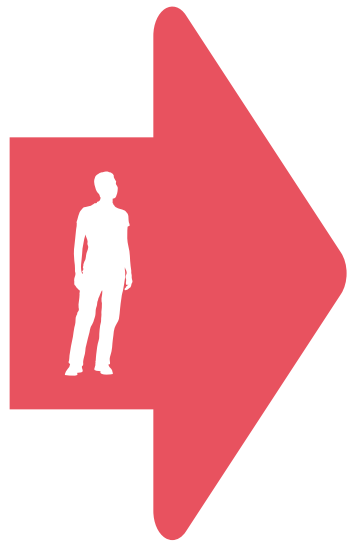


**CULTURA
PER LA
INCLUSIÓ
SOCIAL
A BARCELONA**

MAPATGE
D'EXPERIÈNCIES 1.0

C → BCN



**El *Mapatge Cultura per la inclusió social*
és una iniciativa de la Xarxa Cultura per la inclusió social,
i ha estat realitzat per la Fundació Interarts.**

Equip impulsor de la Xarxa Cultura per la inclusió social:

ADETCÀ-Associació d'Empreses de Teatre de Catalunya, Ateneu de 9Barris, L'Auditori, Càritas Diocesana de Barcelona, CCCB-Centre de Cultura Contemporània de Barcelona, Centre de Normalització Lingüística de Barcelona, Consorci de Biblioteques de Barcelona, Creu Roja de Catalunya, Associació Cultural DJ's contra la fam, ECAS-Entitats Catalanes d'Acció Social, FATEC-Federació d'Associacions de Gent Gran de Catalunya, FEDAIA-Federació d'Entitats d'Atenció i d'Educació a la Infància i l'Adolescència, Fundació la Caixa, Fundació Tot Raval, Institut de Cultura de Barcelona, Mercat de les Flors-Centre de les Arts del Moviment, MUHBA-Museu d'Història de Barcelona, Museu Marítim de Barcelona, Museu Picasso, Taula d'Entitats del Tercer Sector Social de Catalunya, TNC-Teatre Nacional de Catalunya i Xarxa de Centres Cívics de Barcelona.

Equip tècnic de la Xarxa Cultura per la inclusió social:

Francesc Barreda (Acció Social i Ciutadania, Ajuntament de Barcelona); Carles Giner i Camprubí (Secretari del Consell de la Cultura de Barcelona), Esther Mallas, Imma Miret i Verònica Soler (Secretaria Tècnica de l'Acord Ciutadà per una Barcelona inclusiva).

Recerca i elaboració del Mapatge:

Jordi Baltà i Rosa Grimaldi, Fundació Interarts

Disseny Gràfic:

Estudi Boixader

La Xarxa Cultura per la inclusió social és una xarxa d'acció impulsada per l'Acord Ciutadà per una Barcelona inclusiva (www.bcn.cat/barcelonainclusiva) i pel Consell de la Cultura de Barcelona (www.conselldecultura.cat)

Ajuntament de Barcelona

Febrer de 2011

Cultura per la inclusió social: connectar és actuar

La *Xarxa Cultura per la inclusió social* s'ha posat en marxa durant el 2010, a partir de la iniciativa conjunta de l'**Acord Ciutadà per una Barcelona inclusiva** i del **Consell de la Cultura de Barcelona**. *Cultura per la inclusió social* té per objecte connectar agents culturals i agents socials en el marc d'un dels principals reptes de la ciutat actual, l'abordatge de les desigualtats culturals. En aquest sentit, urgeix culturitzar l'acció social i, alhora, socialitzar la cultura, i aquesta pretensió només és possible impulsant aquesta xarxa com un espai de relació orientat a crear coneixement, a fer visible l'acció diària de moltes institucions, entitats i col·lectius i a impulsar accions innovadores en la inclusió des de l'acció cultural.

El Grup Impulsor de la Xarxa (L'Auditori, ADETCA-Associació d'Empreses de Teatre de Catalunya, l'Ateneu de 9Barris, Càritas Diocesana de Barcelona, el CCCB-Centre de Cultura Contemporània de Barcelona, el Centre de Normalització Lingüística de Barcelona, la Xarxa de Biblioteques de Barcelona, Creu Roja de Catalunya, l'Associació Cultural DJ's contra la fam, ECAS-Entitats Catalanes d'Acció Social, FATEC-Federació d'Associacions de Gent Gran de Catalunya, FEDAIA-Federació d'Entitats d'Atenció i d'Educació a la Infància i l'Adolescència, la Fundació la Caixa, la Fundació Tot Raval, l'Institut de Cultura de Barcelona, el Mercat de les Flors-Centre de les Arts del Moviment, el MUHBA-Museu d'Història de Barcelona, el Museu Marítim de Barcelona Museu Picasso, la Taula d'Entitats del Tercer Sector Social de Catalunya, el TNC-Teatre Nacional de Catalunya i la Xarxa de Centres Cívics de Barcelona) ha volgut que la primera acció visible de la Xarxa sigui la versió inicial d'aquest *Mapatge de Cultura per la inclusió social*. Inicial en el sentit que, com a

instrument per la creació de coneixement i per fer visible la realitat de projectes culturals orientats a la inclusió, també té un valor instrumental: ha de ser una crida a sumar, en cada nova edició, totes aquelles iniciatives que, en aquesta primera mirada sobre la ciutat, no han estat incloses. Per això, elaborar i difondre els resultats del *Mapatge*, té a veure, també, amb una voluntat de fer créixer la Xarxa. En virtut del Mapa, doncs, connectar és equivalent a actuar.

Per tot plegat, us convido a llegir i conèixer el contingut del *Mapatge*, en la seva doble dimensió: Com a primera concreció de l'esforç, liderat pel Grup Impulsor, per tal de formular uns criteris de definició dels projectes culturals orientats a la inclusió, d'una banda. I, en segon lloc, la invitació a fer créixer el Mapa, i la Xarxa, amb totes aquelles propostes i iniciatives que encara romanen invisibles.

Ricard Gomà
Tinent d'Alcalde d'Acció Social i Ciutadania de
l'Ajuntament de Barcelona

Posar en valor la dimensió social i inclusiva de la cultura

El desenvolupament del **Pla Estratègic de Cultura Nous Accents 06**, orientat pels plantejaments i principis de l'**Agenda 21 de la Cultura**, s'ha concretat en dues grans direccions: Incrementar les condicions i les oportunitats per la creació (com exemplifica el projecte *Fabriques de Creació*) i, en el mateix ordre d'importància, millorar, en el seu sentit més ampli, l'accés a la cultura per part de totes les persones (com exemplifica el Pla de Biblioteques).

Per això, és del tot oportú el desenvolupament de la Xarxa Cultura per la inclusió social, com a instrument que fa visible el valor social de les polítiques culturals. En primer lloc, reconeixent la iniciativa social i associativa: La cultura no la fan les institucions ni les administracions públiques, sinó que sorgeix de l'acció diària d'un gran nombre de persones, col·lectius, entitats i equipaments. En segon lloc, negant-se a separar l'excel·lència de la proximitat: Un bon projecte cultural ha de ser, necessàriament, un bon projecte social i educatiu. Per tant, es fa necessària l'existència d'espais compartits entre l'acció social i l'acció cultural, que connectin la praxi diària.

Valorar la dimensió social de la cultura té a veure amb destacar les experiències que aporten valor social des d'una perspectiva inequívocament cultural. És per això que el Mapa, en primer lloc, presenta un nombre ampli d'experiències que desenvolupen un perfil expressament inclusiu. Evidentment, totes aquelles persones que hem tingut a veure amb la posada en marxa de la Xarxa estem convençuts que encara hi ha un nombre significatiu d'experiències que aquest mapa no recull. Es tracta, només, d'una qüestió de temps.

Però estem igualment convençuts que aquelles experiències que s'hi presenten responen indubtablement als objectius compartits pel Grup impulsor de la Xarxa.

I, d'altra banda, el *Mapatge* ha permès analitzar a fons quinze de les experiències descrites, destacant els elements que fan que cadascuna d'aquestes experiències incorpori un valor singular a la dimensió inclusiva dels projectes culturals. És en aquest sentit d'especial significació que cal valorar el tractament detallat d'experiències com *L'Auditori Apropa*; *La Bellesa Cura* (MUHBA); *Artixoc*; el Centre Cívic Zona Nord (*Creació i Accés a les Arts Escèniques*); *A l'estiu, Barcelona t'acull* (Biblioteques de Barcelona); *Actuem* (Impacta Teatre); el *Museu Ambulant* (Museu de Ciències Naturals); *Projecte Emetís*; *PACA's* (DJ's contra la fam); Centre d'Art Social Comunitari (Fundació Trinijove); Projecte NORAI (Museu Marítim); Escola de Músics i Escola JPC; Ateneu de 9 Barris o el Festival Raval(s). Es tracta, en tot cas, de les quinze primeres experiències que el *Mapatge* ha destacat, identificant els elements més valuosos que, probablement, compartiran els propers quinze projectes que destacarà, en un futur no gaire llunyà, la següent edició del *Mapatge de Cultura per la Inclusió Social*. [Continuarà].

Jordi Martí
Delegat de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona

1. Introducció	8
1.1. Context	9
1.2. Presentació de la recerca i metodologia	13
2. Mapatge d'experiències	14
2.1. Criteris de selecció	15
2.2. Llistat d'experiències identificades	18
2.3. Altres criteris de selecció	40
2.4. Pauta de descripció	43
3. Anàlisi d'experiències	46
3.1. L'Auditori Apropa	47
3.2. Creació i accés a les arts escèniques al Centre Cívic Zona Nord	56
3.3. A l'estiu, Barcelona t'acull	62
3.4. Museu de Ciències Naturals: el "museu ambulat"	70
3.5. MUHBA - Monestir de Pedralbes: "la bellesa cura"	77
3.6. Artixoc: activitats en l'àmbit de la participació cultural dels joves	84
3.7. Projecte Emetís: joves, creació i comunitat	90
3.8. Impacta Teatre: projecte Actuem!	96
3.9. TransFormas: projecte Teatrodentro-BCN	101
3.10. DJ's contra la fam: projecte Pacas	111
3.11. Fundació Trinijove: Centre d'Art Social Comunitari	120
3.12. Museu Marítim: projecte Norai	128
3.13. Activitats socials de l'Escola de Músics i l'Escola de Música JPC	135
3.14. Ateneu Popular de 9Barris: formació i circ social	141
3.15. Fundació Tot Raval: festival Raval(s)	150
4. Anàlisi general i apunts per a la reflexió	156
4.1. Tipologia	158
4.2. Observacions generals	163
4.3. Apunts per a la reflexió	166
Annex	
Bibliografia	168

CULTURA
PER LA
INCLUSIÓ
SOCIAL
A BARCELONA

Introducció

1

MAPATGE
D'EXPERIÈNCIES 1.0

Introducció

CONTEXT

La *Xarxa Cultura per la Inclusió Social* es posà en marxa durant la primavera de 2010. S'ha articulats com un espai comú de relació entre organitzacions de l'àmbit social i de l'àmbit cultural, orientat a l'acció i a la reflexió sobre la cultura i la inclusió social.

Les desigualtats culturals són l'àmbit de treball de la xarxa, que té per objecte el desenvolupament de tres funcions. En primer lloc, connectar organitzacions diverses per crear coneixement compartit sobre els vincles de la cultura amb l'acció social i per potenciar i enfortir la dimensió inclusiva de la cultura. En segon lloc, fer més visibles les iniciatives i projectes que posen l'accent en la dimensió inclusiva del desenvolupament cultural. I, finalment, ser laboratori, posar en marxa accions i projectes concrets d'impuls, en base a la col·laboració i cooperació entre entitats i institucions.

La realització del Mapa d'Experiències té a veure, especialment, amb la segona de les funcions, la visibilitat d'iniciatives i de projectes que emfatitzen la dimensió inclusiva de la cultura.

La voluntat de vincular més directament el treball cultural amb els processos d'inclusió social, que es troba a l'origen d'aquesta iniciativa, coincideix amb iniciatives ja existents a la ciutat.¹ També a nivell internacional han estat nombrosos els estudis i les experiències que han analitzat de quina manera la participació en processos culturals pot contribuir a la inclusió social.² En el marc de les creixents reflexions sobre la interrelació entre la cultura i el desenvolupament humà, aquestes aproximacions subratllen que la participació activa en la vida cultural pot tenir beneficis en as-

¹ Entre els estudis que han fet referència a aquests temes en el nostre context, cal esmentar els següents informes, elaborats en el marc de la xarxa Artibarrri: Carme Mayugo, Xavi Pérez i Marta Ricart (coords.), *Joves, creació i comunitat* (Barcelona: Fundació Jaume Bofill, 2004); Marta Ricart i Masip i Enric Saurí i Saula, *Processos creatius transformadors. Un estudi sobre els projectes artístics*

d'intervenció comunitària protagonitzats per joves a Catalunya (Barcelona: Fundació Jaume Bofill / Editorial del Serval, 2007); i el dossier "El retorn social de la cultura" recollit al nº10 de *Quaderns d'acció social i ciutadania. Revista d'informació, anàlisi i investigació socials* (2010).

² Vegeu, per exemple, François Matarasso, *Use or Ornament. The social*

impact of participation in the arts (Stroud: Comedia, 1997); i Christopher Gordon, Chris Bailey, et al., *Report of a thematic study using transnational comparisons to analyse and identify cultural policies and programmes that contribute to preventing and reducing poverty and social exclusion* (Brussel·les: Comissió Europea, 2004).

Introducció CONTEXT

pectes com ara l'autoestima, la seguretat personal, el coneixement mutu entre persones, la motivació en els entorns educatius, la salut i que, alhora, la dedicació a l'àmbit cultural pot ser font d'ocupació en el terreny laboral per a algunes persones, fet que esdevé clau per a la inclusió social.

Quan ens referim a l'“acció cultural” en aquest àmbit, fem referència no únicament a les iniciatives que impulsen els professionals i les entitats que tradicionalment s'han integrat al sector cultural, sinó també a activitats dutes a terme per entitats i persones dels àmbits social, educatiu o de ciutadania, que recorren a activitats de tipus creatiu o artístic per a afavorir la inclusió de persones o col·lectius que es troben en risc d'exclusió social. En general, les activitats que de manera més clara poden contribuir a la inclusió social són aquelles que comporten una implicació activa d'aquestes persones (processos d'aprenentatge creatiu, desenvolupament de les pròpies aptituds, creació col·lectiva, participació en el disseny i la gestió de projectes, etc.), més que no aquelles que suposen un rol més aviat passiu per part de la població (audiència, espectador, etc.).³ El fet que

les iniciatives d'aquest tipus que existeixen o que es podrien desenvolupar a Barcelona provinguin d'entitats de característiques i sectors diversos és un dels motius que justifica la creació d'un espai compartit, en el qual es puguin intercanviar experiències, millorar les aproximacions i construir models d'acció conjunts.

La Xarxa és producte de la col·laboració entre l'Àrea d'Acció Social i Ciutadania de l'Ajuntament de Barcelona i l'Institut de Cultura de Barcelona (ICUB), a la qual se sumen nombroses entitats de la societat civil en representació dels àmbits de la cultura i l'acció social. D'aquesta manera, cal situar la Xarxa en el marc de les estratègies actuals d'ambdós departaments de l'administració municipal.

Pel que fa a l'àmbit de l'acció social, el **Pla Municipal per a la Inclusió Social: Barcelona Inclusiva 2005-2010**, aprovat l'any 2005, remarca la multidimensionalitat i la complexitat del fenomen de l'exclusió social a la ciutat avui en dia.⁴ Si bé el document no identifica una dimensió específicament cultural entre els àmbits en els quals

³ En relació amb això, vegeu, entre d'altres, Policy Action Team 10, *Arts & Sport. A Report to the Social Exclusion Unit* (Londres: Department for Culture, Media and Sport, 1999); i Jon Hawkes, “Why Should I Care?”, *Museums & Social Issues*, vol 1, n°2 (2006).

⁴ Ajuntament de Barcelona, *Pla Municipal per a la Inclusió Social: Barcelona Inclusiva 2005-2010* (Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2005).

Introducció CONTEXT

es pot produir l'exclusió social, es pot considerar que l'acció cultural pot ser un recurs al servei dels diversos espais de promoció de la inclusió social que dibuixa el Pla. En efecte, l'acció cultural pot aportar algun element en cadascun dels següents espais de la inclusió:⁵

- *Espai econòmic i de la renda*: la participació en activitats culturals com a font d'ocupació, per exemple a través de la realització d'activitats ocupacionals centrades en els àmbits artístics o en tasques vinculades a la cultura.
- *Espai polític i de la ciutadania*: la participació en activitats culturals com a forma d'inserció en el teixit social, d'expressió individual i d'exercici de drets, per exemple a través de la participació activa en associacions culturals o en projectes creatius que afavoreixen la lliure expressió d'idees i la creativitat individual.
- *Espai relacional i dels vincles*: la participació en activitats culturals com a forma de conèixer altres persones i constituir-hi vincles d'afinitat, per exemple a través de la participació en projectes col·lectius de creació o d'educació artística.

Diversos dels principis rectors del **Pla Municipal per a la Inclusió Social** també enllacen amb el treball que es pot desenvolupar des de l'acció cultural: per una banda, els que fan referència a “proximitat” i a “participació i comunitat” perquè aquests són també vectors fonamentals de l'acció cultural; per l'altra, la “integralitat i transversalitat” perquè inspiren la constitució d'espais compartits amb les iniciatives d'altres àmbits, entre els quals hi ha la cultura.

El **Marc Estratègic per a l'Acció Social a la Ciutat de Barcelona**,⁶ aprovat l'any 2008 com a “full de ruta” de l'**Acord Ciutadà per una Barcelona Inclusiva**, fa referència a la necessitat de disposar d'una metodologia per a la concepció integral de les actuacions orientades a l'acció social, de naturalesa multinivell (administració pública, iniciativa privada, societat civil) i multilateral (social, educativa, laboral, cultural, econòmica, etc.). El **Marc Estratègic** també inclou entre els seus objectius diversos aspectes relacionats amb l'acció cultural, com ara enfortir la creativitat de tots els sectors de població, donar centralitat al sistema de valors compartits o prevenir i canalitzar les situacions

⁵Ajuntament de Barcelona (2005), p. 20.

⁶Ajuntament de Barcelona / Associació Barcelona per l'Acció Social, *Marc estratègic per a l'acció social a la ciutat de Barcelona. Entitats i institucions compromeses per una ciutat més cohesionada i inclusiva* (Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2008).

Introducció CONTEXT

conflictives mitjançant una millora de les interaccions socials.

La *Xarxa Cultura per la Inclusió Social* també pren com a punt de referència diversos aspectes inclosos al **Pla Estratègic de Cultura Nous Accents '06**, la visió del qual s'inspira en la dimensió cultural del desenvolupament i afirma el valor de la proximitat com una de les seves apostes principals. Diverses de les característiques de la “**proximitat**” proposada en aquest marc tenen unes connotacions socials clares:⁷ d'una banda, per la voluntat de dur a terme accions als barris, com a territoris privilegiats de la proximitat; per l'altra, per la intenció d'apropar ciutadans que cada vegada són més diferents.

Els objectius als quals han de respondre, d'acord amb el Pla, els programes culturals de proximitat tenen una dimensió social clara:

- Fomentar entorns urbans afavoridors de la interacció entre ciutadans per garantir la convivència.
- Fomentar la igualtat d'accés als béns i continguts culturals.
- Garantir les oportunitats per tal que qualsevol ciutadà pugui desenvolupar les seves capacitats expressives.

El **Pla Estratègic Nous Accents '06**, que adopta principis i objectius de diversos documents internacionals i d'iniciatives com ara l'**Agenda 21 de la cultura**, també propicià la creació del Consell de Cultura, com a marc de participació en les polítiques culturals de ciutat.

D'aquesta manera, la *Xarxa de Cultura per la Inclusió Social* ha d'afavorir la confluència, en reflexions i accions, dels principis i objectius establerts en els darrers anys en les polítiques socials i culturals de la ciutat. Així es donaria resposta a la percepció que existeixen nombroses iniciatives que operen en aquest àmbit però que no sempre han estat capaces de generar un discurs compartit i intercanviar aproximacions. La Xarxa ha de constituir un espai de connexió entre agents de sectors i àmbits diversos que comparteixen inquietuds i que, a partir del diàleg, puguin generar iniciatives conjuntes.

⁷Institut de Cultura de Barcelona, *Pla Estratègic de Cultura de Barcelona: Nous accents '06* (Barcelona: ICUB, 2006), p. 50.

Introducció

PRESENTACIÓ DE LA RECERCA I METODOLOGIA

Una de les activitats previstes en la fase inicial de la Xarxa és la realització d'un mapatge de projectes rellevants en matèria d'acció cultural per a la inclusió social. En aquest marc, l'Àrea d'Acció Social i Ciutadania de l'Ajuntament de Barcelona i l'Institut de Cultura de Barcelona (ICUB) van encarregar a la Fundació Interarts de contribuir a la definició de criteris per aquest mapatge i elaborar un recull de projectes rellevants, en el transcurs de l'any 2010.

Aquest document és el resultat de la recerca realitzada entre maig i novembre de 2010. S'hi han tingut en compte, d'entrada, les converses mantingudes amb l'equip tècnic i el grup impulsor de la Xarxa, especialment en les sessions de treball celebrades els mesos de maig i de juliol. Aquestes trobades també van servir per identificar entitats i projectes significatius, en un procés que s'ha completat mitjançant l'anàlisi de documentació existent i de pàgines web de projectes i institucions, així com a través de converses amb entitats i professionals del sector. D'aquesta manera, es van identificar unes primeres 65 experiències d'interès, que conformen el capítol 2 de l'estudi.

A partir d'aquesta selecció inicial, s'han realitzat visites a una quinzena d'equipaments, institucions i entitats, per tal d'aprofundir en el coneixement d'una mostra de les experiències identificades i obtenir documentació addicional i valoracions directes per part dels professionals implicats. Aquests projectes es presenten al capítol 3 de l'informe.

El conjunt de realitats observades ha servit per identificar algunes tendències generals i alguns apunts per a la reflexió de la Xarxa, com recull el capítol final del document.

El recull d'experiències vol ser un mostreig de diferents realitats que existeixen a Barcelona en l'àmbit de la cultura i la inclusió social. Es preveu la possibilitat d'actualitzar-lo de manera periòdica, per tal d'anar identificant noves experiències i observar l'evolució de les que s'hi han recollit en aquesta primera observació.

CULTURA
PER LA
INCLUSIÓ
SOCIAL
A BARCELONA

MAPATGE
D'EXPERIÈNCIES 1.0

Mapatge d'experiències

2

Mapatge d'experiències

CRITERIS DE SELECCIÓ

Tal com s'ha comentat a la introducció, la voluntat de l'estudi és oferir una representació àmplia dels projectes que actualment vinculen l'acció cultural i la inclusió social a la ciutat. No pretén aportar arguments en relació amb la importància de la cultura per al desenvolupament social, atès que, com ja s'ha dit, nombrosos altres estudis tant a Catalunya com a l'estranger han explorat aquests vincles. La bibliografia existent i les lliçons apreses per altres informes similars sí que ha servit, entre d'altres coses, per a determinar els criteris de qualitat que han guiat la identificació d'experiències en aquest estudi.

La inclusió dels projectes al mapatge que es presenta tot seguit ha estat determinada pels següents aspectes:

2.1.1. Noció àmplia de cultura i inclusió social.

A partir del marc conceptual que s'ha definit prèviament, marcat per la recerca d'un espai de confluència entre l'acció cultural i la inclusió

social, la recerca comprèn activitats que es duen a terme en diversos àmbits artístics i culturals (inclòs el patrimoni i les institucions dels sectors bibliotecari i museístic), i que són desenvolupades per entitats i institucions de tots els sectors, amb aproximacions metodològiques diverses. Pel que fa a la inclusió social, també s'ha adoptat una visió àmplia, de la qual formen part tant les experiències que s'adrecen explícitament a grups que viuen situacions d'exclusió social com iniciatives que volen fomentar la cohesió social a través de la cultura i que, tot i tenir en compte els factors de risc, no prioritzen de manera clara cap grup social.⁸ Això també explica que els grups destinataris de les pràctiques analitzades siguin diversos, igual com ho són les modalitats d'implicació, els resultats esperats, etc.

2.1.2. Noció de projecte o experiència.

La recerca pren com a unitat d'anàlisi les accions, projectes o programes que vinculen la cultura i la inclusió social i que són impulsats per entitats o institucions actives a Barcelona. Així, no

⁸ En aquest sentit, és interessant la distinció entre les "necessitats socials agudes" i les "necessitats socials o riscos socials difusos" que introdueix un estudi recent d'Artibarri i el Grup de Participació, Art i Comunitat (grupPAC): Rodrigo Barahona et al., *Itinerarios posibles, rutas deseables, caminos que se hacen al andar... Caja de Herramientas para Proyectos Artísticos de Intervención Comunitaria* (Artibarri / grupPAC, no publicat), p. 12

Mapatge d'experiències CRITERIS DE SELECCIÓ

s'hi inclouen ni les polítiques a gran escala i els instruments legislatius, ni pràctiques no institucionalitzades (per exemple, les pràctiques culturals de tipus informal per part de grups de joves en l'espai públic en les quals no participi una entitat, equipament o centre, ni l'ús individual de les noves tecnologies per a projectes creatius). La noció de "projecte" que s'ha utilitzat al llarg del document inclou pràctiques força diverses, entre les quals n'hi ha que tenen caràcter d'accions esporàdiques o reiterades i d'altres que es configuren com a programes formalitzats i de caràcter estable. Sovint, aquesta distinció també depèn del tipus d'institució o entitat que els impulsi; de fet, especialment en l'àmbit associatiu, és freqüent que les entitats tinguin una forma d'organització difusa, que cristal·litza en grups de treball puntuals quan es concreten projectes en entorns específics.⁹ En alguns casos, s'han agrupat sota la noció de "projecte" un conjunt d'accions realitzades per un mateix centre o entitat i que responien a criteris i objectius similars.

2.1.3.

Diversitat de marcs institucionals.

Atès que l'èmfasi de la recerca s'ha posat en les temàtiques i en la noció de projecte o experiència, s'han trobat nombrosos entorns institucionals on es produïen confluències susceptibles d'anàlisi. La majoria d'iniciatives observades són gestionades o bé per l'administració pública i els serveis que en depenen o bé per entitats privades sense ànim de lucre (associacions, fundacions, etc.), tot i que en alguns casos també hi participen organitzacions empresarials.

2.1.4.

Àmbit territorial: Barcelona.

Tenint en compte l'origen i el context de l'encàrrec, la selecció de casos ha prioritzat les experiències que tenen lloc a la ciutat de Barcelona i als seus barris i districtes. Amb tot, alguns dels projectes que s'hi presenten tenen un àmbit territorial més ampli (àrea metropolitana, província de Barcelona, Catalunya, Espanya) però inclouen accions específiques a la ciutat. S'han descartat

⁹ En aquest sentit, l'anàlisi realitzada per Ricart i Saurí (2007), centrada en l'àmbit dels "projectes artístics d'intervenció comunitària" (activitats impulsades majoritàriament per entitats de la societat civil), apuntava que són molt més freqüents les "accions" de caràcter puntual i esporàdic que no els "projectes", que requeririen una major solidesa i continuïtat.

Mapatge d'experiències CRITERIS DE SELECCIÓ

algunes experiències que, malgrat provenir d'entitats amb seu a Barcelona, s'implementaven majoritàriament en d'altres poblacions.

Mapatge d'experiències

LLISTAT D'EXPERIÈNCIES IDENTIFICADES

A partir dels límits que estableixen els criteris esmentats, la Taula 1 presenta un recull extens d'experiències identificades durant l'estudi. El fet que aquesta recerca àmplia s'hagi realitzat principalment en base a informacions disponibles a Internet limita en part l'abast de les dades: és probable, així, que n'hagin quedat fora alguns projectes significatius. Així mateix, en general s'ha optat per incloure un sol projecte per entitat, amb poques excepcions, fet que ofereix un ventall prou ampli en el pla institucional però pot limitar la diversitat quant a metodologies i projectes. Per últim, per motius de temps i capacitat, ha estat impossible oferir una representació prou fidel de determinades activitats dutes a terme a nivell de barri, per exemple pel que fa a la tasca dels centres cívics i altres equipaments de proximitat.

A més d'haver estat la base per a l'anàlisi d'experiències que es presentarà al capítol 3, les dades d'aquesta taula també podrien facilitar projectes futurs de la *Xarxa Cultura per a la Inclusió Social*, així com esdevenir la base per a noves recerques periòdiques sobre l'estat del treball en matèria de cultura i inclusió social a Barcelona.

Mapatge d'experiències LLISTAT D'EXPERIÈNCIES IDENTIFICADES

Taula 1

Mapatge d'experiències en matèria de cultura i inclusió social a Barcelona (2010)

A. Foment de l'accés a equipaments i projectes culturals

L'Auditori / Teatre Nacional de Catalunya / Teatre Lliure / Mercat de les Flors / Institut Català de Serveis Socials (ICASS)	Apropa Cultura www.apropacultura.cat	Programa socioeducatiu de diversos equipaments culturals, adreçat als usuaris dels centres i serveis socials que treballen amb persones en risc d'exclusió social. Una experiència d'inclusió per tal d'accedir a la millor programació de música, teatre i dansa, compartint butaca amb el públic habitual de l'espectacle.	El projecte neix la temporada 2010/11 com a continuació de L'Auditori Apropa, que entre 2007 i 2009 va comptar amb la participació de més de 30.000 persones.
Teatre Nacional de Catalunya (TNC)	Audiodescripcions www.tnc.cat/ca/audiodescripcions	En col·laboració amb l'ONCE, el TNC ofereix cada temporada algunes sessions amb audiodescripció per a persones amb discapacitat visual.	Al llarg de la temporada 2010/11, tres espectacles compten amb una sessió en la qual el TNC ofereix audiodescripcions per a persones amb discapacitat visual.

Mapatge d'experiències LLISTAT D'EXPERIÈNCIES IDENTIFICADES

Teatre Lliure	Activitats en l'àmbit de l'accessibilitat www.teatrelliure.com/cat/info/accessible.htm	Des de fa anys s'ofereixen diversos serveis per afavorir l'accessibilitat de persones amb algun tipus de discapacitat. En la temporada 2010/11, el Teatre ofereix algunes funcions amb sobretítols per a persones amb discapacitat auditiva i audiodescripció per a persones amb discapacitat visual; un sistema d'anell magnètic per a persones amb discapacitat auditiva; programes de mà en braille per a diversos espectacles; places d'aparcament reservades per a persones amb discapacitat; sales amb accessos adaptats; i seients reservats per a persones amb mobilitat reduïda. En aquest àmbit es col·labora amb l'ONCE i l'Institut Municipal de Persones amb Discapacitat.	La temporada 2010/11 s'ofereixen 3 funcions amb sobretítols i audiodescripció, un sistema d'anell magnètic en 9 espectacles i programes de mà en braille en 6 espectacles.
Fundació Francisco Godia	Activitats adaptades a grups amb realitats especials www.fundacionfgodia.org	L'Espai Educatiu de la Fundació Francisco Godia organitza activitats adaptades a grups especials, amb discapacitat física o psíquica, que estiguin interessats en el món de l'art. La durada i el preu de les sessions depèn del tipus d'activitat.	
Fundació del Temple Expiatori de la Sagrada Família	Visites per a persones amb discapacitat visual al Temple de la Sagrada Família www.sagradafamilia.cat/docs_serveis/educaColectius.php	Des de fa anys, la Fundació ofereix als grups escolars en els quals hi ha alumnes amb discapacitat visual un programa específic d'activitats adequat a aquesta condició. Entre d'altres recursos, hi ha plantilles amb relleu i maquetes que reproduïxen elements de la Sagrada Família, així com jocs sensorials. A partir de 2010 s'amplia l'oferta a tot tipus de persones i grups amb discapacitat visual, de totes les edats.	

Mapatge d'experiències LLISTAT D'EXPERIÈNCIES IDENTIFICADES

MAPATGE
D'EXPERIÈNCIES 1.0

Museu de Ciències Naturals	Museu ambulant www.museuciencies.bcn.cat	Una calaixera mòbil, de creació i disseny propi en la qual es mostra una rèplica de la secció de zoologia del Museu. L'objectiu principal és apropar els recursos i el coneixement del Museu a aquells col·lectius que per diverses raons no poden accedir-hi. Com a inici del projecte, es va escollir el col·lectiu penitenciar, concretament el dels joves reclusos.	En el curs 2009/10, el primer en el qual s'ha posat en marxa el projecte, hi han participat 7 centres penitenciaris de tot Catalunya i uns 600 reclusos.
Museu d'Història de Barcelona (MUHBA) – Museu-Monestir de Pedralbes	La bellesa cura http://www.bcn.cat/museuhistoriaciutat/ca/monestir_pedralbes.html	Projecte iniciat de forma experimental l'any 2009 i desenvolupat al llarg de 2010, que ofereix visites breus però viscudes, acompanyades i obertes a tots aquells col·lectius i persones que requereixen una atenció especial per motius d'edat o salut. Vol garantir l'accés de tothom a un patrimoni dens en història i excepcional en la seva forma, des de la idea que el gaudi de la bellesa i la cultura són drets de totes les persones, cabdals en el seu desenvolupament vital.	El projecte pilot realitzat entre gener i febrer de 2010 va servir perquè 160 persones poguessin accedir al Monestir. Posteriorment, entre març i agost de 2010 s'han acollit entre 3 i 4 grups per setmana, d'entre 15 i 20 persones de mitjana cadascun.
La Pedrera – Obra Social de Caixa Catalunya	La Pedrera accessible www.lapedreraeducacio.org/cat/ultima/accesible.htm	Per tal de facilitar la comprensió de les exposicions permanents, es posa a disposició de les persones sordes o amb alguna una discapacitat auditiva les transcripcions en diversos idiomes de les audioguies del centre. D'altra banda, les exposicions temporals acostumen a anar acompanyades de lents ocults, fullets de mà en grans caràcters i braille, un espai tàctil i visites comentades tant per a persones cegues i amb baixa visió com en llenguatge de signes i lectura labial.	L'any 2009 es van oferir 15 visites comentades específiques a les exposicions temporals i permanent per a persones amb discapacitats, a les quals van assistir 295 persones en total.

Mapatge d'experiències LLISTAT D'EXPERIÈNCIES IDENTIFICADES

B. Desenvolupament de les capacitats creatives de la ciutadania

Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC)

Museu Espai Comú d'Integració
www.mnac.cat

Programa orientat a constituir el Museu en un ens promotor d'iniciatives i de participació que contribueixin al desenvolupament d'estratègies que evitin qualsevol mena d'exclusió social, cultural, física, sensorial i econòmica, amb especial èmfasi en l'accessibilitat per a persones i col·lectius amb discapacitats. Inclou aparells PDA personals per a la realització de visites signoguidades, visites per a persones amb necessitats especials i tallers artístics per a grups amb discapacitats físiques, psíquiques i intel·lectuals.

Museu Picasso de Barcelona

Si tu no pots venir al museu, el museu ve cap a tu
www.blogmuseupicassobcn.org

Des d'octubre de 2009, el Museu Picasso de Barcelona realitza un taller setmanal de màscares i explicació de contes inspirats en obra picassiana a l'Hospital de Sant Joan de Déu, per als infants que hi estan ingressats.

Museu Marítim de Barcelona

Accions en l'àmbit de l'accessibilitat
www.mmb.cat

Entre d'altres accions, i en el marc del pla d'actuació d'accessibilitat 2009-10, l'any 2009 es van oferir els següents serveis: inclusió de recursos sensorials a les exposicions temporals (textos en braille i gros caràcter, il·lustracions en relleu, maquetes, audioguies); visites guiades adaptades per a persones amb discapacitat visual; activitats de navegació per a persones amb discapacitat visual, etc. El Museu, que col·labora amb l'ONCE i altres entitats en aquestes accions, també ha acollit un grup musical que inclou artistes amb discapacitats, i ha participat en jornades sobre aquesta temàtica.

Mapatge d'experiències LLISTAT D'EXPERIÈNCIES IDENTIFICADES

MAPATGE
D'EXPERIÈNCIES 1.0

Consorti de Biblioteques de Barcelona	Clubs de lectura juvenils www.bcn.cat/biblioteques	Els clubs de lectura per a joves es realitzen en diversos centres educatius i es clouen amb una trobada a la Biblioteca Jaume Fuster, amb l'autor o autors dels llibres treballats. Es realitzen dues edicions i temàtiques cada any: novel·la negra al febrer, en el marc del programa BCNegra; i memòria històrica al març.	L'activitat vinculada a BCNegra va comptar amb 12 IES i 737 alumnes el curs 2008/09 i 11 IES i 482 alumnes l'any següent. L'activitat "Perseguint la història" va comptar amb 5 IES i 198 alumnes el curs 2009/10.
Institut de Cultura de Barcelona (ICUB) / Xarxa de Centres Cívics	Maleta cívica www.bcn.cat/centrescivics	Les maletes cíviques formen part del projecte per acostar la cultura a "Nous Públics". Concebudes com un recurs pedagògic a emprar des dels Centres Cívics, es presenten com un joc de descobriment dels diferents museus de Barcelona, que finalitza amb l'obtenció d'entrades gratuïtes pels museus.	El maig de 2010 es van distribuir 66 maletes en una trentena de centres cívics de la ciutat. Fins a octubre de 2010 s'han realitzat 90 activitats i s'han registrat 384 visites a museus com a resultat d'aquesta oferta.
Consorti de Biblioteques de Barcelona / Direcció d'Immigració de l'Ajuntament de Barcelona	A l'estiu, Barcelona t'acull www.bcn.cat/biblioteques i http://estiubarcelonacull.blogspot.com/	Programa d'activitats d'estiu adreçat a joves entre 12 i 18 anys, acabats d'arribar a Barcelona a través de programes de reagrupament familiar. Les activitats proposades els permeten familiaritzar-se amb els recursos disponibles a la ciutat i introduir-los al context cultural i lingüístic.	A la segona edició del programa, realitzada els mesos de juliol i agost de 2010 en 6 biblioteques públiques de 6 districtes de la ciutat, hi han participat 131 joves.

Mapatge d'experiències LLISTAT D'EXPERIÈNCIES IDENTIFICADES

Fundació Tot Raval	Xarxa de Lectura del Raval www.totraval.org	Projecte per fomentar les pràctiques de la lectura als infants i joves del barri del Raval. Neix el 2007 a partir de les propostes expressades pel Grup Educació i Comunitat de la Fundació Tot Raval, impulsor del "Diagnòstic: infància, adolescència i famílies del Raval".	El projecte compta amb la col·laboració de 19 entitats i institucions del barri, a més de nombroses persones que hi col·laboren a títol individual. L'any 2008 més de 750 infants i joves van participar en les activitats de foment de la lectura.
Centre Cívic Zona Nord	Cessió d'espais escènics i suport a la creació http://cczonanord.blogspot.com	Programa de suport a companyies i grups professionals i amateurs de teatre, dansa i música espais de creació i assaig. Com a contraprestació per la cessió gratuïta, algunes companyies fan una representació o alguna activitat participativa de caràcter gratuït.	En la campanya escolar 2010 s'han realitzat 15 espectacles per a un total de 4349 espectadors. El Centre també ha acollit 4 companyies en residència, que han presentat 8 espectacles, per a 1450 espectadors. També s'ha donat suport a 3 escoles i una AMPA, que han realitzat 7 espectacles, amb 1850 espectadors.
Xarxa de Centres Cívics	Per festes, regaleu-vos cultura i valors cívics www.bcn.cat/centrescivics	Aquest projecte, impulsat durant les festes de Nadal de 2010 per la Xarxa de Centres Cívics i que compta amb la col·laboració, entre d'altres, de la Fundació "la Caixa" i el Museu Picasso, ofereix visites comentades i entrades gratuïtes a Caixaforum i el Museu Picasso per a persones provinents dels centres cívics de la ciutat.	Durant la campanya de les festes de Nadal de 2010 s'han realitzat 6 visites a 3 centres i activitats diferents, que han comptat en total amb la participació de 440 persones.

Mapatge d'experiències LLISTAT D'EXPERIÈNCIES IDENTIFICADES

MAPATGE
D'EXPERIÈNCIES 1.0

Institut de Cultura de Barcelona	Pack de benvinguda “La cultura de la ciutat a les teves mans” www.bcn.cat/cultura	Aquest projecte vol apropar l'oferta cultural de la ciutat a persones novingudes, mitjançant un suport divulgatiu on, en forma de fitxes, s'informa dels equipaments, festes i tradicions, programes culturals, etc. en català i en castellà. Cada fitxa ofereix la possibilitat d'accedir gratuïtament a l'equipament corresponent. El projecte compta amb la col·laboració del Centre de Normalització Lingüística de Barcelona i de la Coordinadora per la Llengua, que distribueix els packs a través dels professors de català i d'associacions d'immigrants.	L'any 2010 s'han distribuït 4995 packs a través d'unes 50 entitats que formen part de la Coordinadora per la Llengua.
Institut de Cultura de Barcelona	Obertura dels museus els diumenges a la tarda www.bcn.cat/cultura	Des d'abril de 2009, els museus municipals de Barcelona, així com el CCCB i el Museu de la Música, han ampliat el seu horari d'obertura a diumenges a la tarda. Aquesta iniciativa, que vol generar nous hàbits de visita a aquests equipaments, s'afegeix a l'obertura gratuïta dels museus el primer diumenge de cada mes.	Des de l'inici de la campanya i fins a finals de 2010 han entrat als museus en diumenge a la tarda 514.989 persones, fet que suposa 28.609 visitants de mitjana per mes.
Institut de Cultura de Barcelona	La Nit dels Museus www.lanitdelsmuseus.cat	Coincidint amb el Dia Internacional dels Museus, des de 2008 s'impulsa aquesta iniciativa que promou l'obertura gratuïta dels museus en un dissabte, en horaris diferents dels habituals, fins a la matinada. La iniciativa va acompanyada d'una campanya de comunicació i progressivament s'ha ampliat a diversos municipis de l'àrea metropolitana	Les edicions dels anys 2008, 2009 i 2010 han comptat amb la participació de 21, 27 i 40 museus i centres respectivament. El nombre de participants també ha augmentat progressivament, dels 53.183 del primer any fins als 96.935 de 2010.

Mapatge d'experiències LLISTAT D'EXPERIÈNCIES IDENTIFICADES

MAPATGE
D'EXPERIÈNCIES 1.0

Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA)	Expressart. Museu portàtil http://www.macba.cat	Conjunt de propostes didàctiques per fer a l'aula amb l'ajuda d'un conjunt de materials (objectes tridimensionals, imatges i textos) guardats en una caixa (disponible a través dels Serveis Educatius / Centres de Recursos Pedagògics). També està concebut per a contextos inclusius. És un recurs pensat per a tothom i el seu ús és adaptable a alumnes amb discapacitats. Intenta ser absolutament respectuós amb la diversitat i, per tant, no exclou cap tipus d'alumne.	Entre els cursos 2005/06 i 2008/09 han participat en les activitats d'Expressart, Museu portàtil més de 31.000 nens de tot Catalunya, amb un increment important els dos darrers cursos (13.036 alumnes el 2007/08 i 15.741 el 2008/09). El projecte compta amb 120 caixes portàtils.
Museu de Ciències Naturals	Un jardí per plantar www.museuciencies.bcn.cat	Taller d'activitats relacionades amb la jardineria. Aquestes activitats estan normalment adreçades a nens de P5 i de primària però són adaptables a persones amb discapacitats psíquiques.	
Federación de Asociaciones Americanas en Catalunya (FASAMCAT)	Voces y música para la integración www.fasamcat.org/es/proyectos/	Espai de trobada, inspirat en les Orquestres Juvenils de Veneçuela, que agrupa setmanalment més de 70 infants, principalment provinents de famílies immigrants, que es reuneixen al voltant de la música per desenvolupar activitats en els àmbits del cant coral i l'orquestració.	En l'actualitat, aquest projecte agrupa cada setmana més de 70 infants.
Ateneu Popular de Nou Barris	Formació i Circ Social. Art i educació per a la transformació social www.ateneu9b.net	Conjunt de programes formatius adreçats a diversos grups socials. S'hi inclouen tant les Escoles Infantil i Juvenil de Circ (activitats extraescolars) com tallers impartits per formadors de l'Ateneu en diversos casals infantils, CEIP i IES del Districte de Nou Barris, així com d'altres que s'adrecen a persones amb discapacitat intel·lectual.	D'acord amb les dades dels anys 2007 a 2009, al voltant de 2800 persones participen anualment a les activitats de Formació i Circ Social.

Mapatge d'experiències LLISTAT D'EXPERIÈNCIES IDENTIFICADES

MAPATGE
D'EXPERIÈNCIES 1.0

Artixoc	Punt de pARTida Jove http://artixoc.org/projectes.php	Projecte de promoció d'activitats extraescolars per a joves i adolescents nous a Barcelona, en col·laboració amb els centres educatius amb un índex d'immigració més elevat del Districte de Sants-Montjuïc. S'hi realitzen tallers de circ, graffiti, hip-hop, teatre, música i percussió, etc.	En el període 2005-2009 Artixoc va realitzar 102 tallers puntuals a nivell local. En conjunt, 1998 persones van participar directament a les seves activitats locals en aquest període.
Associació Catalana d'Ajut als Immigrants i els Refugiats (ACAIR)	Emetís – Joves, Creació i Comunitat www.emetis.org	Projecte de promoció de la salut sexual i reproductiva a través de llenguatges artístics com el hip-hop, la màgia, les danses africanes, el teatre... S'adreça sobretot a joves en entorns amb marcada diversitat cultural. Les accions s'han dut a terme principalment en equipaments de proximitat (centres cívics, casals de joves, IES, etc.) de Barcelona.	Des de l'any 2000 el projecte ha realitzat més de 200 intervencions, en les quals han participat uns 8000 joves.
Forn de teatre pa'thohom	Projectes d'intervenció social www.patohom.org	Escola de teatre especialitzada en la metodologia d'Augusto Boal. Desenvolupa diferents projectes basats en la tècnica del "teatre de l'oprimit" des de l'any 2000, per tal de contribuir a la defensa dels drets humans, l'eradicació de l'exclusió social i la vulnerabilitat dels més febles, tot treballant en la recerca de models socials alternatius. Utilitza el teatre com a eina pedagògica en tots els àmbits (escoles, AMPAs, grups de joves, centres penitenciaris, persones amb discapacitats, etc.).	L'any 2009, pa'thohom va realitzar 15 projectes de formació i dinamització teatral per a diversos públics, 8 accions d'intervenció social, 11 participacions en festivals i jornades, 13 produccions teatrals i 17 activitats de formació encarregades per altres entitats. En conjunt van participar a les activitats formatives unes 400 persones.

Mapatge d'experiències LLISTAT D'EXPERIÈNCIES IDENTIFICADES

Impacta Teatre	Projectes de teatre social http://impactateatre.org	Activitats de teatre fòrum que mostren un compromís amb la realitat social actual, com a eina per a la reflexió i la intervenció social. Entre d'altres, inclou el projecte <i>Actuem!</i> , que s'adreça a grups de joves.	L'any 2010, entre gener i novembre, han participat a les activitats d'Actuem! 150 joves, mentre 225 han assistit a tallers de teatre d'intervenció social. Així mateix, 300 persones participen anualment en activitats de formació per a adults i 2500 persones a les sessions de teatre fòrum.
Teatraviesas	Diverses activitats en l'àmbit del teatre de l'oprimit http://teatraviesas.org/ca/	Grup independent, autogestionat, sense ànim de lucre i en constant evolució que es dedica a la pràctica i expansió del "Teatre dels Oprimits i de les Oprimides". Realitza i ofereix activitats de formació i de teatre fòrum.	
La Casa Amarilla	Barrio activo – Barri actiu http://barriactiu.wordpress.com/	Programa de dinamització sociocultural des de les arts i els processos creatius, enfocat a millorar la participació i la convivència dels col·lectius i millorar la cohesió social, sobretot en barris amb major risc d'exclusió sociocultural. A Barcelona s'ha desenvolupat al barri del Besòs.	Entre els anys 2007 i 2009, 4800 persones van participar a les activitats dutes a terme per Barri Actiu a Barcelona i Badalona.
Associació cultural Pensant Moviment Urbà (PMU)	Mostra Audiovisual de Cultura Urbana (M.A.C.U) www.pmurba.net/macu/	Projecte orientat a realitzar una acció vinculada a la cultura urbana, utilitzant com a base el mitjà audiovisual, en barris perifèrics de l'àrea metropolitana de Barcelona, incentivant, especialment, la iniciativa juvenil a través d'una convocatòria anual dirigida a joves i menors de 14 a 25 anys. Es va iniciar a l'IES Barri Besòs i s'ha ampliat a altres zones.	

Mapatge d'experiències LLISTAT D'EXPERIÈNCIES IDENTIFICADES

L'Aranya Creació	Projectes diversos www.laranyacreacio.net	Col·lectiu interdisciplinari que treballa amb la tècnica del teatre de l'oprimit des del feminisme i utilitzant diverses tècniques escèniques i audiovisuals.	
transFORMAS, Artes escénicas y transformación	TeatroDentro-Bcn www.trans-formas.com	Projecte d'intervenció artística en presons al voltant de dos eixos: l'educació no formal i la promoció cultural. Iniciat l'any 2004, s'ha dut a terme, entre d'altres, al centre penitenciari de dones de Wad-Ras.	
DJs contra la Fam	Programa d'Activitats Culturals d'Acció Social (PACAS) http://djscontralafam.org/pacas/	Tallers gratuïts al voltant de les arts urbanes contemporànies en equipaments i centres socials de Barcelona i l'àrea metropolitana. Els centres on es realitzen les activitats reben una donació de material i equipament tècnic de qualitat i formació especialitzada, per tal de contribuir a la sostenibilitat del procés iniciat.	Entre els anys 2005 i 2008, PACAS va dur a terme 23 tallers en 14 centres o entitats diferents, que van arribar a uns 200 participants. En aquest període, es van fer donacions d'equipament i material tècnic per valor de més de 16.000 euros.
Fundació Trinijove	Centre d'Art Social Comunitari http://casadelesaigues.wordpress.com/	Projecte d'educació, art social i art terapèutic per a persones que viuen en situacions d'exclusió social, al barri de Trinitat Vella i altres zones properes, com ara Santa Coloma de Gramenet. El grup beneficiari està format majoritàriament per persones toxicòmanes o extoxicòmanes, així com algunes persones amb problemes de salut mental.	L'any 2010, primer en què s'ha posat en marxa el projecte, el Centre atén unes 20 persones, que hi assisteixen diàriament.

Mapatge d'experiències LLISTAT D'EXPERIÈNCIES IDENTIFICADES

Escola de música RessonS	Música a l'abast www.ressons.cat i http://elssonsvisibles.blogspot.com/	Projecte orientat a crear oportunitats a infants, joves i adults que conviuen amb una o múltiples discapacitats per tal de participar en activitats artístiques i musicals. És un projecte al voltant de la música i les persones, i els seus eixos principals són l'accés, la participació, l'experimentació i la creativitat.	
Casal d'Infants del Raval	Casal Jove Atlas www.casaldelraval.org	Pretén fomentar una participació integradora, donant resposta a la manca d'espais de relació dels joves entre els 16 i els 21 anys en situació de risc social per la manca d'oportunitats en activitats lúdiques, socioculturals i comunitàries. Entre d'altres, s'hi duen a terme tallers artístics (música, teatre, vídeo).	L'any 2009 van passar pel Casal Jove Atlas 191 joves. La majoria de tallers artístics i d'audiovisual compten amb entre 10 i 12 participants.
Museu Marítim de Barcelona	Projecte NORAI www.mmb.cat	En el marc de la política de responsabilitat social del Museu, el projecte vol integrar l'espai del restaurant-cafeteria en el Museu i incorporar-lo al discurs museogràfic del centre i, per altra banda, contribuir a la millora de la qualitat de vida del barri del Raval, a través de la inserció formativa i laboral de persones en situació d'exclusió social.	El projecte s'ha posat en marxa l'any 2010 i ha incorporat 4 persones com a personal fix del restaurant-cafeteria i unes 10 persones amb contractes d'inserció.
Associació per a joves TEB	TebTV http://jovesteb.org/tebtv/	Televisió urbana per Internet en la qual els joves fan de reporters, decideixen els temes que volen treballar, preparen els guions, la producció i realitzen els reportatges.	

Mapatge d'experiències LLISTAT D'EXPERIÈNCIES IDENTIFICADES

MAPATGE
D'EXPERIÈNCIES 1.0

UbuTV	La mirada jove de la diversitat cultural http://ubutv.wordpress.com/	Projecte que té per objectiu animar els joves de minories ètniques i amb pocs recursos a utilitzar el vídeo com a mitjà d'autoexpressió per a contribuir al diàleg entre diferents grups culturals i socials i a una mirada sense prejudicis. El taller s'ha dut a terme principalment en un centre de joves de Badalona. L'entitat realitza altres accions en l'àmbit dels mitjans audiovisuals amb vocació educativa i d'inclusió.	
Pallapupas, Pallassos d'Hospital	Programa Pallassos d'Hospital / Programa Teatre Social www.pallapupas.org	Programes desenvolupats als hospitals i centres sociosanitaris per millorar la qualitat de vida dels infants, joves i ancians malalts i estar presents en el processos mèdics dolorosos per alleugerir-los. El programa s'adreça especialment a pacients amb trastorns mentals, després que s'observés que el programa "Pallassos d'Hospital" no tenia els resultats esperats entre aquest col·lectiu.	La intervenció a l'Hospital de Sant Joan de Déu, iniciada l'any 2000, comporta visites a 15.288 infants cada any. Pallapupas intervé durant 25 hores a la setmana en diversos espais del centre.
Creu Roja Joventut Catalunya	Servei d'infància hospitalitzada www.creurojajoventut.org/infancia/	Projecte realitzat per voluntaris i voluntàries que ofereix diferents activitats i serveis als nens i nenes que han d'estar ingressats o han de visitar un centre hospitalari. A més d'una aula de jocs i d'activitats de reforç escolar, el servei proporciona una biblioteca mòbil i activitats d'animació. Es realitza, entre d'altres centres, a l'Hospital del Mar i a l'Hospital de la Vall d'Hebron.	

Mapatge d'experiències LLISTAT D'EXPERIÈNCIES IDENTIFICADES

MAPATGE
D'EXPERIÈNCIES 1.0

Centre d'Acollida Assís (Servei Solidari i Missioner – Caputxins de Catalunya i Balears)	Tallers d'arts plàstiques i cinema-fòrum www.assiscentreacollida.org	El Centre d'Acollida Assís és una associació sense ànim de lucre que lluita contra la situació de pobresa i l'exclusió social en què es troben les persones en situació de sense llar. Com a centre diürn d'atenció social, ofereix serveis assistencials, orientació i seguiment professional a persones sense llar i programes educatius orientats a la promoció i la integració; entre d'altres, s'hi fan tallers d'arts plàstiques i activitats de cinema-fòrum.	L'any 2009 el Centre va atendre 1047 persones en total. A l'espai de trobada es van realitzar 45 sessions de cinema, activitats lúdiques, biblioteca, jocs i altres, així com diversos tallers d'arts plàstiques.
Comitè Català de Representants de Persones amb Discapacitat (COCARMI)	Concurs de pintura "Nous genis" www.cocarmi.cat	Concurs anual creat el 2003 que vol potenciar els aspectes dinamitzadors de les activitats artístiques per facilitar l'autonomia personal i l'adaptació a l'entorn social de les persones amb discapacitats psíquiques, físiques, intel·lectuals, sensorials i malalties mentals. Hi ha cinc categories, segons tipus de discapacitat, i s'entreguen premis tant individuals com a les entitats que presentin més treballs.	En l'edició 2009 es van presentar 1.370 obres.
Somdansa	Formació a col·lectius i entitats de l'àmbit de la discapacitat http://somedansa.blogspot.com/	Aquesta entitat ofereix cursos anuals i tallers puntuals, amb una atenció específica i personalitzada, per tal de permetre que les persones amb discapacitats i les entitats que hi treballen puguin formar-se en l'àmbit de la dansa, com a mitjà per expressar les emocions i relacionar-se amb el cos.	

Mapatge d'experiències LLISTAT D'EXPERIÈNCIES IDENTIFICADES

MAPATGE
D'EXPERIÈNCIES 1.0

Femarec, Societat Cooperativa Catalana d'Iniciativa Social	Teatre social www.femarec.es	El grup de teatre social de Femarec està format íntegrament per actors i actrius amb discapacitat psíquica i/o trastorn mental, que treballen amb la directora Glòria Rognoni. El desenvolupament del projecte s'organitza a partir de diversos tallers dirigits a cobrir els diferents aspectes de creació, interpretació i escenografia. És en aquests tallers on els actors adapten i/o creen l'obra, elaboren els decorats, confeccionen el vestuari, es preparen per a la interpretació, etc.	El grup de teatre social, en funcionament des de 1996, ha creat 13 espectacles que s'han presentat a Catalunya i a diversos països d'Europa.
Direcció d'Immigració i Diàleg Intercultural / Xarxa de Centres Cívics	emMou – BCN Intercultural www.emmou.cat	Aquesta iniciativa, que té lloc en el marc del Pla Barcelona Interculturalitat, ofereix a joves de la ciutat la possibilitat de participar en tallers de creació audiovisual en instituts i centres cívics, on s'aborden qüestions relacionades amb la convivència a la ciutat. També s'ha impulsat un concurs de creacions al voltant de la convivència intercultural (àudio, foto, vídeo) elaborats per joves de 14 a 18 anys.	
Associació A Bao A Qu	Cinema en curs www.ciname-en-curs.org	El projecte vol transmetre el cinema com a creació artística i explorar les possibilitats pedagògiques de la creació cinematogràfica a les escoles i instituts, mitjançant la realització de tallers i l'oferta de recursos per a treballar el cinema en l'entorn educatiu. Es tracta d'apropar els alumnes a l'art cinematogràfic i als valors que li són inherents: treball en equip, responsabilitat, capacitat d'espera, sensibilitat, estima cap a l'entorn, etc.	El curs 2010-11 té lloc la 6a edició del programa, en la qual participen gairebé 300 alumnes de 14 centres públics de primària i secundària de tot Catalunya, 4 dels quals són a Barcelona.

Mapatge d'experiències LLISTAT D'EXPERIÈNCIES IDENTIFICADES

MAPATGE
D'EXPERIÈNCIES 1.0

**Barcelona Activa / Consorci
de Biblioteques de
Barcelona**

Antenes Cibernàrium
[www.cibernarium.cat/
cibernarium/cat/que-es-
cibernarium/antenes/index.jsp](http://www.cibernarium.cat/cibernarium/cat/que-es-cibernarium/antenes/index.jsp)

A partir de l'experiència de formació en les noves tecnologies que ofereix el Cibernàrium de Barcelona Activa, aquesta iniciativa impulsada en el marc del Pla d'Alfabetització i Capacitació Digital ha servit per crear una xarxa de punts de formació tecnològica als espais multimèdia d'una desena de biblioteques de la ciutat. Entre d'altres, s'hi ofereixen tallers i cursos sobre ús de l'ordinador, blocs, xarxes socials, etc.

**Associació Experimentem
amb l'Art**

Espai EART
www.experimentem.org

L'Espai EART acull des de 2003 una programació que combina la difusió de la pràctica artística mitjançant diferents estratègies (exposicions, xerrades, presentacions...) amb pràctiques educatives relacionades amb l'activitat que es desenvolupa a l'espai. També compta amb diversos tallers que, mitjançant convocatòria pública, són ocupats per artistes de diferents disciplines durant un període màxim de 18 mesos. Els artistes residents poden desenvolupar projectes, tenir contacte amb altres creadors i amb els diferents projectes que s'impulsen des de l'espai.

L'any 2009 es van celebrar a l'Espai EART 16 activitats (exposicions, cicles de projeccions, festes, concerts, activitats educatives) que van atreure en total 2640 persones, de les quals unes 450 van assistir a activitats educatives. L'any 2010, en 18 activitats han passat per l'Espai 2943 persones, unes 1000 de les quals per a activitats educatives.

Fundació ArtAids

**Espais íntims. Parlem de la
SIDA**
[http://artaids.com/ca/
blog/2010/12/14/exhibition-
intimate-spaces-talking-about-
aids/](http://artaids.com/ca/blog/2010/12/14/exhibition-intimate-spaces-talking-about-aids/)

Aquest projecte, impulsat per ArtAids i realitzat per Experimentem amb l'Art, invita a diferents col·lectius a fer ús de l'art contemporani per reflexionar sobre el concepte d'intimitat i analitzar els coneixements que tenen els joves sobre els factors de risc relacionats amb el VIH i la SIDA. El projecte s'ha dut a terme, entre d'altres llocs, a la Unitat d'Escolarització Compartida del Casal d'Infants del Raval i ha conduït a l'elaboració d'instal·lacions, vídeos i autoretrats.

Al llarg del curs 2010-11, es preveu que el projecte es realitzi amb 13 grups d'adolescents d'entre 14 i 18 anys, provinents d'associacions o de centres d'ensenyament secundari.

Mapatge d'experiències LLISTAT D'EXPERIÈNCIES IDENTIFICADES

C. Apropiació cultural ciutadana

Xarxa de Centres Cívics / Institut de Cultura de Barcelona (ICUB)	Grec 2010: La Nit dels Centres Cívics www.bcn.cat/centrescivics	En el marc del Festival de Barcelona Grec 2010, la Nit dels Centres Cívics va permetre presentar al Teatre Grec 4 espectacles provinents de centres cívics de tota la ciutat i facilitar l'accés de persones provinents de diversos barris al mateix equipament.	Unes 1500 persones van participar en aquesta activitat.
Institut de Cultura de Barcelona (ICUB)	La Festa de la Ciència www.bcn.cat/cultura/festaciencia	En el marc del programa Barcelona Ciència, aquesta festa ciutadana ofereix múltiples activitats per a tots els públics, destinades a explorar l'actualitat científica des d'una perspectiva lúdica i molt participativa. La Festa compta amb la col·laboració de diverses institucions, museus, centres de recerca i entitats i combina diversos formats: teatralització, demostracions experimentals, instal·lacions artístiques, etc.	La 4a edició de la Festa, celebrada el juny de 2010, va comptar amb més de 14.000 assistents i va oferir 13 hores d'activitats en 17 espais i escenaris, amb més de 70 propostes d'activitats i la participació de 44 centres i institucions i més de 115 investigadors, conductors i actors.
Direcció d'Immigració i Diàleg Intercultural / Xarxa de Centres Cívics	Debats ciutadans: Com vivim junts en la diversitat? www.bcn.cat/novaciutadania	En el marc del Pla Barcelona Interculturalitat, la tardor de 2010 s'han organitzat debats oberts a la ciutadania en 10 centres cívics de la ciutat, un a cada districte, per tal de reflexionar i expressar-se en relació amb la convivència intercultural i la immigració a Barcelona. Cada sessió comptava amb moderador i col·laboradors convidats i estava oberta a totes les persones interessades.	En conjunt van participar en aquest cicle de debats unes 350 persones.

Mapatge d'experiències LLISTAT D'EXPERIÈNCIES IDENTIFICADES

MAPATGE
D'EXPERIÈNCIES 1.0

Consorti de Biblioteques de Barcelona	Visites escolars a les biblioteques www.bcn.cat/biblioteques	Es tracta d'un conjunt d'activitats de formació d'usuaris encaminades a formar els alumnes per tal de conèixer les biblioteques i utilitzar-ne els recursos.	L'any 2009 van visitar les Biblioteques 1137 grups escolars, amb un total de 26.844 alumnes, que representen el 21,8% de la població escolar d'ensenyament obligatori de la ciutat.
Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB)	Itineraris www.cccb.org/ca/itineraris	Els itineraris i visites guiades del CCCB per barris com el Raval, el Poblenou o el Besòs contribueixen a fer conèixer la transformació de la ciutat i a familiaritzar la població amb diverses zones de Barcelona, així com amb els impactes socials, econòmics i culturals de les reformes urbanístiques. S'adrecen principalment a escoles, famílies i públic en general.	D'acord amb la memòria del centre, l'any 2008 van participar en aquesta activitat un total de 4323 persones: 602 en itineraris de cap de setmana i 3721 en itineraris en grup (principalment escoles).
Fundació "la Caixa"	CaixaEscena – Joves, teatre i educació http://www.fundacio.lacaixa.es/ambitos/caixaescena/	Programa participatiu de suport a professors i a educadors que es plantegen el teatre com a pràctica per al desenvolupament cultural, social i pedagògic dels joves. S'adreça als centres educatius de secundària, als de cicles formatius i als de batxillerats.	El programa es realitza a tot l'Estat i en l'actualitat compta amb uns 26 centres a Catalunya, dels quals 6 són a Barcelona ciutat.

Mapatge d'experiències LLISTAT D'EXPERIÈNCIES IDENTIFICADES

MAPATGE
D'EXPERIÈNCIES 1.0

Fundació "la Caixa"	Diversons – Música per a la Integració http://obrasocial.lacaixa.es/ambitos/musica/diversonsmusicos_ca.html	Aquest projecte ofereix a intèrprets de músiques del món residents a l'Estat espanyol la possibilitat de participar en concerts organitzats per la Fundació "la Caixa" en diverses localitats, assistir a fires i trobades amb professionals i rebre assessorament administratiu i artístic. La selecció es fa d'acord amb una convocatòria pública anual. Els concerts serveixen també com a eina de sensibilització sobre la diversitat i la immigració.	Fins a abril de 2010, en els sis primers anys del projecte, Diversons havia organitzat més de 600 concerts en 200 localitats de tot l'Estat, que havien arribat a més de 200.000 persones. Hi havien participat més de 60 formacions musicals i més de 300 músics.
Fundació Privada L'Arc – Taller de Música	Xamfrà, Centre de Música i Escena del Raval www.xamfra.net	Centre de música i escena amb finalitat socio-educativa a través de les arts i amb voluntat de treballar per a la inclusió social al barri del Raval, posat en marxa l'any 2005 per la Fundació Privada L'Arc, una entitat d'educació artística creada l'any 1967.	El curs 2009/10, el Centre comptava amb 190 alumnes.
Escola de Músics i Escola de Música JPC / Associació Cultural i Social L'EM i JPC	Diverses activitats socials http://lescolademusicsijpc.wordpress.com/	Escola de música del Raval que duu a terme diverses activitats, tant en l'educació formal (CEIPs) com en l'educació no formal, per afavorir la integració a través de la música. Participa en nombrosos projectes i activitats al Raval, Ciutat Vella i la resta de la ciutat.	El projecte "Aprenem català tot fent un musical", que es realitza en diversos centres educatius del barri, arriba a uns 700 alumnes cada curs.

Mapatge d'experiències LLISTAT D'EXPERIÈNCIES IDENTIFICADES

Ribermúsica	Projectes socials www.ribermusica.org	L'Àrea Social de Ribermúsica té en la concepció del fet musical com a motor social, element de cohesió i factor d'integració el seu principi fonamental. La implantació de l'educació musical als CEIP i IES del Districte de Ciutat Vella de Barcelona, la interrelació cultural a través de l'educació del ritme, la veu i el moviment, el treball amb joves en situació de risc i el cant coral entès en la seva dimensió intergeneracional són els apartats que configuren actualment el seu programa social.	
Drac Màgic	Construint mirades www.dracmagic.cat/ConstruintMirades/	El projecte ofereix un conjunt de programacions didàctiques per a cadascun dels cicles educatius (de 3 a 18 anys) per impulsar la formació en llenguatges audiovisuals. L'objectiu és facilitar un coneixement que permeti desenvolupar una actitud crítica respecte els pensaments i valors que transmeten les imatges; en aquest sentit, es presta una atenció especial a la dona i les qüestions de gènere en les imatges audiovisuals, com a eix transversal. Es tracta d'un programa permanent, que es duu a terme durant tot el curs, i que Drac Màgic ofereix des dels anys 70.	Cada any participen al programa uns 7000 alumnes. El curs 2010-11 el programa ofereix 7 sessions de cinema i 9 tallers de treball al voltant de l'audiovisual per a centres de primària i 10 sessions de cinema i 9 tallers per a secundària. Les sessions de cinema es duen a terme en 5 sales de Barcelona i els tallers als centres educatius que ho demanen.

Mapatge d'experiències LLISTAT D'EXPERIÈNCIES IDENTIFICADES

Associació Modiband	El meu primer festival www.elmeuprimerfestival.com	Aquest festival de cinema per a públic escolar i familiar vol contribuir a la difusió d'un cinema infantil plural i creatiu, tot oferint una mostra de creacions cinematogràfiques d'arreu del món i de tots els temps, amb l'objectiu d'entretenir i educar, estimular la imaginació i la creativitat, i despertar l'esperit crític.	El novembre de 2010 es va celebrar la 3a edició del festival, en la qual es van presentar 63 produccions. El programa escolar va comptar amb 2850 participants de 22 centres d'educació infantil i primària (15 dels quals de Barcelona ciutat), mentre les 13 sessions en l'àmbit del cinema familiar van comptar amb 3190 assistents en total.
La Trifulca	La alegría del barrio http://latrifulca.org/	Festival anual que es realitza al Raval des de 2001, amb la voluntat de donar a conèixer les diverses expressions culturals provinents de la zona, tant en l'àmbit musical com en diversos llenguatges artístics.	L'edició 2009 del festival va comptar amb una audiència estimada d'unes 20.000 persones.
Fundació Tot Raval	Festival Cultural Raval(s) www.totraval.org	Festival anual que té com a objectiu general promoure la participació del veïnat, entitats, institucions i empreses en el desenvolupament d'un festival comú per fomentar un sentiment d'identitat i coresponsabilitat envers el barri a partir del treball en xarxa, així com projectar a l'exterior un model positiu de barri plural i dinàmic.	La setena edició del Festival, celebrada l'any 2009, va implicar 96 entitats i un total de 1250 persones en l'organització i realització de les activitats i va atreure 10.050 visitants.

Mapatge d'experiències

ALTRES CRITERIS DE SELECCIÓ

El mapatge ampli que ofereix la Taula 1 ha estat la base per a l'anàlisi en profunditat d'una quinzena d'experiències, que es presenten en el proper capítol. Per tal de procedir a la selecció d'aquestes experiències, i a més dels criteris que s'han esmentat a l'apartat 2.1, també s'ha tingut en compte una sèrie de criteris de caire més qualitatiu:

2.3.1.

Impacte significatiu en la inclusió de col·lectius desfavorits o en risc d'exclusió.

En aquest sentit, s'han volgut valorar tant els aspectes quantitius (nombre de persones que han participat en les activitats o que s'han incorporat a entitats o cursos després de participar-hi, llocs de treball creats, etc.) com els aspectes qualitius (millora perceptible en l'espai públic, valoració positiva per part de les persones que hi han participat, recolzades en enquestes o informes, etc.). En aquest cas, a més dels projectes que demostren un efecte distintiu respecte les pautes prèvies d'inclusió, es planteja el dubte de com valorar aquelles institucions o entitats que des de sempre han

optat per una lògica integradora i que, per tant, no poden demostrar un canvi tant significatiu en el temps.

2.3.2.

Eficàcia en termes d'accés a la cultura.

S'han valorat positivament aquelles experiències que han adoptat mesures significatives per tal de fer front als obstacles que tradicionalment han dificultat l'accés als recursos i equipaments culturals. Poden ser significatives estratègies relatives al preu, la comunicació o el lloc on es porten a terme les activitats.

2.3.3.

Innovació en el model organitzatiu.

En aquest sentit, s'han valorat principalment aquells projectes que hagin conduït a la creació de plataformes de col·laboració permanents entre diverses entitats; són especialment interessants les iniciatives que vinculen entitats provinents de

Mapatge d'experiències

ALTRES CRITERIS DE SELECCIÓ

sectors o àmbits d'actuació diferents o que han comportat una distribució de rols innovadora.

2.3.4.

Capacitat de visibilitzar una situació o grup social concret.

També s'han prioritzat aquelles iniciatives que, a través d'activitats de comunicació o programació, han servit per difondre a un públic ampli una situació crítica des del punt de vista de l'exclusió social. Aspectes com ara la quantitat de persones que han assistit o vist una activitat o bé la incidència als mitjans de comunicació són significatius des d'aquesta perspectiva.

2.3.5.

Qualitat del procés cultural.

En aquest sentit, s'ha tingut en compte la capacitat de vincular-se amb professionals o entitats reconegudes del sector cultural, així com de generar processos o productes culturals o artístics amb una qualitat ben valorada pels participants i pel públic.

2.3.6.

Sostenibilitat del procés.

Un darrer criteri de qualitat té a veure amb la capacitat de generar processos duradors i que progressivament hagin ampliat la seva incidència, en termes de persones implicades, entitats col·laboradores, impacte o visibilitat.

Per últim, a l'hora de seleccionar les experiències analitzades en més profunditat també s'ha tingut en compte la voluntat de descriure casos provinents de diversos territoris (barris, districtes), diverses disciplines i diverses metodologies de treball.

La combinació de diversos criteris fa que el conjunt d'experiències analitzades reculli diferents aproximacions a la qualitat. Les experiències que s'hi presenten no són ideals, però sí que posseeixen determinats trets que destaquen i que podrien esdevenir models per a d'altres entitats o institucions. El recull de projectes que es descriuen al capítol 3 tampoc no pretén esdevenir un rànquing de les millors pràctiques existents a la ciutat. Així mateix, cal admetre que d'altres experiències i

Mapatge d'experiències ALTRES CRITERIS DE SELECCIÓ

projectes significatius i que s'hi podien haver inclòs n'han quedat fora. En qualsevol cas, el recull més exhaustiu de projectes i experiències que s'ha inclòs a la Taula 1 i la voluntat de repetir l'observació de manera periòdica haurien de servir per cobrir parcialment aquestes omissions.

Mapatge d'experiències

PAUTA DE DESCRIPCIÓ

El capítol 3 presenta una quinzena d'experiències seleccionades d'acord amb els criteris presentats anteriorment, i sobretot amb la voluntat d'oferir un ventall diversificat de les experiències de qualitat que existeixen a la ciutat. Cada fitxa de projecte ofereix informació distribuïda d'acord amb una pauta comuna. En concret, s'hi han utilitzat les següents variables de descripció:

1. Títol del projecte.

Títol general del projecte i pàgina web on se'n pugui obtenir més informació.

2. Entitat/s impulsora/es i altres entitats implicades.

A més del nom de les entitats, s'hi integra informació sobre la seva finalitat general. Pel que fa a les "altres entitats implicades", es parla d'institucions col·laboradores i aquelles que hagin contribuït al finançament del projecte, si aquesta informació és disponible.

3. Context i antecedents.

Descripció breu del context (social, educatiu, cultural, etc.) en el qual sorgeix el projecte, així com altres dades que ajudin a comprendre'n el sorgiment. En ocasions també s'hi pot esmentar el recorregut històric del projecte: any en què es va iniciar, edicions transcorregudes, etc.

4. Objectius.

En alguns casos s'han distingit objectius generals i específics, tot fent un èmfasi especial en aquells aspectes que permeten constatar la interrelació d'objectius de tipus social i cultural.

5. Grups als quals s'adreça el projecte i modalitat d'implicació.

En aquest apartat es precisa, quan ha estat possible i/o quan això és rellevant, el segment de la població al qual es destina el projecte, que tant pot ser un col·lectiu de risc com un sector més ampli del públic o bé un grup de professionals o entitats especialitzades. En tots els casos, s'ha intentat des-

Mapatge d'experiències PAUTA DE DESCRIPCIÓ

tacar el grau d'implicació dels col·lectius implicats: si es tracta únicament d'un paper passiu com a públic o audiència, si hi ha participació activa com a creador, un paper en l'organització i gestió d'un projecte, etc. En alguns casos, la informació inclou indicadors quantitatius: nombre de persones que hi han participat, nombre d'entitats implicades, etc.

6. Principals activitats realitzades.

Aquest apartat serveix per comprendre la metodologia de la iniciativa. En el cas que es tracti d'un projecte en curs, encara no acabat, se'n descriuen les activitats realitzades fins al moment de l'observació i les que hi ha previstes.

7. Accés.

En aquest apartat es valoren aspectes com ara el preu de participació en les activitats, si n'hi ha, i altres mesures que serveixen per afavorir l'accés i la participació en l'activitat (comunicació, accessibilitat per a persones o col·lectius específics, etc.), en relació amb aspectes que tradicionalment han dificultat l'accés de determinats col·lectius a la cultura.

8. Model d'organització.

Descripció, si la informació és disponible, de la distribució de funcions entre les diverses entitats o col·lectius implicats, les formes de coordinació entre elles (o si hi ha professionals o entitats que actuen com a “mediadors” entre unes entitats i altres), el lideratge, etc.

9. Resultats obtinguts o previstos.

Quan es disposa d'informació, es detallen aspectes com ara el nombre d'activitats realitzades o de persones participants, així com altres aspectes de caire més qualitatiu. En aquest apartat també s'informa dels mètodes d'avaluació que utilitza el projecte, si s'escau.

10. Elements de valoració.

Aquest darrer apartat serveix principalment per destacar aspectes significatius del projecte, en relació amb el conjunt d'experiències observades; és a dir, allò que distingeix o aproxima més el projecte a la resta de casos analitzats.

Mapatge d'experiències PAUTA DE DESCRIPCIÓ

Tant les variables utilitzades en l'anàlisi com el tipus de dades proporcionades per la majoria de responsables dels projectes fan que la descripció de casos tingui un caràcter principalment qualitatiu, si bé s'hi han introduït dades quantitatives quan aquesta informació era rellevant i estava disponible.

CULTURA
PER LA
INCLUSIÓ
SOCIAL
A BARCELONA

MAPATGE
D'EXPERIÈNCIES 1.0

Anàlisi d'experiències

3

Anàlisi d'experiències

L'AUDITORI APROPA

Títol del projecte
L'Auditori Apropa

Entitat responsable
L'Auditori

Descripció breu
Iniciativa de mediació cultural adreçada a col·lectius en risc d'exclusió social, a partir de l'oferta musical de L'Auditori.

Àmbit territorial
Barcelona i Catalunya

www.auditori.cat/ct/auditori/oferta_musical/auditori_apropa/index.aspx

www.apropacultura.cat

3.1.1.

Entitats impulsores i altres entitats implicades

El projecte és una iniciativa de L'Auditori, i es porta a terme des de la temporada 2006/07.

Compta amb suport de l'Ajuntament de Barcelona, a través de l'Institut de Cultura de Barcelona i l'Àrea d'Acció Social i Ciutadania, així com de la Generalitat de Catalunya, mitjançant el Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació i el Departament d'Acció Social i Ciutadania.

D'altra banda, la implementació de les activitats requereix de la participació activa de nombroses associacions, institucions i centres que treballen amb persones sense recursos i amb dificultats d'integració social, així com d'altres associacions de l'àmbit social i/o de la salut (persones amb discapacitat, centres especials de treball, residències de gent gran, etc.), que fan arribar peticions per participar a l'oferta de L'Auditori i acompanyen els col·lectius beneficiaris. A finals de 2009, el programa comptava amb 519 entitats associades, de les

Anàlisi d'experiències L'AUDITORI APROPA

quals 387 eren entitats d'usuaris en risc d'exclusió social i 132 pertanyien a la categoria d'"altres entitats socials".

La temporada 2010/11, el projecte L'Auditori Apropa s'ha ampliat i dona pas a *Apropa Cultura*, una iniciativa en la qual, a més de L'Auditori, participen el Mercat de les Flors, el Teatre Nacional de Catalunya (TNC) i el Teatre Lliure. Entre les institucions que hi donen suport hi ha l'Institut Català d'Assistència i Serveis Socials de la Generalitat de Catalunya (ICASS), l'Àrea d'Acció Social i Ciutadania de l'Ajuntament de Barcelona i l'Àrea de Benestar Social de la Diputació de Barcelona.

3.1.2.

Context i antecedents

Els inicis de *L'Auditori Apropa* daten de 2005, quan la direcció de L'Auditori va encarregar al Servei Educatiu un projecte que permetés apropar la música a col·lectius en situació d'exclusió social. Com a resultat d'aquesta consulta, va sorgir aquest projecte, que volia afavorir l'assistència d'aquests sectors de públic a l'oferta del centre.

El Servei Educatiu ja havia detectat un interès i una demanda de determinats grups socials per assistir a concerts educatius programats per a escoles. Aquestes peticions van resultar ser la punta de l'iceberg d'una demanda real i creixent, tal i com faria evident l'acollida del programa en les temporades següents.

3.1.3.

Objectius

- Complir una de les línies del Pla Estratègic de L'Auditori, com és la creació d'un Auditori per a tothom, obrint-se a nous públics.
- Facilitar l'accés a la programació habitual de L'Auditori als col·lectius socials menys afavorits de tot Catalunya i posar al seu abast tot el poder mobilitzador i transformador de la música.
- Ampliar l'àmbit d'aplicació del programa acollint entitats socials que treballen per millorar la qualitat de vida d'algunes persones, més enllà de la seva situació econòmica.
- Fer accessible la música de qualitat en directe, ajudant a vèncer barreres socials i mostrant un altre panorama de la ciutat a persones que no

Imatge 1.
Logotip del nou programa
Apropa Cultura

Anàlisi d'experiències L'AUDITORI APROPA

han pogut gaudir d'una font de cultura com és L'Auditori.

- Facilitar que les persones es puguin obrir a noves sensacions i “desbloquejar” emocions que fins ara no havien viscut.
- Afavorir la integració d'aquests grups amb el públic a partir d'una convivència natural en el gaudi de la música.
- Treballar conjuntament amb els centres i associacions, perquè aquest programa sigui un repte educatiu i un mitjà per desvetllar la motivació dels usuaris.
- Orientar, assessorar i formar els educadors socials dels centres perquè els usuaris puguin aprofitar millor l'experiència del concert.
- Potenciar la formació dels educadors socials com a vincle amb els usuaris i figures clau per l'èxit del programa.

3.1.4.

Grups als quals s'adreça el projecte i modalitat d'implicació:

El projecte s'adreça a persones sense recursos i amb dificultats d'integració social, d'àmbits com

ara les discapacitats, les malalties mentals, exclusió i aïllament social, pobresa, situacions de vulnerabilitat, risc, violència de gènere i familiar, drogodependències i altres addiccions, VIH/SIDA, presons, delinqüència juvenil, gent gran, condicions laboral precàries, atur, persones sense llar i immigrants nouvinguts. La participació d'aquests col·lectius es vehicula a través de les associacions, institucions i centres que hi estan en contacte directe.

En una primera fase, *L'Auditori Apropa* es va destinar únicament a persones sense recursos i amb dificultats d'integració social. Posteriorment, a petició de les entitats, es va ampliar a col·lectius diversos de l'àmbit de la salut, si bé el preu d'accés en un i altre cas és diferent.

L'Auditori posa a l'abast dels centres participants un conjunt de documents i materials concebuts perquè els professors, educadors o pedagogs puguin preparar el concert amb el públic destinatari. Aquest tipus de recursos no s'oferien en una primera etapa i es van dissenyar a petició dels col·lectius participants. En aquest sentit, el paper

Anàlisi d'experiències L'AUDITORI APROPA

dels mediadors en la transmissió i preparació dels continguts és molt important. En alguns casos també s'organitzen sessions informatives abans de l'activitat.

El concert en sí, en general, no exigeix una implicació activa per part del públic assistent.

La implicació de L'Auditori és principalment d'acompanyament, consell i divulgació de l'activitat per tal que arribi al màxim de beneficiaris possible, així com d'elaboració i difusió dels materials pedagògics.

3.1.5. **Principals activitats realitzades**

L'activitat principal consisteix en l'assistència a concerts. L'equip responsable de *L'Auditori Apropa* i els coordinadors/educadors del centre participant fan una feina conjunta per implicar l'usuari a l'hora d'escollir el concert, cercar la informació pertinent, fer audicions i organitzar la sortida per veure el concert. Aquestes activitats pretenen ajudar en el camí a la inclusió i a la igualtat.

Al llarg de la temporada, L'Auditori organitza tres xerrades informatives (una per trimestre del calendari escolar), en les quals informa els diversos centres registrats al programa sobre les activitats disponibles, el procés de sol·licitud de places, horaris, recursos pedagògics, plànol de la sala, característiques del concert, programa, etc. A partir d'aquí, durant una setmana, cada centre fa la tria de concerts als quals els seus usuaris assistiran al llarg del trimestre i presenta la sol·licitud corresponent.

És, doncs, el professor/pedagog/educador del centre assistent al concert qui fa la tasca de treballar els concerts a l'aula per tal de preparar el públic pel dia del concert. Gràcies als materials pedagògics penjats al web de L'Auditori per a cadascun dels concerts en oferta, es poden treballar aspectes com el ritme, l'escolta, l'atenció i el silenci.

3.1.6. **Accés**

L'accés es fa en grups, mitjançant les entitats associades al programa *L'Auditori Apropa*, que prèvi-

Anàlisi d'experiències L'AUDITORI APROPA

ament reben informació directament i per mitjà del web del programa.

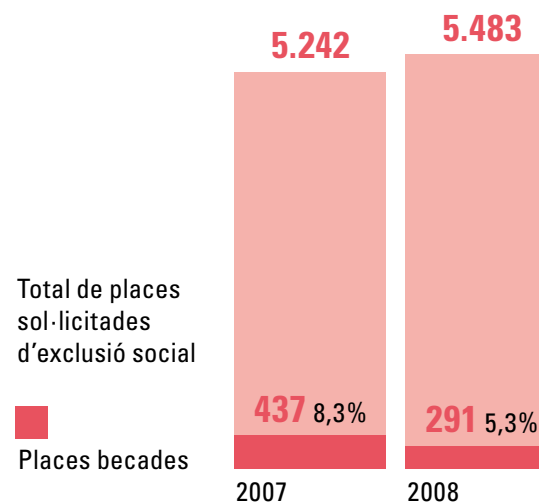
El preu aplicat depèn del tipus de sol·licitud que es faci. En el cas de les entitats formades per usuaris en risc d'exclusió social, el preu habitual és de 3 euros, tot i que en casos molt extrems es poden sol·licitar beques parcials (localitats a 1 euro) o totals (gratuïtat). D'altra banda, en el cas de les altres entitats de l'àmbit social o de salut, el preu oscil·la entre 5 i 15 euros, en funció de l'espectacle.

Aquest quadre mostra la proporció d'entitats i centres que van rebre beques parcials o totals en els anys 2007 i 2008.

Totes les activitats es porten a terme a L'Auditori.

Taula 2
Participació d'usuaris d'entitats de l'àmbit de la inclusió social

Font: L'Auditori Apropa, Memòria 2009



Anàlisi d'experiències L'AUDITORI APROPA

Amb la finalitat de poder acollir grups amb nombroses cadires de rodes, un cop al trimestre s'escull un espectacle entre els concerts escolars i al llarg de 4 o 6 passis *L'Auditori Apropa* pot acollir grups de 8 o 10 cadires de rodes. Això implica, en el cas de la Sala 1, procedir al desmuntatge de dues fileres de butaques del fons de la platea, i a la Sala 2, de l'última fila de platea.

3.1.7.

Model d'organització

L'Auditori Apropa és un projecte impulsat per la direcció de L'Auditori i que compta amb un equip específic de gestió dins l'organigrama del centre, format per dues persones: una cap del programa i una secretària tècnica. L'equip ha passat d'una a dues persones a partir de la posada en marxa del programa *Apropa Cultura*.

A més, per les seves característiques, *L'Auditori Apropa* requereix un treball transversal amb d'altres departaments i equips de l'organització, com ara els següents:

- Els programadors, que trien els concerts més accessibles per als col·lectius d'aquest programa.
- El personal de sala, per atendre l'arribada dels grups amb dificultats de mobilitat.
- El personal de taquilles, per reservar les millors localitats dels concerts abans que es posin a la venda i emetre els tiquets corresponents.
- Els músics, que en alguna ocasió interpreten una peça musical especialment dedicada a aquest tipus de públic.

D'altra banda, com ja s'ha indicat, en el desenvolupament del projecte (selecció d'espectacles als quals es vol assistir, acompanyament dels grups, activitats pedagògiques i preparatòries prèvies) hi juguen un paper fonamental els mediadors o responsables de les entitats beneficiàries.

3.1.8.

Resultats obtinguts o previstos

El quadre següent mostra el nombre de places ofertes i sol·licitades, per a diversos col·lectius, entre els anys 2007 i 2009. Com es pot observar, l'oferta i la participació han augmentat progressi-

Anàlisi d'experiències L'AUDITORI APROPA

vament, fins a assolir més de 7300 participants, agrupats en 566 sol·licituds, al llarg de l'any 2009.

Taula 3

Oferta i demanda de places, per tipus de col·lectiu

Total de places en oferta i de sol·licituds individuals i de grup rebudes, anys 2007-09

Font: L'Auditori Apropa, Memòria 2009

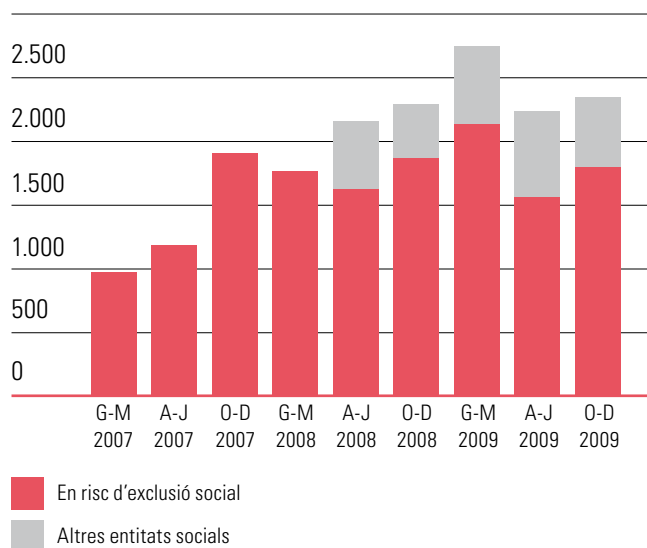
Període	Oferta places	Places ofertades cadira rodes	Places sol·licitades	Nombre de sol·licituds
Trimestre gener-març 2007	976	83	976	83
Trimestre abril-juny 2007	1.188	106	1.188	106
Trimestre octubre-desembre 2007	1.905	138	1.905	138
Total 2007	4.069	327	4.069	327
Trimestre gener-març 2008	1.758	139	1.758	139
Trimestre abril-juny 2008 (excusió social + altres)	1.624 + 530	131 + 32	1.624 + 530	131 + 32
Trimestre octubre-desembre 2008 (excusió social + altres)	1.860 + 437	161 + 21	1.860 + 437	161 + 21
Total 2008 (excusió social + altres)	5.242 + 967	431 + 53	5.242 + 967	431 + 53
Total 2008	6.209	484	6.209	484
Trimestre gener-març 2009 (excusió social + altres)	2.129 + 614	184 + 24	2.129 + 614	184 + 24
Trimestre abril-juny 2009 (excusió social + altres)	1.561 + 673	135 + 31	1.561 + 673	135 + 31
Trimestre octubre-desembre 2009 (excusió social + altres)	1.793 + 546	169 + 23	1.793 + 546	169 + 23
Total 2009 (excusió social + altres)	5.483 + 1.833	488 + 78	5.483 + 1.833	488 + 78
Total 2009	7.316	566	7.316	566

Anàlisi d'experiències L'AUDITORI APROPA

El gràfic següent reflecteix les demandes trimestrals de sol·licitud de concerts. Es detecta una variabilitat de la demanda segons el trimestre, en alguns casos en funció de l'organització de les sortides del centre i en d'altres segons l'atractiu de l'oferta de concerts.

Gràfic 1
Evolució de l'assistència a concerts, per col·lectiu
Total de participants a les activitats, per trimestre

Font: L'Auditori Apropa, Memòria 2009



Tots els grups que assisteixen a les activitats del programa reben una enquesta de valoració dins del mateix sobre de les localitats. Les dades recollides mostren que el grau de valoració global dels assistents és entre alt i molt alt, i es concreta en els aspectes següents:

- Es demana als participants si volen tenir acollida especial o no el dia del concert. Així, valoren molt positivament l'atenció del personal de sala, la seva atenció i professionalitat, i alhora l'anonimat per a aquells grups que no volen acollida especial i es volen sentir plenament integrats.
- Estan agraïts de poder escoltar un tipus de música que molts d'ells mai no havien tingut l'ocasió d'escoltar anteriorment.
- Valoren molt positivament poder treballar el concert prèviament.
- Els centres participants destaquen que es tracta d'una experiència sensibilitzadora, normalitzadora i socialitzadora per a molts dels usuaris.

Elements de valoració

L'Auditori Apropa és una activitat orientada a fomentar i diversificar l'accés als equipaments culturals, fent que la música sigui accessible i entesa per tothom, mitjançant un important esforç de comunicació i mediació.

Entre els elements més destacables del projecte hi ha la capacitat d'afavorir l'accés a un tipus d'oferta i d'equipament que sovint han restat restringits a segments molt específics del públic. Cal subratllar també el treball en col·laboració amb nombroses entitats, l'elevat nombre de persones que es beneficien de les activitats i el relatiu grau de visibilitat adquirit pel programa.

La sostenibilitat i l'èxit d'aquesta activitat de mediació cultural també es fan paleses amb la recent ampliació a d'altres equipaments culturals públics, materialitzada en la creació l'any 2010 del programa *Apropa Cultura*.

Anàlisi d'experiències

CREACIÓ I ACCÉS A LES ARTS ESCÈNIQUES AL CENTRE CÍVIC ZONA NORD

Títol del projecte

Suport a la creació i l'accés a les arts escèniques

Entitat responsable

Centre Cívic Zona Nord

Descripció breu

Oferta del teatre i d'espais d'assaig a companyies de música, teatre i dansa emergents; en contraprestació per la cessió gratuïta, algunes companyies realitzen preestrenes o activitats participatives amb els veïns del barri.

Àmbit territorial

Barri de Ciutat Meridiana i
Districte de Nou Barris

<http://cczonanord.blogspot.com>.

3.2.1.

Entitats impulsores i altres entitats implicades

El Centre Cívic Zona Nord (Ciutat Meridiana i Nou Barris), és un dels 51 centres cívics de Barcelona. Disposa de dues sales polivalents, un teatre amb capacitat per a 350 persones i equipament professional (el Teatre Zona Nord), i diversos espais d'assaig, que s'ofereixen a companyies de dansa i teatre emergents, amateurs i professionals, mitjançant un lloguer a preus públics o una cessió amb contraprestació.

L'equip del Centre Cívic també assumeix la gestió dels Casals de Barri de Torre Baró i Vallbona, que participen igualment en la dinamització d'activitats en l'àmbit de les arts escèniques.

Zona Nord treballa en col·laboració amb nombroses entitats, associacions i centres educatius d'aquests barris i de la resta del districte.

D'altra banda, en els últims temps s'ha col·laborat amb la Biblioteca Zona Nord, un equipament veí

Anàlisi d'experiències

CREACIÓ I ACCÉS A LES ARTS ESCÈNIQUES AL CENTRE CÍVIC ZONA NORD

de creació recent, per a organitzar actes adreçats a la participació cultural dels joves.

3.2.2.

Context i antecedents

El barri de Ciutat Meridiana va néixer a mitjans de la dècada de 1960, al peu del Parc Natural de Collserola i en una zona de forts pendents. Es caracteritza per la presència de grans blocs de pisos i, durant molts anys, per la manca d'infraestructures i l'aïllament físic de la resta de la ciutat. En aquest sentit, la construcció del Centre Cívic Zona Nord, igual com la remodelació de diversos espais públics i la recent arribada del metro lleuger, han ajudat a relligar el barri amb la resta de la ciutat.

El Centre Cívic Zona Nord s'ha especialitzat en diverses disciplines de l'àmbit de les arts escèniques i presta especial atenció al treball amb infants i joves, dones, població immigrada i gent gran. Aquests àmbits prioritaris queden definits al plec de condicions pel qual el Districte de Nou Barris concedeix la gestió de l'equipament, que es renova anualment.

Entre els diversos espais que configuren el Centre hi ha el Teatre Zona Nord, un antic cinema amb capacitat per a 350 persones de públic, un escenari de 6x8 metres, camerinos, equipament professional i suport tècnic. La qualitat d'aquest espai escènic ha fet que el Teatre esdevingui l'escenari de nombroses activitats teatrals, de dansa, musicals i d'altres tipus. Entre d'altres, cal destacar que des de fa 20 anys s'hi duu a terme el programa *L'Escola va d'espectacle*, que cada hivern ofereix a escoles del barri, el districte i la resta de la ciutat accés a espectacles infantils de teatre presentats per companyies de primera fila.

3.2.3.

Objectius

Mitjançant l'oferta d'espais i activitats en l'àmbit de les arts escèniques, el Centre persegueix els següents objectius:

- Oferir un espai per al desenvolupament de creacions escèniques i per a la pràctica cultural de grups amateurs i emergents del barri o d'altres zones.

Anàlisi d'experiències CREACIÓ I ACCÉS A LES ARTS ESCÈNIQUES AL CENTRE CÍVIC ZONA NORD

- Possibilitar que els veïns de Ciutat Meridiana, Nou Barris i de la resta de la ciutat puguin gaudir d'una programació escènica habitual i de qualitat.
- Permetre a grups escolars aproximar-se a les arts escèniques, viure un espectacle en directe i mostrar una actitud de respecte pel treball teatral.

3.2.4.

Grups als quals s'adreça el projecte i modalitat d'implicació

Els grups als quals s'adreça el projecte es poden dividir en dos àmbits: els col·lectius, companyies i grups que utilitzen els espais de l'equipament per a assajar o com a espai de residència, d'una banda; i les persones que assisteixen al Centre com a públic, de l'altra.

Pel que fa a les companyies de teatre i dansa que utilitzen els bucs d'assaig, sales polivalents o el Teatre Zona Nord, es tracta principalment de grups emergents, amateurs o professionals. També és molt freqüent la utilització per part de grups de

joves de la zona, especialment per al ball. Atès que els espais se cedeixen a preus públics o gratuïtament, i que la demanda d'usos per part de companyies de teatre o dansa és molt superior a les possibilitats del Centre, es prioritzen aquells projectes que demostrin una connexió amb el barri o que, per la temàtica o la disciplina, poden tenir una millor acollida entre el públic de la zona. Finalment, els espais del Centre també s'ofereixen regularment a entitats i associacions vinculades als veïns, per a la realització de festes tradicionals, activitats de caràcter anual, etc.

Pel que fa als públics, el Centre vol oferir una programació oberta a tota la població del barri, sense gaire segmentació de missatges. És especialment destacable l'oferta adreçada a infants i joves.

3.2.5.

Principals activitats realitzades

- *Suport a la creació*: adreçat a companyies i grups professionals i amateurs de teatre i dansa, perquè puguin dur a terme treballs de creació i assaig al Teatre Zona Nord. Com a contrapres-

Anàlisi d'experiències CREACIÓ I ACCÉS A LES ARTS ESCÈNIQUES AL CENTRE CÍVIC ZONA NORD

tació, generalment els grups es comprometen a fer una representació, normalment la preestrena d'un espectacle, que s'ofereix gratuïtament al públic. El Centre selecciona les propostes rebudes en funció d'allò que es preveu que tingui un millor encaix amb el públic de la zona. La durada de la residència es pacta amb cada companyia; en general, l'ús del Teatre no s'estén més de dues setmanes, mentre que una estada a les sales polivalents pot ser més llarga.

- *Cessió d'espais*: oferta d'espais d'assaig, bucs d'assaig i sales polivalents a entitats, institucions i grups de la zona que volen realitzar espectacles de teatre, dansa o música; un servei que les entitats del barri utilitzen de forma massiva.
- *L'Escola va d'espectacle a la Zona Nord*: campanya que es duu a terme al llarg de dos mesos cada hivern i que compta amb la col·laboració de l'Institut Municipal d'Educació de Barcelona. Ofereix espectacles professionals de teatre infantil, música i teatre en anglès per a centres d'educació infantil, primària i secundària. L'oferta també inclou dossiers pedagògics per

a treballar abans i després dels espectacles i forma part de la voluntat del Centre de sensibilitzar sobre la importància del teatre entre les famílies.

- *Surt a la terrassa*: projecte recent, endegat conjuntament pel Centre Cívic i la Biblioteca Zona Nord, per afavorir la implicació dels joves del barri en activitats creatives a l'estiu. Amb dinamització del personal del Centre o de companyies d'animació infantil, música i dansa, s'invita a la participació en tallers o festes tot fent ús de la terrassa a l'aire lliure de la Biblioteca del barri.

3.26.

Accés

La majoria de les activitats ofertes són gratuïtes per al públic. El programa *L'Escola va d'espectacle* és l'únic per al qual es venen entrades, a preu públic (2,35 euros per als nens del mateix barri). Pel que fa a l'ús d'espais d'assaig, també s'han establert preus públics (entre 1 i 3 per hora en el cas dels bucs d'assaig), si bé és freqüent la cessió



Imatge 2.
Una de les activitats
educatives realitzades al
Teatre Zona Nord.

Font: blog del Centre
Cívic Zona Nord.

Anàlisi d'experiències CREACIÓ I ACCÉS A LES ARTS ESCÈNIQUES AL CENTRE CÍVIC ZONA NORD

gratuïta per a entitats del barri o bé, en el cas de les companyies d'arts escèniques, amb una contra-prestació en forma de representació gratuïta per al públic, tallers, etc.

Quant a la comunicació, el Centre utilitza diversos canals estàndard (programes impresos, pàgina web, etc.) però potencia especialment la comunicació informal, gràcies a les xarxes interpersonals i les trobades en diversos contextos del territori més immediat (biblioteca, escola, mercat, carrer, etc.), que serveixen tant per detectar noves necessitats com per informar de les properes activitats previstes. Així mateix, el coneixement acumulat al llarg dels anys i el fet que diverses activitats ja hagin esdevingut recurrents fan que la població hi acudeixi de manera habitual.

3.2.7. **Model d'organització**

El Centre Cívic compta amb un equip estable de 4 persones: directora; dinamitzadora d'arts escèniques; dinamitzadora de territori; i un informador, que també col·labora en tasques de dinamització.

Les dues dinamitzadores del Centre també fan aquesta funció als Casals de Barri de Vallbona i Torre Baró, cadascun dels quals compta amb un informador que alhora dóna suport a les activitats de dinamització local. Per últim, el Centre compta amb un tècnic de sala per a les activitats al Teatre.

3.2.8. **Resultats obtinguts o previstos**

El Centre ofereix una programació regular d'activitats al llarg de l'any. Les residències artístiques tenen presència al Teatre entre dos i tres mesos a l'any, mentre que la resta del calendari l'espai s'utilitza per a programes educatius o propostes de les entitats del barri.

En la campanya escolar corresponent a l'any 2010 s'han programat 5 companyies, que han realitzat 15 espectacles per a un total de 4349 espectadors. D'altra banda, en el transcurs de l'any el Centre ha acollit 4 companyies en residència, que han presentat 8 espectacles, amb un total de 1450 espectadors. Pel que fa al suport d'espectacles organitzats per entitats del barri, s'ha donat suport

Anàlisi d'experiències CREACIÓ I ACCÉS A LES ARTS ESCÈNIQUES AL CENTRE CÍVIC ZONA NORD

a 4 entitats, que han realitzat 5 projectes als quals han assistit 1530 persones. Finalment, s'ha donat suport a 3 escoles i una AMPA, que han realitzat 7 espectacles durant els quals han passat pel Centre 1850 espectadors.

Cal remarcar la integració del Centre amb la vida quotidiana del barri, que fa que moltes activitats mostrin elevats percentatges d'ocupació.

3.2.9.

Elements de valoració

El projecte destaca per oferir espais i produccions escèniques d'elevada qualitat en un barri perifèric de la ciutat, fet que li permet arribar a sectors de la població que d'una altra manera no podrien tenir accés a aquest tipus d'oferta. La programació d'espectacles en contraprestació per la cessió d'espais d'assaig també es pot interpretar com una bona estratègia d'aprofitament dels equipaments disponibles, davant la manca de recursos per a contractar regularment produccions alienes. Cal subratllar-ne també la col·laboració amb

centres educatius, fet que coincideix amb altres projectes analitzats en aquest informe.

Per últim, el treball de mediació per arribar a públics diversos també es demostra clau per tal de diversificar l'accés a l'equipament; en aquest cas, però, i a diferència d'altres projectes observats, les tasques de mediació corresponen al propi personal del centre i es basen en pràctiques de proximitat.

Anàlisi d'experiències A L'ESTIU, BARCELONA T'ACULL

Títol del projecte

A l'estiu, Barcelona t'acull

Entitat responsable

**Consorci de Biblioteques de Barcelona i
Direcció d'Immigració
de l'Ajuntament de Barcelona**

Descripció breu

Programa d'activitats d'estiu adreçat a joves entre 12 i 18 anys, acabats d'arribar a Barcelona a través de programes de reagrupament familiar; el programa els familiaritza amb els recursos disponibles a la ciutat i els introdueix al context cultural i lingüístic.

Àmbit territorial

Barcelona

www.bcn.cat/biblioteques

<http://estiubarcelonacull.blogspot.com/>

3.3.1.

Entitats impulsores i altres entitats implicades

El projecte s'emmarca en el *Programa d'Acompanyament al Reagrupament Familiar* de la Direcció d'Immigració de l'Ajuntament de Barcelona, que té per objecte l'orientació i l'acompanyament a famílies d'origen estranger, en el procés de retrobada i posterior inserció a la societat d'acollida.

A més de la Direcció d'Immigració, la seva implementació es duu a terme en col·laboració amb el Consorci de Biblioteques de Barcelona, el Consorci d'Educació de Barcelona i la Secretaria de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya.

La gestió del projecte, pel que fa als monitors i l'assistència als joves, ha estat encomanada l'any 2010 a l'empresa Trànsit Projectes.

Anàlisi d'experiències A L'ESTIU, BARCELONA T'ACULL

3.3.2.

Context i antecedents

El *Programa d'acompanyament al reagrupament familiar* de l'Ajuntament de Barcelona neix de la constatació, des de l'any 2006, de l'increment constant de persones d'origen estranger arribades com a conseqüència dels processos de reagrupament familiar. Té com a objectiu general afavorir la inserció i l'autonomia de les famílies reagrupades a la ciutat, mitjançant la millora de les dinàmiques del retrobament familiar i l'afavoriment de la cohesió social, tot generant punts de trobada de reconeixement positiu i de construcció d'igualtat dins la diversitat cultural. Per això, el programa comprèn actuacions tant abans del reagrupament (orientació individual, preparació per al reagrupament, tallers de pares i mares) com després d'aquest moment (acollida per a joves i dones nouvinguts).¹⁰ El projecte *A l'estiu, Barcelona t'acull* forma part d'aquest darrer grup d'iniciatives i s'adreça a joves acabats d'arribar i que, per haver arribat a final de curs, es troben sense escolaritzar o bé han tingut un curt període d'escolarització.

El projecte es va dur a terme per primer cop l'any 2009 en 4 biblioteques públiques, una a cadascun dels 4 districtes que participaven aleshores al Programa d'acompanyament. L'any 2010 s'ha ampliat a 6 biblioteques i 6 districtes. Aquesta actuació s'emmarca també en el nou concepte de biblioteca pública propi del Pla de Biblioteques de Barcelona 1998-2010 que, entre d'altres coses, concep les biblioteques com a “centres públics socials d'àmbit local” i estableix la necessitat d'incorporar nous serveis, que caldrà dur a terme tant dins com fora dels propis equipaments. En aquest marc, les biblioteques han de conèixer l'entorn, saber donar resposta a les seves particularitats i orientar-se envers els usuaris i han de potenciar els usos de les noves tecnologies. El Pla també remarca la conveniència que les biblioteques s'integrin i es coordinin i que col·laborin amb altres institucions i equipaments que operen en el seu àmbit d'influència.¹¹

Malgrat això, en el moment en el qual es va elaborar el Pla de Biblioteques, l'any 1998, no era previsible el creixement de la immigració que viuria Barcelona els anys següents i les implicaci-

¹⁰ En relació amb això, vegeu Ajuntament de Barcelona, “Programa d'acompanyament a Nuclis Familiars Reagrupats a la Ciutat de Barcelona” (2010); i Ajuntament de Barcelona, *Reagrupament familiar. Alguns aspectes importants a tenir en compte abans i després del reagrupament* (Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2010).

¹¹ Biblioteques de Barcelona, *Pla de Biblioteques de Barcelona 1998-2010* (Barcelona: Biblioteques de Barcelona, 1998).

Anàlisi d'experiències A L'ESTIU, BARCELONA T'ACULL

ons que això tindria en els serveis públics de tots els àmbits. En aquest sentit, projectes com *A l'estiu, Barcelona t'acull* provenen de l'anàlisi del nou context. A finals de l'any 2010 també s'ha actualitzat el Pla de 1998, en un exercici que es preveu presentar en públic el 2011 i que prestarà una atenció especial a qüestions relacionades amb la diversitat i la cohesió social.

La Direcció d'Immigració i el Consorci de Biblioteques havien col·laborat amb anterioritat de manera puntual (en l'edició de guies de lectura o la compra de fons traduïts o en llengües originals), però aquest projecte constitueix una primera experiència d'intervenció coordinada i continuada.

3.3.3. **Objectius**

El projecte té com a finalitat apropar a la realitat de la seva nova ciutat de residència els joves que han arribat recentment a Barcelona mitjançant els processos de reagrupament familiar, a través de la participació en una sèrie d'activitats lúdiques i educatives que els permeten

- adquirir nocions bàsiques de català;
- aproximar-se a la cultura d'acollida;
- descobrir el seu entorn (barri, ciutat, país);
- conèixer els recursos i les activitats que la ciutat ofereix als joves;
- interactuar amb altres joves, tant amb els nois i noies en la seva mateixa situació com amb joves del país.

En darrera instància, el programa serveix per familiaritzar els joves amb una sèrie de serveis i espais públics i activitats de tipus cultural, educatiu i lúdic que els poden ser útils en la seva vida quotidiana després del reagrupament.

3.3.4. **Grups als quals s'adreça el projecte i modalitat d'implicació**

El projecte s'adreça a joves entre 12 i 18 anys d'edat que acaben d'arribar a Barcelona, a través dels programes de reagrupament familiar, i que per haver arribat a final de curs o a principi d'estiu es troben sense escolaritzar o bé han tingut un curt període d'escolarització en les aules tempo-

Anàlisi d'experiències A L'ESTIU, BARCELONA T'ACULL

rals d'acollida. En algun cas també hi han participat germans més petits.

La selecció dels participants depèn dels tècnics de reagrupament familiar dels districtes que participen al programa: l'any 2010, s'ha tractat de Ciutat Vella, Sants-Montjuïc, Horta-Guinardó, Nou Barris, Sant Andreu i Sant Martí. Atès que el procediment de reagrupament és llarg i molt formalitzat, existeix un llistat clar de les persones que se n'han beneficiat i el moment del procés en el qual es troben, fet que en facilita la identificació i la invitació a participar al projecte.

D'acord amb les dades de 2010, el 70% dels participants provenien d'Amèrica Llatina: destaquen els joves provinents del Perú (24%), l'Equador (16%), Bolívia (11%) i Colòmbia (10%). També hi ha grups significatius provinents del Pakistan (9%) o les Filipines (7%) així com d'alguns països del Magrib, entre d'altres.

3.3.5.

Principals activitats realitzades

El programa ofereix un conjunt d'activitats de caire lúdic i de coneixement cultural i lingüístic, que es porten a terme tant dins com fora de la biblioteca. Per la combinació de finalitats i metodologies, es diferencia tant dels programes escolars o acadèmics estàndard com dels casals d'estiu.

Les activitats es porten a terme diàriament, de dilluns a divendres, els mesos de juliol i agost, sempre amb el mateix grup, un per a cadascuna de les biblioteques que hi participen. D'acord amb les dades de 2010, s'ha treballat 42 dies, amb un total de 168 hores (4 hores per dia). El 56% del temps s'ha realitzat dins la biblioteca i el 44% restant a l'exterior.

L'edició 2010 ha potenciat l'ús de les noves tecnologies, a les quals s'ha destinat un 25% del temps treballat dins la biblioteca: aprenentatge de l'ús d'Internet com a instrument de recerca, per a recerques acadèmiques, ofertes culturals o transports a la ciutat, entre d'altres; i com a instrument

Anàlisi d'experiències A L'ESTIU, BARCELONA T'ACULL

de creació i comunicació, que s'ha traduït en la creació d'un blog. Entre les activitats fetes dins el centre també cal esmentar el treball de la llengua catalana (46%), a partir de materials aportats per la Secretaria de Política Lingüística. Entre la resta d'activitats realitzades dins la biblioteca, es pot destacar el treball sobre les cultures dels països d'origen, el coneixement del barri d'acollida i de la cultura catalana i un taller d'edició de vídeo.

Pel que fa a les activitats que es porten a terme fora de l'equipament, al llarg dels dos mesos del projecte cada grup va realitzar entre 22 i 25 sortides. Cal esmentar les activitats que contribueixen al coneixement de l'entorn (passejades pel barri i el districte, per tal d'ubicar escoles, centres cívics, parcs, mercats, equipaments esportius, etc.), les visites a museus i equipaments culturals, lúdics i de proximitat (MUHBA, Skating, zoo, parcs, centres cívics, casals de joves), les activitats de lleure (platja, etc.), les rutes per la ciutat i les visites a les festes majors de Gràcia (que va comptar amb l'acompanyament dels Castellers de la Vila de Gràcia) i Sants.

Abans de començar les sessions es realitza una sessió informativa adreçada a les famílies, que n'exposa els objectius i les activitats previstes. Així mateix, al final es realitza una sessió informativa, impartida pel Consorci d'Educació, que serveix per presentar a les famílies el funcionament del sistema escolar a la ciutat.

A més de les activitats que es realitzen de manera descentralitzada a cadascun dels districtes, el projecte inclou una activitat festiva final que reuneix el conjunt de participants. En la darrera edició, la festa final al Parc de la Ciutadella va anar precedida de l'assaig conjunt i el rodatge d'un lip-dub per part de tots els joves que havien participat al programa. L'acte de cloenda va comptar amb la presència de l'Alcalde de Barcelona i amb molts familiars dels participants.



Imatge 3.
Acte de cloenda de l'edició 2010 del programa, al Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona, amb presència de l'Alcalde de la ciutat.
Font:
Ajuntament de Barcelona.
Autor:
Jaume Soler.

Anàlisi d'experiències A L'ESTIU, BARCELONA T'ACULL

3.3.6. **Accés**

La participació al programa és gratuïta.

Com ja s'ha indicat, la selecció dels participants es fa en funció de la seva arribada recent a la ciutat, a partir del programa de reagrupament familiar. El paper dels tècnics responsables de reagrupaments a nivell de districte es demostra fonamental per a canalitzar la participació.

L'equip de monitors que coordina el projecte a cada biblioteca fa un seguiment diari de l'assistència dels joves. L'avaluació posterior té en compte les faltes d'assistència i distingeix les faltes justificades i les no justificades. Aspectes com ara la coincidència amb el Ramadà han incidit puntualment en algunes absències.

3.3.7. **Model d'organització**

Com ja s'ha indicat, el projecte és una iniciativa basada en la col·laboració de diverses institucions

públiques. La cooperació a nivell institucional també es tradueix a escala de districte: així, els monitors responsables de cadascun dels grups, els responsables de les biblioteques i els tècnics de reagrupament de cada districte es reuneixen setmanalment durant el transcurs de la iniciativa, per fer-ne el seguiment.

A nivell de ciutat, també s'ha constituït un grup de treball que es fa responsable del disseny general del projecte i la planificació global. Sota el lideratge de la Direcció d'Immigració, hi participen també representants del Consorci de Biblioteques (Direcció de Programes i Cooperació; i direcció d'algunes biblioteques), tècnics de reagrupament familiar a nivell de districte i l'empresa responsable de la gestió del projecte. Entre les tasques que duu a terme el Consorci de Biblioteques en aquest marc hi ha la reserva dels espais necessaris perquè els grups beneficiaris puguin treballar durant dos mesos seguits en una mateixa sala del seu equipament.

Anàlisi d'experiències A L'ESTIU, BARCELONA T'ACULL

3.3.8. **Resultats obtinguts o previstos**

En l'edició 2010 han participat al projecte 131 joves, dels quals 98 hi han assistit els mesos de juliol i agost i 33 ho han fet només un dels dos mesos. L'assistència per part dels participants és del 97%: s'han comptabilitzat 5502 usos (assistències per persona i dia) i 116 faltes no justificades.

Entre els resultats tangibles del projecte cal esmentar el blog <http://estiubarcelonacull.blogspot.com/>, que també recull mostres d'algunes activitats realitzades en el transcurs de la iniciativa. D'altra banda, al final del projecte va tenir lloc una festa de caràcter públic, al Parc de la Ciutadella.

El projecte realitza una avaluació de la satisfacció dels participants, mitjançant un qüestionari que es distribueix al final del període i que tracta aspectes com ara la valoració dels espais i eines (ús dels ordinadors, infraestructura utilitzada a la biblioteca, espais), les activitats (taller d'edició de vídeo, sortides, activitats realitzades a la biblioteca, etc.) i els monitors (actitud, relació amb

ells, etc.). Així mateix, es distribueix una enquesta de valoració als pares i mares dels joves participants, que aborda aspectes generals (adequació dels horaris, informació proporcionada, valoració general de la iniciativa), les activitats (relació amb els companys, sortides, activitats) i els monitors (actitud, relació amb els fills). A més d'aquestes eines per escrit, l'avaluació també té en compte els intercanvis regulars entre els responsables del projecte a nivell de ciutat i de districte. El conjunt de valoracions es recull en una memòria final del projecte.

Algunes biblioteques es mantenen en contacte amb els tècnics de reagrupament familiar després de la realització del projecte. Aquests contactes permeten constatar que alguns joves que han participat a *A l'estiu, Barcelona t'acull* continuen utilitzant la biblioteca, com a usuaris normalitzats, en començar el curs escolar i que les relacions establertes durant l'estiu també prossegueixen al llarg de l'any.

Anàlisi d'experiències A L'ESTIU, BARCELONA T'ACULL

3.3.9.

Elements de valoració

El projecte destaca per néixer de la col·laboració entre diverses institucions de diferents àmbits polítics (immigració, educació, cultura) i nivells d'administració, per tal de fer front des de l'àmbit cultural a un repte complex en matèria d'inclusió social.

Cal destacar-ne així mateix el paper que juga la biblioteca, tant dins com fora del mateix equipament, com a centre de proximitat i integració social, amb funcions que van força més enllà del paper tradicional d'aquests serveis.

El fet que el projecte s'adreci a joves nouvinguts coincideix amb d'altres iniciatives en l'àmbit de la cultura i la inclusió social, però el caràcter continuat al llarg de dos mesos i el treball en el marc dels programes de reagrupament familiar és poc habitual.

Finalment, el projecte ha assolit un grau significatiu de visibilitat, gràcies a la realització d'algunes activitats públiques i el suport de diverses institucions municipals.

Anàlisi d'experiències

MUSEU DE CIÈNCIES NATURALS: EL “MUSEU AMBULANT”

Títol del projecte

Museu ambulant

Entitat responsable

**Museu de Ciències naturals
de Barcelona**

Descripció breu

Projecte que fa arribar les col·leccions del Museu a les escoles dels centres penitenciaris de tot Catalunya.

Àmbit territorial

Barcelona i Catalunya

<http://www.blogmuseuciencies.org/2010/07/el-museo-ambulant-un-exemple-de-bones-practiques/>

http://w3.bcn.es/V62/Home/V62XMLHomeLinkPI/0,4388,418159056_418914213_1,00.html

3.4.1.

Entitats impulsores i altres entitats implicades

El Museu de Ciències Naturals, de l'Institut de Cultura de Barcelona, és l'entitat que impulsa i gestiona aquesta iniciativa.

El procés de disseny i desenvolupament del projecte va implicar un diàleg constant amb les escoles del centre penitenciari de joves de La Roca del Vallès i el de dones Wad-Ras de Barcelona. Altres centres penitenciaris han participat en la realització de les activitats des de l'inici del projecte en la seva fase actual. Així mateix, s'ha comptat amb la col·laboració del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya.

El projecte va rebre una subvenció de la Fundación Española para la Ciencia y la Tecnología per tal de crear el bagul on es transporten les col·leccions i els quaderns didàctics.

Anàlisi d'experiències

MUSEU DE CIÈNCIES NATURALS: EL "MUSEU AMBULANT"

3.4.2.

Context i antecedents

L'activitat sorgeix arran de l'observació de pràctiques a Espanya i en altres països, en les quals alguns museus d'art feien arribar reproduccions en miniatura de les seves col·leccions a col·lectius que no tenien fàcil accés a l'equipament. A partir d'això, el personal del Museu de Ciències Naturals va pensar en fer activitats amb una finalitat similar, però amb una metodologia diferent. Es van començar a fer tallers de forma puntual als centres penitenciaris catalans, el resultat dels quals va ser un èxit. Posteriorment es va voler fer una activitat més autònoma, que no exigís un grau tan elevat d'implicació del personal del Museu per la transmissió dels coneixements.

D'aquesta manera, i en col·laboració estreta amb el personal del Museu, els educadors dels centres penitenciaris i altres col·laboradors externs, va sorgir la idea de fer un museu portàtil que reproduís de forma fidel el contingut real del Museu, amb peces reals pertanyents a les pròpies col·leccions del centre, que les persones poguessin manipular

directament. Aquest fet diferencia aquest projecte de les maletes pedagògiques utilitzades per altres equipaments, que tendeixen a basar-se en reproduccions o en materials estrictament pedagògics. Entre les col·leccions que conformen el Museu (zoologia, geologia i botànica), es va triar la part de zoologia per al bagul, ja que oferia possibilitats més àmplies per treballar els continguts del Museu a l'exterior.

Tot i que, en línies generals, i per tal de poder aprofitar millor els seus recursos, el Museu de Ciències Naturals prefereix donar una dimensió d'integració total a la seva oferta que no crear projectes per a col·lectius específics, el projecte *Museu ambulat* s'adreça a un col·lectiu específic que, per estar reclòs en un centre penitenciar, no pot ser partícip de la resta de la programació del Museu i requereix un tractament excepcional.

3.4.3.

Objectius

El projecte té com a finalitat principal fer arribar als interns de centres penitenciaris de Catalunya, i

Anàlisi d'experiències

MUSEU DE CIÈNCIES NATURALS: EL "MUSEU AMBULANT"

en el futur a malalts de llarga durada als hospitals, els continguts del Museu de Ciències Naturals, tot proposant activitats que contribueixin al treball en equip i l'expressivitat i permetin desenvolupar diverses aptituds (conversa, diàleg, col·laboració, etc.).

Els objectius generals del projecte són els següents:

- Donar a conèixer algunes característiques del Museu de Ciències Naturals (Zoologia): quines tasques s'hi desenvolupen, què s'hi mostra al públic (col·leccions) i de quina manera, quins objectius científics justifiquen l'existència d'aquest Museu, quines activitats educatives s'hi fan, etc.
- Estimular l'interès per la ciència.
- Assenyalar la importància de la biodiversitat i la necessitat de preservar-la, estimulants el respecte per tots els éssers vius i l'interès per conèixer-los.
- Destacar la importància que tenen tots els organismes vius, per petits i insignificants que semblin.
- Estimular la curiositat, les ganes de saber i aprendre.

- Potenciar l'aprenentatge cooperatiu i reflexiu, així com el desenvolupament de competències comunicatives que afavoreixin el diàleg.
- Participar en un procés de descoberta en grup propiciant situacions d'aprenentatge enriquidores per a tots els participants.
- Valorar i respectar el material del *Museu Ambulant*.
- Gaudir, passar-ho bé.

3.4.4.

Grups als quals s'adreça el projecte i modalitat d'implicació

Els grups als quals s'adreça aquesta activitat són els interns dels centres penitenciaris, que hi poden participar a través de les activitats educatives que realitzen les escoles dels seus centres. Així, els responsables educatius de les presons operen com a mediadors en la difusió i implementació de les activitats.

L'àmbit territorial de l'acció és Catalunya, mitjançant els 9 centres penitenciaris repartits pel territori, entre els quals hi ha els que tenen seu a Barcelona.

Anàlisi d'experiències MUSEU DE CIÈNCIES NATURALS: EL "MUSEU AMBULANT"

En el futur es preveu ampliar la difusió del projecte als pacients internats en hospitals que no poden sortir a l'exterior.

3.4.5.

Principals activitats realitzades

El *Museu Ambulant* és un projecte pensat per trencar les barreres físiques que no permeten a alguns col·lectius visitar el Museu. Es tracta d'un bagul a l'interior del qual es pot trobar una sèrie de peces provinents de les col·leccions pròpies, que permeten portar el Museu al centre penitenciari i ser manipulades, observades i fer que el diàleg generat arran de l'activitat sigui font d'intercanvi entre els participants. El projecte també comprèn la realització de tallers amb educadors del Museu.

Al bagul també hi ha eines d'observació com, per exemple, lupes binoculars i materials de recanvi per poder dur a terme activitats relacionades amb les propostes pedagògiques. Així mateix, s'hi pot trobar una sèrie de guies didàctiques per tal de donar al professorat una gran varietat de possibilitats per treballar els materials de forma eficaç a

l'aula. També s'acompanya l'activitat amb un CD on es poden trobar les guies didàctiques en format digital, i hi ha catàlegs de diverses exposicions fetes al Museu que podrien resultar interessants per al treball a les escoles dels centres penitenciaris.

En conjunt, s'ofereix un ventall molt ampli de recursos i opcions, que cada centre pot adequar als seus propis interessos i possibilitats. A més a més, el Museu ofereix sessions de formació específica presencial per aprendre a utilitzar el bagul a l'aula.

3.4.6.

Accés

El juliol de 2009 es va fer una presentació oficial del projecte *Museu Ambulant* a tots els centres penitenciaris de Catalunya. Es va arribar a l'acord amb aquests centres que podrien demanar el bagul del *Museu Ambulant* per treballar de forma gratuïta i per un període d'un o dos mesos. Per tal d'utilitzar aquest recurs, els centres han d'anar a recollir el material al Museu amb els seus propis mitjans. Fins ara el projecte disposa d'un únic bagul, és a



Imatge 4.
El bagul que permet
transportar el Museu
Ambulant.
Font:
Museu de Ciències
Naturals de Barcelona

Anàlisi d'experiències MUSEU DE CIÈNCIES NATURALS: EL "MUSEU AMBULANT"

dir que la participació queda limitada cada mes als interns del centre que rep el material. Això es deu al fet que les peces de la col·lecció inserides al bagul són peces reals i, per tant, difícils de trobar i seleccionar. A més, es tracta d'un projecte recent, que s'ha posat en pràctica per primer cop el curs 2009/10 i que eventualment es podria desenvolupar en altres formats i metodologies.

Atès que el públic destinatari és limitat, el projecte té poca necessitat de publicitat i utilitza canals de comunicació d'abast reduït i principalment la comunicació directa amb els centres penitenciaris. La pàgina web del Museu de Ciències Naturals en fa esment breument, com a presentació de projecte.

D'altra banda, el projecte ha estat destacat puntualment en alguns mitjans de comunicació i ha estat presentat en diversos congressos estatals i internacionals, com ara el V Congrés de Comunicació Social de la Ciència (Pamplona, març 2010), les XVI Jornades de Departaments d'Educació i Acció Cultural (València, maig 2010), la Conferència Anual de la Xarxa Europea de Museus i Cen-

tres de Ciència ECSITE (Dortmund, juny 2010) i les XI Jornades del Projecte Educatiu de Barcelona (Barcelona, novembre 2010).

3.4.7.

Model d'organització

Des del punt de vista de l'organització, aquest projecte implica a moltes persones del Museu, tot i que el lideratge correspon als Departaments d'Activitats i de Comunicació. Els departaments i equips implicats són:

- Educadors interns i externs, inclosos els responsables de les escoles dels centres penitenciaris que reben el material i el treballen a l'aula.
- Dissenyadors.
- Conservadors, responsables de la selecció de les peces que s'incorporen al bagul.
- Departament de taxidèrmia.
- Col·laboradors externs del museu, per exemple els assessors en matèria pedagògica.
- Voluntaris i voluntàries.

Anàlisi d'experiències MUSEU DE CIÈNCIES NATURALS: EL "MUSEU AMBULANT"

A banda de la partida pressupostària que va permetre crear el bagul en un primer moment (10.000 EUR), recolzada en una subvenció de la Fundación Española para la Ciencia y la Tecnología, el seguiment del projecte compta amb la implicació de personal de diversos departaments del Museu. Així mateix, hi ha una partida de 2000 EUR anuals que inclou el cost dels tallers introductoris que es fan als centres penitenciaris.

3.4.8.

Resultats obtinguts o previstos

Al llarg del curs 2009/10 hi ha hagut 7 centres penitenciaris que s'han beneficiat del bagul i que l'han utilitzat amb mitjans didàctics dintre de les presons. Així, uns 600 interns dels centres penitenciaris han pogut participar a la iniciativa en el primer any d'aplicació.

Cada presó pot utilitzar les propostes pedagògiques de la manera que cregui més convenient. Així, alguns centres han desplegat les col·leccions per totes les seves instal·lacions i, gràcies a la col·laboració d'altres serveis, han aconseguit millorar

altres pautes de comportament, com ara els hàbits d'ús de la biblioteca del centre.

Dintre d'aquest projecte es fan enquestes breus als educadors que participen en el projecte des dels centres penitenciaris. Quan es fan tallers als mateixos centres són els mateixos interns els que avaluen la feina feta per part dels treballadors del Museu; les dades mostren una valoració en general molt positiva de les activitats realitzades, en termes d'interès i motivació. Els responsables del projecte preveuen millorar els mètodes d'avaluació de les activitats, envers models més qualitius i d'impacte a mig i llarg termini.

El projecte ha rebut fins ara dos premis: el 3r Premi Innova en la categoria de serveis (Expo-didàctica 2010) i una menció d'honor al I Premi Iberoamericà d'Educació i Museus de l'Organització d'Estats Iberoamericans.

Anàlisi d'experiències MUSEU DE CIÈNCIES NATURALS: EL "MUSEU AMBULANT"

3.4.9.

Elements de valoració

El projecte respon a la voluntat de fomentar l'accessibilitat a persones que no poden desplaçar-se als equipaments culturals. En relació amb altres iniciatives similars, cal subratllar que s'hagi establert una col·laboració amb institucions de l'àmbit de la justícia.

També destaca per afavorir formes actives d'implicació amb les col·leccions museístiques i per permetre l'adaptació a cada context on es duu a terme, per a la qual és fonamental el paper dels educadors de centre, que funcionen com a mediadors clau en el procés. Això també es recolza en la gran quantitat de materials introductoris i didàctics que es posen a disposició a través del bagul.

Ofereix gran autonomia: un cop els educadors coneixen com poden fer ús del material, el poden utilitzar sense la necessitat de més recursos humans. A més, el fet que hi hagi formació per als formadors sobre com utilitzar el bagul fa pensar que hi ha una gran preocupació perquè se'n faci un bon ús.

Anàlisi d'experiències

MUHBA - MONESTIR DE PEDRALBES

“LA BELLESA CURA”

Títol del projecte

La bellesa cura

Entitat responsable

**Museu d'Història de Barcelona (MUHBA)
Monestir de Pedralbes**

Descripció breu

Permet que grups de persones amb necessitats especials o que es troben en situació d'exclusió social visitin el Monestir. A partir d'una visita guiada i dels estímuls sensorials de tipus individual que aporten tant l'entorn natural com el conjunt artístic i històric.

Àmbit territorial

Barcelona i Catalunya

www.bcn.cat/museuhistoriaciutat/ca/monestir_pedralbes.html

3.5.1.

Entitats impulsores i altres entitats implicades

El projecte és impulsat pel Museu d'Història de Barcelona (MUHBA) a través del Museu-Monestir de Pedralbes.

Compta amb la col·laboració de diverses institucions públiques, com ara l'Institut Català d'Assistència i Serveis Socials de la Generalitat de Catalunya (ICASS), l'Àrea d'Acció Social i Ciutadania de l'Ajuntament de Barcelona i l'Àrea d'Acció Social i Ciutadania de la Diputació de Barcelona, que ajuden a fer-ne difusió entre els col·lectius beneficiaris.

El desenvolupament del projecte també es fa en col·laboració amb diverses federacions d'entitats i associacions de l'àmbit social, que han participat tant en la difusió i mobilització dels col·lectius destinataris com, en alguns casos, en la valoració posterior de les activitats realitzades. Cal assenyalar, en particular, la Federació Catalana d'Associacions de Familiars i Persones amb Problemes de Salut Mental

Anàlisi d'experiències

MUHBA - MONESTIR DE PEDRALBES

“LA BELLESA CURA”

(FECAFAMM), el Comitè Català de Representants de Persones amb Discapacitat (COCARMI), la Confederació Espanyola de Persones amb Discapacitat Física i Orgànica (COCEMFE), la Federació Catalana Pro Persones amb Discapacitat Intel·lectual (Federació APPS), la Federació ECOM (entitats de persones amb discapacitat física), la Federació de Persones Sordes de Catalunya (FESOCA), la Federació d'Associacions Catalanes de Pares i Persones Sordes, l'Institut Guttmann, l'ONCE i la Taula d'Entitats del Tercer Sector Social de Catalunya.

En darrer terme, cal esmentar que el projecte ha encarregat a dues empreses privades, entre elles la cooperativa especialitzada en l'atenció a persones sordes i sordcegues APSO, el disseny i la producció d'algunes de les activitats i materials necessaris per a la seva realització.

3.5.2.

Context i antecedents

Des de fa alguns anys, el Monestir de Pedralbes impulsa un projecte anomenat *Un passeig de percepcions*, que inicialment es va adreçar a grups

escolars d'educació infantil i posteriorment es va ampliar a centres d'educació especial: mitjançant una visita als diversos espais del Monestir, es busca que els participants s'apropiïn de l'entorn, el facin seu, a través dels sentits, en un “passeig multisensorial” orientat a desenvolupar les capacitats cognitives i emocionals.

Aquesta experiència va ser la base per a desenvolupar el projecte *La bellesa cura*, plantejat inicialment al Pla Estratègic del MUHBA de 2008 com una iniciativa d'apropament a persones grans i a hospitals i que posteriorment es reorientaria a grups de persones amb discapacitat i altres sectors caracteritzats per l'exclusió social o en risc de trobar-s'hi. Com en el cas del projecte anterior, la iniciativa parteix de la constatació que l'entorn del Monestir de Pedralbes aporta tranquil·litat a les persones i que el gaudi de l'espai natural i el conjunt artístic i cultural pot ser una teràpia per a l'esperit. El projecte també es basa en la idea que l'experimentació d'aquests espais ha de ser assequible a totes les persones.

El projecte es va iniciar de manera experimental

Anàlisi d'experiències

MUHBA - MONESTIR DE PEDRALBES

“LA BELLESA CURA”

a principis de 2009, mitjançant l'oferta de visites a malalts, famílies i personal de l'Hospital de la Vall d'Hebron. El 2010 s'ha orientat a persones i entitats de l'àmbit de la discapacitat i col·lectius en situació d'exclusió social. A principis de 2011 s'ha presentat una nova fase en la qual s'ofereixen activitats específiques per a persones amb discapacitats auditives i per a altres col·lectius.

3.5.3.

Objectius

El projecte respon a la voluntat d'oferir les màximes facilitats per garantir l'accés de tothom a un patrimoni dens en història i excepcional en la seva forma, a partir de la idea que el gaudi de la bellesa i la cultura són drets de totes les persones, cabdals en el seu desenvolupament vital. Així, la iniciativa vol oferir a col·lectius que requereixen una atenció especial per motius d'edat o de salut un temps especial i diferent, en un lloc singular i cercant alhora els efectes terapèutics de les coses belles.

3.5.4.

Grups als quals s'adreça el projecte i modalitat d'implicació

En la seva fase actual, el projecte s'adreça principalment a associacions de persones amb discapacitats i en risc d'exclusió social (per exemple, persones toxicòmanes o extoxicòmanes), així com a grups de residents d'institucions sanitàries i geriàtriques i als seus familiars.

Els participants a les activitats assisteixen a una visita guiada i després poden passejar i descobrir l'entorn de manera lliure, individual. Així, en comparació amb d'altres iniciatives similars, *La bellesa cura* opta més per la contemplació i l'apropiació personal, com a base per al benestar i el desenvolupament sensorial, més que no per l'experimentació o la participació activa.

Anàlisi d'experiències

MUHBA - MONESTIR DE PEDRALBES

“LA BELLESA CURA”

3.5.5.

Principals activitats realitzades

L'activitat consisteix en una visita guiada breu a càrrec d'un monitor del Monestir, seguida d'una estona en la qual els participants poden conèixer lliurement l'entorn i els recursos del centre: el conjunt arquitectònic, el claustre, la col·lecció d'art, etc. En conjunt, l'activitat té una durada aproximada d'una hora.

Com ja s'ha indicat, la primera fase de *La bellesa cura*, duta a terme a partir de 2009, es va adreçar a malalts, familiars i personal de l'Hospital de la Vall d'Hebron, mitjançant visites que se celebraven els dilluns, dia en què el Monestir tanca per al públic en general. Malgrat que la valoració general de l'activitat fa ser bona, també es va observar que alguns dels col·lectius destinataris no hi havien participat gaire. L'avaluació posterior permeté orientar el projecte a persones que tenen llargs períodes de convalescència fora dels centres hospitalaris, persones amb discapacitats i, per extensió, altres col·lectius en risc d'exclusió social que es poguessin sentir atrets per una oferta cultural que

habitualment no estaria al seu abast.

D'aquesta manera, i després de converses amb l'ICASS i amb diverses federacions d'entitats de l'àmbit de la discapacitat i centres residencials per a persones grans (com ara les Llars Mundet, dins el programa *Respir* de la Diputació de Barcelona), els mesos de gener i febrer de 2010 es va posar en marxa una nova prova pilot. Posteriorment, entre març i agost de 2010 s'ha implementat el projecte de manera continuada i se n'ha seguit fent difusió mitjançant les diverses federacions d'entitats de l'àmbit de la discapacitat i altres sectors susceptibles de tenir-hi interès.

El programa d'activitats del MUHBA per al darrer trimestre de 2010 (octubre – desembre) incorporà *La bellesa cura* entre el programa de visites al Monestir de Pedralbes, i per primer cop establí un preu d'entrada per als grups participants. A partir de principis de 2011, s'espera ampliar les visites amb dues activitats opcionals: “Les mans del Monestir”, que s'adreçarà principalment a persones amb discapacitats auditives; i una altra activitat per experimentar el Monestir amb música, olors

Anàlisi d'experiències

MUHBA - MONESTIR DE PEDRALBES

“LA BELLESA CURA”

i sensacions, a oferir a la resta de grups participants.

Finalment, cal destacar que, a més de les visites en grup, el projecte ha inclòs algunes presentacions públiques i que el maig de 2010 també va organitzar una jornada de reflexió que es volia apropar a la comunitat científica i abordar el significat de la bellesa estètica en les persones, tant des de l'òptica estètica com del desenvolupament cognitiu i emocional. De cara a 2011, també s'han previst noves activitats de presentació i valoració de les activitats realitzades amb els col·lectius destinataris.

3.5.6.

Accés

La participació a les activitats de *La bellesa cura* ha estat gratuïta fins a l'estiu de 2010. Des de la tardor d'enguany s'ha introduït una quota de 31 euros per grup. El nombre d'integrants del grup el determinen els sol·licitants, i per regla general no supera les 25 persones. Els responsables del projecte tenen interès en avaluar si aquest canvi en la política de preus afecta l'assistència i participació en la iniciativa.

El projecte es caracteritza també per anar molt lligat al lloc físic on es desenvolupa. A diferència d'altres iniciatives de l'àmbit museístic, *La bellesa cura* no es pot desplaçar, sinó que s'ha de dur a terme en el propi Monestir de Pedralbes, atès que té com a recurs principal el context natural i cultural que l'inspira. Tot i això, els responsables del projecte valoren la possibilitat de dissenyar accions específiques per a col·lectius amb problemes de mobilitat.

Pel que fa als horaris, cal destacar que, si bé la primera prova efectuada l'any 2009 va comportar visites en dilluns, en un horari diferent de la resta del públic, la implementació posterior de *La bellesa cura* s'ha fet dins els horaris habituals d'obertura del Monestir. Els grups destinataris han de concertar prèviament l'horari de visita.

La comunicació del projecte s'ha recolzat de manera important en institucions públiques i federacions d'entitats que han ajudat a fer arribar l'oferta als col·lectius destinataris. Així, l'ICASS l'ha incorporat al seu programa general d'activitats, el lloc web i el butlletí electrònic, i ha prestat la base de dades

Anàlisi d'experiències MUHBA - MONESTIR DE PEDRALBES “LA BELLESA CURA”

d'adreces postal per a fer-hi arribar el díptic del projecte. La Diputació de Barcelona també ha ofert la seva base de dades en l'àmbit de l'acció social i, com ja s'ha fet amb l'ICASS, s'ha previst signar un conveni per tal de prosseguir les accions de difusió i suport al projecte. De la mateixa manera, han participat en accions de difusió i reconeixement l'Àrea d'Acció Social i Ciutadania de l'Ajuntament de Barcelona i els districtes de Les Corts i Sarrià – Sant Gervasi. Alguns centres i programes, com ara el programa *Respir* de la Diputació de Barcelona (Llars Mundet), que acull persones grans, han optat per incorporar la visita al Monestir en el seu programa regular d'activitats.

La implicació d'aquests centres, així com del conjunt de federacions i col·lectius que s'han esmentat anteriorment, és essencial per a la posada en pràctica del projecte i també serveix per avalar que els grups que participaran al projecte es troben efectivament en una situació social de necessitat.

Finalment, cal esmentar que el MUHBA també ha fet difusió del projecte *La bellesa cura* mitjançant els seus canals generals de comunicació, com ara

el butlletí quadrimestral (que també s'encarta a la revista *L'Avenç*) o el lloc web. Alguns mitjans de comunicació generals també se n'han fet ressò.

3.5.7. Model d'organització

El projecte va ser impulsat per la direcció del MUHBA i del Monestir de Pedralbes, i posteriorment, a partir de la seva integració en el programa general del centre, l'ha assumit el Departament d'Activitats. A més d'aquestes unitats, en la seva implementació hi participa l'equip de monitors i guies del Monestir. Cadascun dels grups destinataris va acompanyat d'una o diverses persones responsables durant la visita.

Cal dir també que el projecte ha comportat accions periòdiques de diàleg amb entitats i institucions de l'àmbit social, la discapacitat i la gent gran, per tal d'assegurar que l'oferta s'adequava a les percepcions i necessitats dels col·lectius destinataris i que es tenien en compte les valoracions de les persones que hi havien participat.



Imatge 5.
Imatge del díptic de difusió
de *La bellesa cura*.
Font:
Museu d'Història de
Barcelona

Anàlisi d'experiències MUHBA - MONESTIR DE PEDRALBES “LA BELLESA CURA”

3.5.8.

Resultats obtinguts o previstos

El projecte pilot realitzat entre gener i febrer de 2010 va servir perquè 160 persones poguessin accedir al Monestir i participar a les activitats de *La bellesa cura*. Posteriorment, entre març i agost de 2010 s'acolliren entre 3 i 4 grups per setmana.

Al final de les visites s'ofereix un qüestionari d'avaluació, tant als beneficiaris com als responsables del grup. S'hi descriuen les característiques del grup i s'hi analitzen les activitats proposades i els impactes percebuts. La valoració general és força positiva i posa en evidència que els atractius del conjunt arquitectònic i natural poden ser diferents per a cada persona, però que n'hi ha per a tothom, amb independència del nivell d'estudis o el grau de coneixement previ.

En el moment d'elaborar aquesta fitxa, l'equip del Monestir estava procedint a l'elaboració de l'informe de les activitats realitzades fins a l'estiu de 2010.

En tot cas, i donat que s'és conscient que cal

aprofundir la qualitat de l'anàlisi que aporten els qüestionaris (i que determinades persones no responen), també s'han realitzat reunions de diàleg directe amb les entitats del sector.

3.5.9.

Elements de valoració

El projecte destaca per voler explorar el caràcter terapèutic de l'accés a la cultura, principalment des d'una aproximació estètica i de gaudi personal i a partir de la idea que els recursos culturals han d'estar a l'abast de tothom i tenen significats per a cada persona.

Cal destacar-ne també la dinàmica de col·laboració amb nombroses entitats de l'àmbit social i de la salut, que ha permès difondre el programa i assegurar-hi una participació notable en la seva fase inicial.

Per últim, cal esmentar la importància del lloc físic en el qual es desenvolupa l'activitat, fet que ofereix la possibilitat d'explorar sensacions difícils de reproduir en altres entorns, tot i que també en pot limitar la transferibilitat.

Anàlisi d'experiències

ARTIXOC: ACTIVITATS EN L'ÀMBIT DE LA PARTICIPACIÓ CULTURAL DELS JOVES

3.6

Títol del projecte

Activitats en l'àmbit de la participació dels joves

Entitat responsable

Artixoc

Descripció breu

Tallers i projectes de foment de la participació artística i cultural, amb especial atenció als joves d'origen immigrant.

Àmbit territorial

Principalment Districte de Sants-Montjuïc.

www.artixoc.org

3.6.1.

Entitats impulsores i altres entitats implicades

Artixoc és una entitat sense ànim de lucre que neix el 1998 amb la intenció d'enfortir els lligams entre les persones, i especialment els joves. La principal eina per a fer-ho va ser en un primer moment el teatre, i posteriorment s'hi afegiren altres disciplines artístiques: arts plàstiques, dansa, música i circ. Així, l'entitat se serveix de l'art com a eina per a l'educació i la transformació social.

Les accions dutes a terme per Artixoc compten amb la col·laboració d'altres organitzacions, institucions o equipaments. Per exemple, el projecte *Punt de pARTida Jove* es realitza en diversos centres educatius, situats en les zones amb més immigració del districte de Sants-Montjuïc. El Districte de Sants-Montjuïc també és el principal soci del projecte de dinamització del barri de Can Clos, iniciat l'any 2010.

Anàlisi d'experiències

ARTIXOC: ACTIVITATS EN L'ÀMBIT DE LA PARTICIPACIÓ CULTURAL DELS JOVES

Artixoc rep una subvenció anual de l'Ajuntament de Barcelona per al desenvolupament d'algunes de les seves activitats. També ha obtingut ajuts de la Comissió Europea per a la realització d'activitats que comporten intercanvis d'àmbit europeu.

3.6.2.

Context i antecedents

La primera etapa del treball d'Artixoc es va centrar en el foment de les relacions culturals entre els joves europeus, amb l'art com a mitjà de comunicació principal. Aquesta activitat d'intercanvi es va dur a terme especialment els primers cinc anys del desenvolupament d'Artixoc. Posteriorment, en una etapa més madura de l'organització, es van començar a fer projectes de desenvolupament comunitari, de caire més local.

Des d'Artixoc, en l'actualitat, es pretén fomentar el desenvolupament de projectes socials per mitjà de les arts i per lluitar contra la marginalitat social d'alguns sectors de la població, i especialment els joves. Es treballa amb artistes professionals especialitzats en diferents camps: dansa, teatre, pintura,

circ i música treballant temàtiques socials que es mostren a través d'espectacles de teatre.

L'entitat intervé principalment al districte de Sants-Montjuïc, amb especial incidència en zones amb problemes d'inclusió social.

3.6.3.

Objectius

- Lluitar contra les desigualtats d'oportunitats entre els joves, especialment derivades de la immigració o l'exclusió.
- Aportar noves eines basades en el treball comunitari a zones de població desprotegides o vulnerables al risc social.
- Sensibilitzar la societat envers la pluralitat cultural i el respecte cap a les minories.
- Promoure la integració de les diverses cultures que conviuen a Catalunya.
- Promoure la cooperació entre els joves d'arreu d'Europa i de tot el món suprimint les barreres socials, culturals o lingüístiques.
- Treballar amb els serveis socials per tal que els beneficiaris hi vegin un punt de suport.

Anàlisi d'experiències

ARTIXOC: ACTIVITATS EN L'ÀMBIT DE LA PARTICIPACIÓ CULTURAL DELS JOVES

- Promoure tot tipus d'accions artístiques i de desenvolupament de la creativitat, a favor de la transformació social, el creixement personal dels individus vulnerables, la participació ciutadana i el respecte entre persones.

3.6.4.

Grups als quals s'adreça el projecte i modalitat d'implicació

Artixoc ha desenvolupat accions destinades principalment a infants i joves, que en alguns casos —com per exemple en el projecte *Punt de pARTida Jove*— s'han centrat prioritàriament en joves adolescents d'origen immigrant o bé en grups que pateixen algun altre tipus de vulnerabilitat social.

Amb tot, algunes iniciatives tenen una orientació més àmplia i requereixen o bé un diàleg amb diversos segments de la població destinatària, com en el projecte de dinamització comunitària al barri de Can Clos (que inclou una enquesta diagnòstica a 900 persones), o bé una oferta adreçada a diverses generacions, tant de joves com d'adults.

En tots els casos, la modalitat d'implicació es basa en la participació activa, mitjançant l'assistència a tallers que requereixen un aprenentatge actiu o una presentació pública dels resultats, per exemple.

3.6.5.

Principals activitats realitzades

Les activitats dutes a terme per Artixoc es poden estructurar en dos grans àmbits. D'una banda, la prestació de serveis contractats externament, que prenen la forma de tallers. De l'altra, els projectes propis per als quals es busca finançament extern.

Els tallers es realitzen en diversos espais, per encàrrec d'altres institucions i entitats, i permeten mantenir l'estructura organitzativa bàsica d'Artixoc. En general es tracta d'accions puntuals, de durada breu. Es poden distingir els següents tipus d'activitat:

- *tallers interculturals*: danses del món, la “vestuària intercultural” (sobre les formes de vestir al món), ritmes del món i percussió corporal, “món creatiu” i manualitats interculturals, i *Babel*, el

Anàlisi d'experiències

ARTIXOC: ACTIVITATS EN L'ÀMBIT DE LA PARTICIPACIÓ CULTURAL DELS JOVES

joc del món;

- *tallers d'art urbà*: dansa hip-hop, graffiti, circ, percussió;
- *tallers de convivència i participació*: teatre-fòrum per a la resolució de conflictes, tallers participatius a través del teatre social, tallers de maquillatge, tatuatges i perruqueria, i jocs en viu – jocs tradicionals.

D'altra banda, els projectes propis i amb finançament públic tenen una durada més llarga i busquen un impacte més sòlid i profund entre els grups beneficiaris. Es poden esmentar especialment les accions següents:

- *Punt de pARTida Jove*: aquest projecte, que es porta a terme des de l'any 2006, consisteix en la promoció d'activitats extraescolars per a joves adolescents nouvinguts a Barcelona, en col·laboració amb els centres educatius amb un índex d'immigració més elevat del districte de Sants-Montjuïc. És un projecte de dinamització al carrer i als instituts destinat principalment a joves adolescents immigrants, a partir de la realització de tallers de circ, graffiti, hip-hop, teatre, música i

percussió i l'atenció específica a les necessitats de joves en risc d'exclusió social. Els resultats d'aquest projecte es presenten anualment a *Artescape*, Festival Juvenil d'Arts de Carrer de Sants i el Poble Sec, que organitza Artixoc cada primavera. Anteriorment, Artixoc ja havia realitzat altres activitats en l'àmbit educatiu al mateix districte, com ara el projecte *Camp de joc*, amb alumnes de l'escola Perú de Sants, que va rebre una menció especial al VI Premi Barcelona 2006 per a projectes de participació i foment de l'associacionisme.

- *Dinamització comunitària a Can Clos*. Es tracta d'un projecte de dinamització comunitària iniciat l'any 2010, que en la seva primera fase comporta una enquesta de diagnòstic a la població i després implicarà el desenvolupament de tallers artístics i altres metodologies participatives.

3.6.6.

Accés

Els projectes d'Artixoc compten amb finançament públic i són gratuïts per al públic que hi participa.

D'altra banda, en treballar sempre en espais públics



Imatge 6.
Activitat de graffiti durant
el festival Artescape, Plaça
de l'Olivereta (Sants)
Font:
Artixoc

Anàlisi d'experiències

ARTIXOC: ACTIVITATS EN L'ÀMBIT DE LA PARTICIPACIÓ CULTURAL DELS JOVES

o als equipaments d'ús quotidià dels grups destinataris, els projectes tenen una elevada accessibilitat per als beneficiaris.

També és habitual la utilització de materials gràfics i digitals de difusió (tríptics, cartells, web, butlletins informatius, etc.) i, ocasionalment, de campanyes publicitàries (sobretot per al festival *Artescape*) per tal d'incrementar la visibilitat de les accions i atreure-hi més participació.

3.6.7.

Model d'organització

Artixoc treballa regularment amb un grup d'uns 30 professionals dels àmbits de l'educació i de diverses disciplines artístiques, que imparteixen els tallers i la resta d'activitats participatives. A més, compta amb un grup de voluntaris (unes 18 persones) que col·laboren en els projectes.

L'equip propi de l'entitat el conformen una coordinadora general, una administrativa i un educador comunitari. A més, puntualment l'entitat acull estudiants en pràctiques.

La majoria de projectes realitzats impliquen la col·laboració amb serveis municipals o equipaments educatius i comunitaris, per a la qual s'estableixen mecanismes de planificació, coordinació i avaluació específics.

3.6.8.

Resultats obtinguts o previstos

Entre els anys 1998 i 2009, Artixoc va participar en 195 activitats, de les quals 152 eren activitats locals (projectes educatius de curta o llarga durada, tallers educatius puntuals, col·laboracions artístiques, participació a conferències i cursos) i 43 de tipus internacional (intercanvis europeus, participació a cursos internacionals). La xifra més elevada correspon als tallers educatius puntuals: hi ha 107 activitats d'aquest tipus, de les quals 102 corresponen al període 2005-2009, és a dir uns 20 tallers de mitjana per any. Cal esmentar també els 9 projectes educatius de llarga durada i els 8 projectes educatius de curta durada realitzats entre 2005 i 2009.

Al llarg d'aquests 12 anys d'activitat, es van comptabilitzar 3155 usuaris directes de les activitats

Anàlisi d'experiències

ARTIXOC: ACTIVITATS EN L'ÀMBIT DE LA PARTICIPACIÓ CULTURAL DELS JOVES

realitzades. Gairebé dues terceres parts d'aquests beneficiaris directes (1998) corresponen als projectes locals del període 2005-2009, és a dir l'etapa en què s'han multiplicat els tallers educatius puntuals. També s'observa que, si en el període 1998-2004 la major part dels beneficiaris directes ho eren de les activitats internacionals (17 activitats locals i 331 beneficiaris directes, en comparació amb 23 activitats internacionals i 400 beneficiaris directes), en els últims anys l'accent se situa en l'acció local (135 activitats i 1998 beneficiaris d'accions locals, per 20 activitats i 426 beneficiaris de les activitats internacionals).

Artixoc no proporciona indicadors per a avaluar individualment les accions realitzades. Amb tot, la valoració realitzada per l'entitat indica que al llarg dels anys s'ha aconseguit consolidar la tasca social tot disposant de recursos suficients per dur-la a terme, efectuar projectes educatius de qualitat, basats en l'àmbit artístic, i incrementar el nombre de beneficiaris i voluntaris que participen en les activitats.

3.6.9.

Elements de valoració

Les activitats descrites en aquesta fitxa contribueixen a promoure l'acció artística en entorns educatius i comunitaris, com a mitjà per a la inclusió social de persones en situació de vulnerabilitat, especialment joves i grups provinents de la immigració. L'experiència adquirida amb aquests col·lectius també es pot posar al servei d'altres aproximacions de tipus intergeneracional. També cal subratllar l'experiència adquirida en intercanvis internacionals amb entitats que duen a terme projectes similars en altres països.

Anàlisi d'experiències

PROJECTE EMETÍS

JOVES, CREACIÓ I COMUNITAT

Títol del projecte

Emetís - Joves, Creació i Comunitat

Entitat responsable

Associació Catalana d'Ajut als Immigrants i els Refugiats (ACAIR)

Descripció breu

Projecte de promoció de la salut sexual i reproductiva a través de llenguatges artístics com el hip-hop, la màgia, les danses africanes i el teatre.

Àmbit territorial

Barcelona i Catalunya.

www.emetis.org

3.7.1.

Entitats impulsores i altres entitats implicades

El projecte Emetís és impulsat per l'Associació Catalana d'Ajut als Immigrants i els Refugiats (ACAIR).

Per a la realització de l'activitat, aquesta entitat rep subvencions dels Departament de Salut; Acció Social i Ciutadania (Secretaria per a la Immigració i Secretaria de Joventut); i Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, l'Ajuntament de Barcelona i la Diputació de Barcelona. Cal esmentar que diversos tallers proposats en el marc del projecte Emetís formen part del Catàleg d'Activitats d'Igualtat i Ciutadania de la Diputació de Barcelona.

Puntualment, ACAIR ha col·laborat amb diverses altres organitzacions, com ara la Fundació Pere Tarrés, la Fundació Jaume Bofill, l'Associació de Senegalesos de Catalunya, l'Institut de Drets Humans de Catalunya, ETANE, l'Associació EQUIS de lluita contra les mutilacions genitals femenines, Ibn

Anàlisi d'experiències PROJECTE EMETÍS JOVES, CREACIÓ I COMUNITAT

Batuta, Àmbit Prevenció, ACAS - Girona, Recursos d'Animació Intercultural (RAI), CET 10, TEB, l'Ateneu Popular St Roc, Artibarri, RADE i el SSIM.

3.7.2.

Context i antecedents

El projecte té com a punt de partida un programa de promoció de la salut, dirigit a població immigrant, iniciat l'any 1995. Es tractava d'un programa d'activitats adreçades a comunitats de la primera onada d'immigrants arribada a Catalunya, amb l'objectiu de donar-los a conèixer els agents de salut de la Generalitat, és a dir les estructures públiques per la salut, per tal de fomentar-ne l'ús. En aquest tipus d'intervenció, que avui en dia encara es porta a terme, es realitzen intervencions amb grups d'homes i de dones d'un mateix país o zona geogràfica, a través d'una persona del mateix origen que comparteix idioma i codis culturals amb el grup. La intervenció es fa en l'espai propi de la comunitat.

A finals dels noranta, concretament l'any 1999, les estratègies que havien desenvolupat per aquest programa es mostraven insuficients en altres perfils

d'immigrants. Donat que en aquesta època hi va haver un canvi en el tipus de població immigrada fruit de les reagrupacions familiars dels primers arribats i de l'arribada de joves immigrants provinents d'altres territoris, es va veure la necessitat de dissenyar noves formes de comunicació, que aboressin també altres problemàtiques. Com a resultat de la identificació d'aquestes noves necessitats d'integració i d'educació sexual nasqué el projecte *Emetís*, en el qual s'utilitzen llenguatges artístics com la dansa com a mitjà per transmetre continguts relacionats amb l'educació sexual i reproductiva.

Treballar amb joves era i és complicat, atesa l'heterogeneïtat dels grups beneficiaris de l'acció. Es tracta de persones que en la seva vida quotidiana no acostumen a agrupar-se tant per origen, sinó en funció del seu lloc de residència. Així, mentre els llocs de reunió dels adults són associacions o locals de la comunitat, els joves interactuen en estructures i equipaments de barri: centres escolars, d'oci, centres cívics, etc.

L'equip del projecte Emetís es va trobar amb la necessitat d'emprar models d'intervenció adaptats

Anàlisi d'experiències PROJECTE EMETÍS JOVES, CREACIÓ I COMUNITAT

a la diversitat cultural, ja que havien de crear un impacte entre joves que podien no compartir un mateix idioma i podien tenir diferents codis culturals. Així doncs, els debats exclusivament verbals havien d'anar acompanyats de noves estratègies que tinguessin en compte aquestes diferències culturals.

3.7.3.

Objectius

- Sensibilitzar, informar i crear debat sobre temes relacionats amb la salut sexual i reproductiva o la immigració.
- Augmentar els recursos dels joves per tal de reduir la seva vulnerabilitat davant d'aspectes que afecten la seva salut.
- Apropar i fer més accessibles els serveis de salut. Potenciar xarxes de base comunitària que facilitin l'accés a la informació i als recursos sanitaris.
- Conscienciar sobre la presa de decisions, crear el sentiment de responsabilitat entre els joves.
- Fomentar l'assertivitat entre els joves: aprendre a saber dir no i a posar límits.
- Augmentar la capacitat de les comunitats i els

professionals per definir i incidir sobre factors de context que defineixen la seva vulnerabilitat davant d'aspectes de salut.

- Augmentar el coneixement sobre la població immigrada jove, tant en aspectes de comportament com a nivell d'estructures i factors de context que afecten la seva salut.

3.7.4.

Grups als quals s'adreça el projecte i modalitat d'implicació

Les intervencions es centren en grups de joves, i prioritàriament els grups de joves immigrants extraeuropeus. Es treballa amb joves d'entre 12 i 25 anys, si bé la franja més habitual és la que va dels 14 als 19. Algunes activitats també s'adrecen a la població en general i a tècnics municipals i altres professionals que interactuen amb els joves.

La majoria de les activitats es desenvolupen en col·laboració amb entitats de barri, principalment fora de l'educació reglada (casals de joves, carrers, etc.), per tal d'arribar a la població jove no escolaritzada i amb poc contacte amb els serveis sòcio-sanitaris del

Anàlisi d'experiències PROJECTE EMETÍS JOVES, CREACIÓ I COMUNITAT

barri. Puntualment s'intervé en instituts o bé, en el cas de les actuacions de gran format per a grups de més persones, en teatres o auditoris.

La implicació dels joves s'aconsegueix inicialment a través de la dansa, la màgia o la percussió, amb actuacions o tallers que tenen continguts relacionats amb el foment de la salut sexual i reproductiva (ús del preservatiu, tabús, SIDA, embarassos no desitjats, etc.). Un cop s'acaba cada actuació hi ha un debat sobre els temes en qüestió.

3.7.5.

Principals activitats realitzades

- *Actuacions puntuals de hip-hop, màgia, teatre, danses de Bollywood i danses africanes.* A partir de les històries i imatges utilitzades, l'objectiu és la sensibilització, la informació i la generació d'un debat sobre temes relacionats amb la salut o la immigració. Es dona suport als serveis de salut i se'ls dona protagonisme per tal que els joves els coneguin i els utilitzin. La majoria d'actuacions tenen una durada d'entre 1h i 1h30 i s'adrecen a grups d'un màxim de 30 joves per a les actua-

cions de petit format i entre 15 i 30 per a les de gran format.

- *Tallers trimestrals o anuals de màgia, de hip-hop i de danses africanes o danses de Bollywood,* amb la finalitat de desenvolupar les habilitats comunicatives a nivell interpersonal, grupal i social. Es treballa en centres cívics, que aporten el finançament. Els tallers segueixen un esquema dividit en tres fases: expressió, comunicació i comunicació per al canvi. Progressivament, el focus es desplaça de l'emissor cap al receptor, fent èmfasi en les diferents percepcions de la realitat, les diferents interpretacions d'un mateix missatge i la capacitat d'assumir el punt de vista de l'altre. Així, en un taller de grafitti, es comença treballant la tècnica de l'esprai i la importància de plasmar una idea; després, es planteja com realitzar un dibuix per tal que el missatge arribi a una altra persona; finalment, s'aborda com dissenyar un missatge quan es vol provocar una reacció concreta en l'altre. En funció del temps disponible, es pot fer èmfasi en totes les fases o només en algunes. La majoria d'aquests tallers s'adrecen a grups formats per entre 5 i 15 joves, a partir de 14 anys.

Anàlisi d'experiències PROJECTE EMETÍS JOVES, CREACIÓ I COMUNITAT

Així mateix, els responsables del projecte Emetís realitzen algunes activitats formatives adreçades a agents de salut.

3.7.6. **Accés**

Aquest projecte es duu a terme principalment en municipis de la província de Barcelona, sobretot de l'entorn metropolità. Igualment, és freqüent realitzar accions en altres zones de Catalunya i Espanya.

Normalment les entitats que demanen la participació d'Emetís no solament financen les actuacions, tallers i formacions sinó que també faciliten un espai on es puguin dur a terme les activitats (centre cívic, casal de joves, IES, auditori municipal, etc.).

Això fa que l'accés a les activitats sigui gairebé sempre gratuït o amb preus socials molt assequibles. Es prioritzen les intervencions sol·licitades per entitats amb baix pressupost o de zones de la província de Barcelona on hi ha més joves en risc d'exclusió social.

La difusió del Projecte Emetís es fa principalment a través de:

- Web del projecte.
- Flyers que es reparteixen pels casals de joves i centres cívics.
- Facebook (pròximament).
- Web d'Artibarrri.
- Catàleg d'activitats de la Diputació de Barcelona.
- Socialcat, portal d'iniciatives socials a Catalunya.

Les institucions o entitats que contacten ACAIR per tal que hi actuïn s'encarreguen de fer conèixer l'activitat per tal que arribi als grups beneficiaris. En el transcurs dels tallers, la comunicació amb els participants es beneficia del fet que els artistes i mediadors del projecte dominen diverses llengües d'ús habitual dels joves immigrants (anglès, francès, àrab, wolof, etc.).

3.7.7. **Model d'organització**

L'associació ACAIR compta amb un equip format per quatre persones: una coordinadora, responsable de comunicació i directora artística, que s'encarrega de definir el missatge que vol transmetre cada activitat i que, com a educadora, participa en la



Imatge 7.
Cartell de l'espectacle
Entre nosaltres, d'Emetís
Font: Emetís

Anàlisi d'experiències PROJECTE EMETÍS JOVES, CREACIÓ I COMUNITAT

conducció dels debats; un comunicador i formador, responsable dels continguts de les activitats i que també imparteix tallers de màgia; una responsable de finançament i redacció dels projectes; i un responsable de secretaria, gestió econòmica i formació, que imparteix els tallers adreçats a agents de salut.

D'altra banda, el projecte compta amb diversos artistes que participen en els tallers i les actuacions. En conjunt, l'equip que participa a Emetís és format per persones de diverses procedències i que dominen diverses llengües d'ús habitual de la població immigrada.

3.7.8.

Resultats obtinguts o previstos

Aquest projecte es va iniciar l'any 2000. Des de llavors s'han realitzat més de 200 intervencions en les quals han participat uns 8000 joves.

ACAIR no disposa d'altres indicadors que no siguin de tipus quantitatiu. No realitzen enquestes per fer valoracions a nivell qualitatiu.

3.7.9.

Elements de valoració

Aquesta pràctica correspon al grup d'experiències que utilitzen l'art com a eina de comunicació i desenvolupament d'aptituds en un entorn educatiu, principalment de caire informal.

Cal destacar-ne la vinculació amb les polítiques de salut i comportament saludable, la temàtica triada (salut sexual i reproductiva), la importància que hi té la comunicació (per l'ús de diverses llengües i per la voluntat de transmetre missatges i fer conèixer diversos serveis de salut) i el treball fet per arribar a grups poc accessibles (joves immigrants).

Anàlisi d'experiències

IMPACTA TEATRE: PROJECTE ACTUEM!

3.8

Títol del projecte

Actuem!

Entitat responsable

Impacta Teatre

Descripció breu

Tallers de teatre concebuts com a eina d'intervenció social, en espais educatius formals i no formals.

Àmbit territorial

Barcelona i Catalunya.

<http://impactateatre.org/teatre/>

3.8.1.

Entitats impulsores i altres entitats implicades

Impacta Teatre és una entitat creada l'any 2006 i que es dedica especialment al teatre social, àmbit en el qual es pot considerar una de les entitats precursors a tot l'Estat. Els seus membres comptaven amb una àmplia experiència en els àmbits de l'educació social, el teatre i la cultura de pau.

La majoria d'activitats que realitza Impacta Teatre es fan en col·laboració amb altres centres i entitats, que en contracten els serveis. En el cas del projecte *Actuem!*, la principal entitat associada és La Roda d'Espectacles. El suport ofert per la Diputació de Barcelona i la Diputació de Girona també contribueix a difondre les activitats de l'entitat i n'afavoreix la contractació per part dels ajuntaments.

Entre les entitats i equipaments de la ciutat de Barcelona amb els quals s'ha col·laborat hi ha els CEIP Enric Granados (Zona Franca) i Bernat de Boïl (Bon Pastor); l'IES Miquel Tarradell (Raval); la Biblioteca

Anàlisi d'experiències

IMPACTA TEATRE: PROJECTE ACTUEM!

Francesca Bonnemaïson (Ciutat Vella); els centres cí- vics Drassanes, Matas i Ramis (Horta) i Parc-Sanda- ru (Sant Martí); i el Centre Obert TRIA (Ciutat Vella). Igualment, l'entitat duu a terme activitats en cen- tres i equipaments similars de diversos municipis de la província de Barcelona, principalment a l'àrea metropolitana. Impacta Teatre també col·labora amb la Federació d'Entitats d'Atenció i d'Educació a la Infància i l'Adolescència (FEDAIA), mitjançant la realització de sessions de teatre fòrum sobre les seves problemàtiques socials.

3.8.2.

Context i antecedents

Impacta Teatre va néixer a principis del 2006. Des del començament, l'entitat va voler mostrar un compromís amb la realitat social actual, tot buscant un llenguatge per reflectir-la des de la tragicomèdia i endinsar-se en qüestions dures en clau d'humor, tot escapant de dramatismes i, de vegades, caient en la comèdia més negra. Es tracta d'emprar el teatre fòrum com a eina per la reflexió i la intervenció social. Les activitats dutes a terme han permès que moltes persones trobes-

sin diversos camins cap a una societat més justa, lliure i equitativa.

Una de les activitats que duu a terme l'entitat és el projecte *Actuem!*, que s'adreça a grups de joves i té lloc en diversos contextos institucionals.

3.8.3.

Objectius

Els objectius del projecte *Actuem!* són els següents:

- Donar eines als joves per reflexionar sobre els seus conflictes i lluitar contra l'exclusió.
- Afavorir el treball en equip i la creació personal i col·lectiva.
- Oferir un projecte motivador, que pugui ésser gestionat pels joves.
- Treballar els valors i habilitats socials dels joves.
- Omplir un buit d'activitats artístiques fent servir el teatre participatiu com a forma alternativa d'aprenentatge.
- Facilitar un espai de reflexió i comunicació moti- vant als joves a prendre una actitud més participa- tiva lluny de l'habitual dinàmica professor-alumne.

Anàlisi d'experiències

IMPACTA TEATRE: PROJECTE ACTUEM!

Impacta Teatre també realitza activitats de teatre-fòrum, amb l'objectiu, entre d'altres, d'estimular la utilització del teatre participatiu com a eina de reflexió social i resolució de conflictes.

3.8.4.

Grups als quals s'adreça el projecte i modalitat d'implicació

Els principals sectors als quals s'adreça aquesta activitat són els joves en risc d'exclusió social i el públic general interessat en reflexionar sobre els conflictes que es reflecteixen a les peces de teatre fòrum.

La implicació dels participants és total en el cas dels tallers, cursos i teatre fòrum ja que ells mateixos són els actors de les peces teatrals que serveixen com a eina per a la reflexió i la transformació social. En cas que les peces s'interpretin davant de públic, aquest passa a ser beneficiari de l'acció i a estar-hi implicat, donat que es busca la participació dels espectadors en l'obra teatral.

3.8.5.

Principals activitats realitzades

En el marc del projecte *Actuem!*, Impacta Teatre treballa a diferents IES, esplais, casals, centres oberts i altres equipaments, impartint tallers de teatre com a eina d'intervenció social durant un curs (9 mesos) com a mínim. Aquesta durada mínima respon a la voluntat de donar continuïtat al treball amb el grup que hi participa. Els tallers s'imparteixen un dia a la setmana i tenen una durada de 2h.

Entre les temàtiques que es tracten en aquestes activitats i al teatre fòrum hi ha la violència de gènere, el *bullying*, la sexualitat en l'adolescència, l'homosexualitat, la salut, les drogues, el racisme i el diàleg intercultural, la igualtat de gènere, les opcions que tenen els joves després de l'ESO, les estructures familiars actuals o la discapacitat.

En la majoria de casos, Impacta Teatre presta un servei a entitats o centres que el contracten, com a mitjà per a abordar objectius d'inclusió social. D'altra banda, l'entitat també ha desenvolupat espectacles de creació pròpia, que tracten igualment temes

Anàlisi d'experiències

IMPACTA TEATRE: PROJECTE ACTUEM!

d'interès social i per als quals busca finançament.

Finalment, Impacta Teatre ofereix tallers de formació sobre el teatre com a eina de transformació social per a professionals de qualsevol àmbit (social, educatiu, sanitari, etc.).

3.8.6.

Accés

L'accés a la major part d'espectacles és gratuït o té preus socials molt accessibles per a qualsevol persona interessada.

El nombre màxim de participants és de 15 persones en els tallers i cursos per a joves, en el quals hi ha dos professors/actors que s'ocupen de tots els usuaris/alumnes. Per adults la quantitat pot arribar fins a 30.

La majoria d'activitats es realitzen en espais d'ús habitual per a diversos col·lectius, fet que facilita la participació dels grups als quals s'adrecen.

El web de l'entitat i el catàleg d'activitats de les Diputacions de Barcelona i Girona són les principals vies de difusió de l'oferta d'Impacta Teatre, que també es beneficia de la difusió boca a boca entre professionals i entitats del sector. A més, ocasionalment se n'han fet ressò alguns mitjans de comunicació.

3.8.7.

Model d'organització

Impacta Teatre és una companyia integrada per 6 persones formades en diferents àmbits: formació actoral, en educació social i en psicologia o periodisme i que estan implicades en tots els projectes que duen a terme.

L'entitat pertany a la xarxa de teatre de l'oprimit PATO (Plataforma Associacions Teatre de l'Oprimit) i participa en diversos festivals locals i internacionals en l'àmbit del teatre social.



Imatge 8.
Una de les activitats
d'Impacta Teatre
Font: Impacta Teatre

Anàlisi d'experiències

IMPACTA TEATRE: PROJECTE ACTUEM!

3.8.8.

Resultats obtinguts o previstos

Des de l'any 2006, el projecte *Actuem!* realitza uns 8 tallers a l'any, que arriben a entre 120 i 150 joves, principalment a Barcelona i la seva àrea metropolitana, així com a d'altres llocs de Catalunya. L'any 2010, entre gener i novembre, han participat a les activitats d'*Actuem!* uns 150 joves.

Els tallers s'avaluen trimestralment, tant per part dels mateixos responsables d'Impacta Teatre com per les entitats amb les quals es col·labora. Es prefereix el treball continuat i de més qualitat amb un grup reduït de participants que no l'extensió a un nombre molt elevat de joves.

Així mateix, Impacta Teatre realitza cursos de formació anuals i intensius adreçats a adults (formació de formadors), amb un màxim de 30 persones per grup. Aquestes activitats, que es duen a terme en centres cívics de Barcelona i en altres equipaments, arriben a uns 300 participants a l'any (2 cursos anuals i 8 d'intensius, aproximadament).

Finalment, cada any es realitzen uns 15 tallers de teatre d'intervenció social adreçats a joves entre 10 i 18 anys (l'any 2010 hi han participat, fins ara, unes 225 persones) i un mínim de 30 sessions de teatre fòrum, a les quals assisteixen unes 2500 persones en total.

3.8.9.

Elements de valoració

Aquesta pràctica correspon a les experiències que utilitzen l'art com a mitjà per a la inclusió social, especialment en contextos educatius. Cal destacar-ne la recerca d'un procés cultural de qualitat, basat en la continuïtat i la proximitat, i la voluntat de fomentar l'accés a la cultura entre col·lectius poc habituats a aquestes pràctiques.

Anàlisi d'experiències

TRANSFORMAS: PROJECTE TEATRODENTRO-BCN

Títol del projecte

TeatroDentro-BCN

Entitat responsable

**transFORMAS,
Artes escénicas y Transformación**

Descripció breu

Producció i formació artística en diversos centres penitenciaris de Catalunya, provocant espais de trobada amb la resta de la societat.

Àmbit territorial

Barcelona i Catalunya,
amb connexions a nivell europeu.

www.transformas.com

www.teatrodentro.es

www.inoutfestival.com

3.9.1.

Entitats impulsores i altres entitats implicades

transFORMAS, Artes escénicas y Transformación és l'entitat responsable del projecte TeatroDentro-Bcn, així com de diversos altres projectes amb un especial interès pels espais i col·lectius on la creació artística no és practica habitual. Així mateix, transFORMAS imparteix formació especialitzada en Desenvolupament Cultural Comunitari (DCC) i treballa en produccions pròpies, com *Enderroc*, sobre el conflicte palestino-israelià.

El projecte TeatroDentro-Bcn s'ha desenvolupat als centres penitenciaris de Quatre Camins (La Roca del Vallès) i Wad-Ras (Barcelona) i ha comptat amb la col·laboració dels equips responsables d'aquests centres.

Entre les altres entitats que han participat en la realització de les activitats, cal esmentar la productora Nanouk films i la Casa Taller de Marionetes Pepe Ota. D'altra banda, el projecte s'ha integrat en xarxes de cooperació internacional,

Anàlisi d'experiències TRANSFORMAS: PROJECTE TEATRODENTRO-BCN

amb socis com ara Lieux Fictifs (Marsella), E.s.t.i.a (Milà), Unter Wassen Fliegen (Wuppertal, Alemanya), Westerdals School of Communication (Oslo), Institut National de l'Audiovisuel (INA, París) i la Red Latinoamericana de Educación en Contextos de Encierro (REDLECE).

En les seves dimensions local i europea, el projecte ha rebut suport de diverses institucions, com ara el Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, el Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (CoNCA), l'Institut de Cultura de Barcelona (ICUB), la Comissió Europea (a través del programa EUROsociAL de cooperació amb Amèrica Llatina i el Programa d'Aprenentatge Permanent, que inclou l'acció Grundtvig) i l'Obra Social de la Fundació “la Caixa”.

3.9.2.

Context i antecedents

transFORMAS, Artes escénicas y Transformación és una associació que investiga la relació entre les arts escèniques i la transformació, tot situant les persones al centre de les seves accions i buscant un

impacte significatiu en la comunitat. L'associació compta amb el coneixement i l'experiència dels seus membres, professionals amb una llarga trajectòria en el camp de l'art, la gestió cultural i les ciències socials. La missió de l'entitat és desenvolupar la creativitat, en relació amb l'expressió artística i la construcció d'alternatives en les organitzacions (estructures socials, de grup, personals...).

En les seves activitats, transFORMAS vol aconseguir impactes significatius gràcies a un nivell d'exigència elevat en quatre aspectes:

- Un procés d'estructuració en grup que valora la diferència, l'alternativa, la cooperació i la construcció d'un sentit col·lectiu.
- Un “producte” de qualitat: construir obres artístiques de qualitat que tinguin un impacte en els espectadors pel seu valor artístic i per la mirada que proposen sobre la societat.
- Una acció integrada, avaluada i acompanyada de reflexió i investigació.
- Un treball en xarxa amb entitats i institucions qualificades per generar canvi.

Anàlisi d'experiències TRANSFORMAS: PROJECTE TEATRODENTRO-BCN

L'entitat va sorgir de la unió de dos professionals especialitzats en teatre social i en la teoria del “teatre de l'oprimit” d'Augusto Boal, que varen triar Barcelona com a ciutat per a investigar des d'aquesta metodologia vies de desenvolupament i evolució aproximant-se al DCC. Des del naixement d'aquesta organització l'any 2004 i fins a 2010, s'han impulsat i treballat diferents accions per encàrrec (ajuntaments, associacions, etc.) o bé per iniciativa i interessos dels seus membres. El projecte *TeatroDentro-Bcn* s'inicia el 2005 en contacte amb altres experiències similars internacionalment. Ha impulsat la creació d'una plataforma europea —on participen entitats de França, Itàlia, Alemanya i Noruega— de creadors o institucions de formació d'artistes.

En aquests anys, les iniciatives al voltant de l'anomenat “teatre social” s'han multiplicat a la ciutat de Barcelona. Després d'haver valorat la seva idiosincràsia, i d'identificar els valors i metodologies que la distingeixen d'altres iniciatives, l'any 2010 transFORMAS opta per reduir el nombre de projectes i desenvolupar accions artístiques basades en la qualitat, la valoració dels processos i mètodes

d'avaluació de les metodologies pròpies d'aquest àmbit. Així, al llarg de l'últim any l'entitat ha preparat els que seran els seus objectius i projectes: a mig termini, un espai de creació, que vol aglutinar artistes i iniciatives artístiques amb impacte a la comunitat; i, a llarg termini, un Centre de gestió del coneixement, que oferirà assessorament teòric i pràctic, recerca i documentació i que vol constituir un espai de trobada per a professionals i projectes de l'àmbit de les arts escèniques i la transformació.

3.9.3.

Objectius

Els projectes de transFORMAS responen a l'objectiu d'alliberar l'individu de les limitacions i clixés imposats per la societat i que s'interposen com a barrera entre els seus desitjos, tot oferint mitjans factibles per trobar solució als problemes.

En aquest marc, el projecte TeatroDentro-Bcn respon especialment als objectius següents:

- Crear i produir peces teatrals i/o audiovisuals mitjançant l'experimentació.



Imatge 9.
Logotip de transFORMAS,
Artes escénicas y
transformación

Anàlisi d'experiències TRANSFORMAS: PROJECTE TEATRODENTRO-BCN

- Incidir al món cultural a través de produccions realitzades en contextos singulars i amb artistes no convencionals: persones privades de llibertat.
- Difondre produccions artístiques creades a la presó, tot reconeixent-ne el valor cultural i donant-los la visibilitat que mereixen.
- Proporcionar formació tècnica i professional als integrants dels grups, com a creadors i actors de les produccions generades.
- Prioritzar la formació artística dels participants per afavorir la legitimitat i la qualitat artística i afavorir les seves perspectives i alternatives de futur.
- Trencar la tradicional dissociació entre “dins” i “fora” i generar, mitjançant les creacions artístiques, diàlegs amb la societat civil, tot creant canals de comunicació entre les persones privades de llibertat i el públic en general, per tal de promoure un compromís comunitari i més cohesió social.

3.9.4.

Grups als quals s'adreça el projecte i modalitat d'implicació

El projecte s'adreça a:

- Persones que es troben mancades de llibertat.
- Professionals dels equips de tractament i d'educació (mestres, psicòlegs, educadors, etc) que treballen a les presons.
- Artistes i organitzacions que desenvolupen tallers artístics i formatius en contextos de tancament/empresonament.
- Totes les persones de la societat, de qualsevol capa social, ja que hi ha una voluntat clara de treballar amb la comunitat com a conjunt i no només amb els col·lectius exclosos.
- Institucions públiques.
- Organitzacions europees que treballen en l'àmbit de la justícia i la cultura.

La metodologia emprada es bàsicament vivencial, activa, pràctica i es construeix a través de l'experiència del grup i la responsabilitat envers aquest. Partir de l'experiència pròpia per al procés de crea-

Anàlisi d'experiències TRANSFORMAS: PROJECTE TEATRODENTRO-BCN

ció col·lectiva permet involucrar cada participant al mateix nivell, en la mateixa història, establint autonomia i coresponsabilitat entre els membres. Tot això contribueix a una presa de decisions i una capacitat d'iniciativa més actives.

3.9.5. **Principals activitats realitzades**

TeatroDentro-Bcn es un projecte interdisciplinari que es duu a terme en centres penitenciaris i que té com a base l'expressió teatral associada amb l'experimentació audiovisual i cinematogràfica. La finalitat artística és crear i produir mitjançant l'experimentació, que es desenvolupa a diferents nivells:

- Participació, en la formació i la creació, d'actors i creadors no professionals, amb una vida poc convencional (persones privades de llibertat), que, això no obstant, s'impliquen i s'exposen a una exigència professional.
- Utilització de la improvisació com a tècnica i detonant creatiu.
- Investigació teòrica que es combina amb aspec-

tes de les ciències socials.

- Diversificació del llenguatge teatral, combinat amb altres llenguatges artístics (fotografia, audiovisual, dansa, música, etc.).

El grup destinatari rep capacitació en tècniques d'interpretació bàsiques i avançades. Aquestes últimes es desenvolupen a través de la improvisació col·lectiva, a partir de processos creatius orientats a l'escriptura dramàtica i la creació de guions.

Entre els aspectes d'innovació hi ha la creació de dispositius i exercicis que faciliten el procés d'aprenentatge dels alumnes i la seva disposició a la reflexió. Molts alumnes s'han allunyat dels processos educatius reglats essent molt joves i cal adaptar els continguts formatius a aquestes circumstàncies per a estimular la motivació. L'experiència artística fa visibles alternatives a la realitat mitjançant imatges, objectes o el propi cos, fet que permet als participants de projectar-se en un "altre" futur.

Els grups participants tenen en l'heterogeneïtat un element fonamental, per la diversitat cultural,

Anàlisi d'experiències TRANSFORMAS: PROJECTE TEATRODENTRO-BCN

de procedència, nivell educatiu, grau d'institucionalització, etc. Aquesta diversitat, a més de ser enriquidora i oferir diferents perspectives, també estableix un fràgil equilibri. El procés creatiu s'utilitza com a suport per establir més clarament els límits entre la realitat i la ficció.

No existeix un procés de selecció previ, de manera que qualsevol intern o interna pot participar a les activitats, sense distinció d'edat, delictes, condemnes, etc. La selecció depèn de la motivació i l'interès pel treball artístic i col·lectiu. Això planteja reptes i paradoxes com ara el fet que persones amb condemnes llargues o delictes de gran repercussió social siguin seleccionades per a realitzar gires o puguin aparèixer als mitjans de comunicació com a artistes.

El projecte aposta per un treball continuat, que vol aproximar la formació a un nivell professional i legitimar el procés artístic com a tal, diferenciant-lo d'espais de lleure i/o terapèutics. La dedicació d'artistes i participants s'intensifica a les etapes de creació i compta amb el suport del centres, els seus professionals i infraestructures.

L'experiència artística fa possible establir canals de comunicació amb la societat civil, desenvolupar dinamització comunitària i construir vincles. Gràcies a campanyes de difusió intenses i la col·laboració de les institucions penitenciàries, el públic exterior pot accedir a les representacions, fet que contribueix a "normalitzar" en certa manera les infraestructures teatrals de les presons. La difusió i divulgació de les creacions també s'amplifica mitjançant les peces o instal·lacions audiovisuals basades en l'experiència teatral.

En conclusió, la metodologia desenvolupada es basa en un treball rigorós i en l'exigència artística com a motors de creació, un treball de profunditat que busca el sentit del l'art, que situa la persona al centre del grup, pensa en l'home dins la societat, i el paper que hi juguen les presons, i, en definitiva, entén la creació com un acte social i polític.

En el període 2010-2013, *TeatroDentro-Bcn* i la xarxa europea de la qual forma part desenvoluparan el projecte *Fronteras: dentro-fuera*, un projecte de coproducció entorn a la temàtica de les "fronteres", que inspirarà processos creatius dins i fora de

Anàlisi d'experiències TRANSFORMAS: PROJECTE TEATRODENTRO-BCN

la presó, en paral·lel. Culminarà amb la presència de les creacions en el programa de Marsella com a Capital Europea de la Cultura 2013.

A banda del projecte *TeatroDentro-Bcn*, transFORMAS duu a terme altres activitats, com ara:

- **Enderroc**: producció teatral sobre la vida quotidiana als Territoris Ocupats de Palestina. S'ha participat en una gira-festival organitzada per Asthar Theater a Palestina.
- **Transi-Art**: taller de creació artística corporal que treballa a través de la dansa amb persones amb malalties neuromusculars. Les creacions comencen a ocupar espais en festivals.
- **Formació en DCC**, que pretén donar als artistes eines per no perdre les seves motivacions i identitat i, alhora, acompanyin processos comunitaris de creació amb col·lectius o en situacions d'emergència social.
- **InOut Festival Europeu de Creacions Artístiques realitzades a la presó**: festival itinerant que transcorre fora i dins de la presó. Estableix ponts i connexions entre persones, entitats, àmbits separats per fronteres físiques o mentals. Pretén reflexionar

i investigar l'impacte d'esdeveniments que generen un moviment entre “dins” i “fora”.

3.9.6.

Accés

L'accés al projecte *TeatroDentro-Bcn* és fàcil per a les persones que viuen als centres penitenciaris on es duu a terme la iniciativa. L'entitat adopta un model de foment de l'accessibilitat en totes les seves activitats.

D'altra banda, es fa difusió d'aquest i d'altres projectes a través del lloc web propi i dels webs de la Xarxa Artibarrri i la Xarxa Grogga, així com en treballs audiovisuals externs i alguns articles publicats a la premsa. També contribueixen a la visibilitat dels projectes els diversos premis rebuts (Fundació “la Caixa”, Consell de la Joventut de Barcelona, Generalitat de Catalunya, etc.), l'InOut Festival Europeu de Creacions Artístiques realitzades a la presó i la incorporació d'alguns projectes (com ara Enderroc) al Catàleg d'Activitats que la Diputació de Barcelona ofereix als ajuntaments de la província.

Anàlisi d'experiències TRANSFORMAS: PROJECTE TEATRODENTRO-BCN

3.9.7. **Model d'organització**

L'equip de direcció de transFORMAS és format per tres professionals: dues codirectores i un director artístic, que treballen en col·laboració amb altres professionals de trajectòria consolidada en els àmbits de les arts escèniques i les ciències socials. L'equip també compta amb alumnes en pràctiques, provinents d'institucions locals i europees (programa Leonardo, Institut del Teatre, Facultat de Pedagogia de la UB...), i amb alguns voluntaris (Servei Voluntari Europeu).

El projecte *TeatroDentro-Bcn* es recolza en una estructura de xarxes, fet que el converteix en una alternativa eficient i eficaç per a l'intercanvi de sabers, l'elaboració d'estratègies, la creació de projectes comuns per generar processos d'integració local, regional i internacional i ampliar les possibilitats d'impacte tant institucional com artístic. Per la seva voluntat de provocar canvis en profunditat, l'entitat ha tendit a implicar professionals provinents de diversos sectors relacionats amb la seva feina. Compta amb un equip estable d'artistes i

gestors, així com un grup més ampli de professionals, entre els quals hi ha una psicòloga social, que acompanya el projecte en un rol d'observadora i participant a totes les activitats dels grups. Per la seva banda, l'artista se centra més en el procés creatiu i en la generació de transformació entre els implicats.

Els presos que participen al projecte, quan ja tenen coneixements especialitzats, passen a formar part de l'equip i poden dirigir moments i/o activitats del treball en grup. Quan calen professionals amb altres capacitacions, el projecte compta amb una xarxa de col·laboradors que s'incorporen per fer de les produccions treballs rigorosos i de qualitat. Finalment, estudiants de cicles superiors universitaris s'incorporen en diferents etapes del projecte per realitzar períodes de pràctiques i/o recerques en el marc del projecte.

Per transFORMAS, l'artista és un acompanyant de les persones i dels grups en procés de canvi i aporta eines als protagonistes per tal que s'"empoderin". L'artista treballa l'escolta, la confiança, la cooperació, la cohesió, la construcció d'un sentit comú i la

Anàlisi d'experiències TRANSFORMAS: PROJECTE TEATRODENTRO-BCN

resolució de conflictes. Els llenguatges, els processos artístics i les creacions s'aprofiten per:

- *Diagnosticar*: fer diagnòstics a partir de la realitat per tal de detectar els desitjos i objectius de les persones i els grups.
- *Acompanyar*: dibuixar estratègies i etapes del procés i donar valor per fer el primer pas. Aportar eines adequades per acompanyar els protagonistes del canvi.
- *Valorar els altres*: reinventar les relacions, redescobrir les persones i els grups a través de la seva creativitat i imaginació, estimular la creació d'un espai diferent on es pugui assajar la realitat, eliminar el judici davant la mirada individual de cadascú.
- *Cooperar, cohesionar i construir en comú*: desenvolupar un procés de cooperació i construcció comunes entre els participants, fomentar la cohesió i el sentiment de pertinença i afrontar els conflictes.

3.9.8.

Resultats obtinguts o previstos

Els resultats dels projectes en els quals s'implica transFORMAS sempre incorporen una avaluació i pretenen ser continus en el temps. En l'actualitat s'utilitza un qüestionari d'avaluació entre els implicats que es distribueix de forma periòdica. Els resultats observats evidencien canvis significatius en actituds i comportaments, com, per exemple, persones que han decidit reprendre els seus estudis o que tenen un millor concepte i actitud envers els presos d'origen estranger, etc.

L'entitat treballa actualment en el disseny de nous indicadors que permetin avaluar de manera més precisa els resultats i impactes de les activitats.

transFORMAS, *Artes escénicas y Transformación* ha obtingut diversos premis i reconeixements. En concret, el projecte *TeatroDentro-Bcn* va rebre un premi del Departament de Justícia de la Generalitat l'any 2009 i va ser seleccionat per la Fundació "la Caixa" com a exemple en l'àmbit de la cultura i l'impacte social. L'entitat també ha obtingut

Anàlisi d'experiències TRANSFORMAS: PROJECTE TEATRODENTRO-BCN

premis del Consell de la Joventut de Barcelona i del Departament de Governació i Administracions Públiques per altres actuacions.

3.9.9.

Elements de valoració

Aquesta experiència aposta per fer arribar la pràctica artística a col·lectius que, per la seva situació social, generalment n'estan privats.

Entre els elements que cal destacar en l'evolució de l'entitat que n'és responsable hi ha la transició del treball fonamentat en el voluntariat a una tasca conduïda per un equip més reduït, format sobretot per professionals i que opta per aprofundir més en els impactes i desenvolupar un cos teòric més sòlid i models d'avaluació més definits en l'àmbit del teatre social. Aquest procés porta en paral·lel una creixent implicació de professionals d'altres disciplines i la voluntat d'incidir en l'àmbit polític, amb el benentès que el canvi que es busca implica també un canvi en les polítiques.

Com en d'altres projectes, cal remarcar també l'aposta per un treball continuat amb grups formats per pocs membres i un progressiu reconeixement per part de les institucions de l'àmbit cultural, després que inicialment el suport hagués vingut, en aquest cas, dels responsables de Justícia i l'àmbit penitenciari. El projecte destaca, per altra banda, per la voluntat d'establir vincles sòlids entre grups que viuen exclosos de la societat i altres grups de la població i per haver desenvolupat una cooperació activa amb entitats similars a Europa i a Amèrica Llatina.

Anàlisi d'experiències

DJ'S CONTRA LA FAM: PROJECTE PACAS

3.10

Títol del projecte

Programa d'Activitats Culturals d'Acció Social (PACAS)

Entitat responsable

Associació Sociocultural DJs contra la Fam

Descripció breu

Oferta de tallers gratuïts al voltant de les arts urbanes contemporànies en equipaments de proximitat. Proporciona l'equipament i material tècnic per tal que els centres hi donin continuïtat.

Àmbit territorial

Barcelona i àrea metropolitana

www.djscontralafam.org/pacas

www.youtube.com/user/Djscontralafam

3.10.1.

Entitats impulsores i altres entitats implicades

L'Associació Sociocultural DJs contra la Fam és una entitat creada a Barcelona l'any 2004 que realitza projectes culturals i socials com a eina de transformació social. L'associació va néixer a partir de la constatació que a Barcelona hi havia molt poques vinculacions entre el món dels disc-jockeys i la música electrònica, d'una banda, i les iniciatives orientades a la inclusió social, de l'altra. A més, malgrat l'interès que generen aquest tipus de músiques, la majoria d'equipaments socials o culturals d'atenció a grups joves en risc d'exclusió social no hi poden facilitar l'accés ni disposen de personal format en aquests àmbits.

DJs contra la Fam es va plantejar abordar aquest buit, i fer-ho mitjançant diversos tipus d'iniciatives, les principals de les quals són el festival benèfic DJs contra la Fam, del qual s'han celebrat cinc edicions entre 2005 i 2009, i el programa PACAS. El Festival DJs contra la Fam és un festival benèfic de música

Anàlisi d'experiències DJ'S CONTRA LA FAM: PROJECTE PACAS

electrònica i arts visuals, que té com a objectiu recaptar fons per contribuir al desenvolupament d'iniciatives socials d'àmbit local associades al problema de la fam. També serveix per difondre la tasca dels menjadors socials i les entitats que lluiten contra la fam a la ciutat i la realitat de les persones que atenen, i ofereix a artistes professionals la possibilitat de contribuir a un projecte social.

En aquest marc, la “fam” fa referència tant a la voluntat de donar recursos a entitats que a persones que pateixen gana a Barcelona (s'hi destinen els beneficis de taquilla i de bar del festival) com a la noció de “fam creativa”, és a dir la necessitat que senten les persones de desenvolupar les seves aptituds culturals, artístiques i creatives, i per a les quals no sempre troben els recursos adequats.

Cadascun dels tallers inclosos al programa PACAS és resultat d'un procés d'identificació de necessitats i de disseny en el qual participen DJs contra la Fam i el centre o entitat que n'és coresponsable. Entre els equipaments i entitats de Barcelona que han acollit activitats d'aquest tipus en els últims anys hi ha centres cívics i de barri (Centre Cívic

Drassanes; Casal de Barri La Cosa Nostra), entitats d'atenció a la infància i la joventut (Casal d'Infants del Raval, Servei d'Atenció Transitori per a menors El Bosc), entitats d'atenció a les persones sense llar o que viuen en la pobresa (Obra Social Santa Lluïsa de Marillac), entitats d'acollida de dones joves sense llar (Associació Catòlica Internacional de Serveis a la Joventut Femenina) i entitats de reinserció social i laboral de dones procedents de centres penitenciaris i serveis socials (Fundació ARED).

Per al finançament de les activitats de PACAS, DJs contra la Fam ha rebut suport de l'Ajuntament de Barcelona (Àrea d'Acció Social i Ciutadania) i, durant els tres primers anys d'actuació, de “la Caixa”. Per a la majoria de tallers es recerca un finançament específic; recentment s'han obtingut patrocinis d'empreses privades, com ara l'alimentària Ben & Jerry's.

3.10.2.

Context i antecedents

L'entitat fonamenta la seva feina en els drets culturals, i especialment l'article 27 de la Declaració

Anàlisi d'experiències

DJ'S CONTRA LA FAM: PROJECTE PACAS

Universal dels Drets Humans (1948) i l'article 15 del Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals (1966), que estableixen que tota persona té dret a participar en la vida cultural. En aquest marc, el projecte PACAS vol oferir oportunitats creatives i de desenvolupament expressiu i econòmic a persones que no tenen accés als recursos de creació i producció cultural propis de la vida urbana contemporània.

Des de l'any 2005, PACAS ha realitzat una trentena de tallers en diverses disciplines artístiques: DJs, producció de so, dansa contemporània, reciclatge de banderoles, fotografia, vídeo, etc. Més enllà de la realització de l'activitat puntual, els tallers impliquen la donació per part de l'Associació de l'equip material i tecnològic necessari per a impartir l'activitat, que els centres beneficiaris poden conservar per a seguir realitzant activitats del mateix tipus posteriorment.

3.10.3.

Objectius

L'objectiu de l'entitat és generar un benefici personal, intel·lectual i/o econòmic en grups i/o col·lectius marginals, en risc d'exclusió social, i ser

un canal de reflexió i atenció sobre la gravetat i la problemàtica local al voltant de la pobresa i la fam.

En aquest context, el projecte PACAS té com a objectiu ajudar les persones desfavorides a evolucionar i millorar el seu creixement personal, en base als principis de la igualtat d'oportunitats i la voluntat d'estimular el talent personal, les habilitats i els coneixements que té tota persona. Mitjançant les oportunitats perquè els beneficiaris, i principalment els joves, desenvolupin aptituds creatives, s'expressin i donin sortida a la seva creativitat, el projecte vol contribuir també a les finalitats següents:

- Reconèixer la diversitat sociocultural present a les generacions més joves.
- Fomentar el respecte per la diversitat intercultural des del punt de vista de l'expressió musical.
- Explorar les influències, les diferències, les semblances i els canvis musicals entre unes cultures i altres.
- Crear diàlegs sobre experiències i interpretacions culturals.
- Fer créixer la capacitat de comunicar-se sobre

Anàlisi d'experiències

DJ'S CONTRA LA FAM: PROJECTE PACAS

idees i interpretacions culturals.

- Contribuir a la preservació i la reinterpretació de músiques d'altres èpoques i cultures.

Així mateix, a través de la formació en l'ús de les noves tecnologies i la donació de material i equipament tècnic de la màxima qualitat, el projecte vol contribuir a reduir la bretxa digital.

3.10.4.

Grups als quals s'adreça el projecte i modalitat d'implicació

El principal grup beneficiari de les activitats dutes a terme han estat adolescents i joves, entre 13 i 20 anys d'edat, en risc d'exclusió social, i sobretot d'origen immigrant. En la majoria dels casos, possiblement com a conseqüència de les disciplines artístiques seleccionades, hi participen més nois que noies, un fet que l'entitat voldria abordar en futures activitats. L'anàlisi de les activitats realitzades l'any 2007 va indicar que el perfil d'usuari més habitual era format per adolescents amb una situació de família desestructurada, amb mancances econòmiques i afectives, un elevat nivell de

fracàs escolar i un risc sever d'exclusió social.

De manera més puntual, PACAS ha inclòs activitats destinades a altres segments de la població, com ara adults entre 45 i 80 anys sense llar, que van participar en un taller de fotografia digital, i dones joves musulmanes, a les quals es va destinar un taller d'iniciació al teatre i expressió corporal.

En general, cada taller s'adreça a un grup d'entre 8 i 10 persones, que aprenen continguts propis de la disciplina artística triada i poden desenvolupar iniciatives pròpies en aquest àmbit al llarg de les successives sessions. En funció de les característiques del grup destinatari, la disciplina triada i la durada del taller, la modalitat d'implicació pot ser diversa: en alguns casos, els tallers tenen un caràcter més orientat a l'expressió individual i el foment de l'autoestima i l'autodeterminació, mentre en d'altres s'aprofundeixen les dots creatives i de producció, fins a conduir a productes finals propis d'un estudi de producció professional.

La majoria d'accions es duen a terme en barris on viuen persones amb problemes d'exclusió social a

Anàlisi d'experiències

DJ'S CONTRA LA FAM: PROJECTE PACAS

Barcelona (principalment s'ha treballat al Raval, Drassanes, Barceloneta, El Carmel i Vallvidrera), si bé, en el marc d'aquest programa, DJs contra la Fam també ha dissenyat tallers en altres municipis de l'àrea metropolitana, com ara Badalona, L'Hospitalet de Llobregat o Cornellà de Llobregat.

3.10.5.

Principals activitats realitzades

El procés s'inicia amb una petició adreçada a DJs contra la Fam per part d'un equipament o servei de l'àmbit social o cultural; majoritàriament, la petició neix de contactes personals previs o bé del coneixement a través de les xarxes de les quals l'Associació forma part, com ara l'Acord Ciutadà per una Barcelona Inclusiva.

A partir d'això, es dissenya un taller específic, d'acord amb les necessitats i inquietuds percebudes en el grup que hi participarà; el disseny és responsable conjunta de DJs contra la Fam, el responsable d'impartir el taller l'equipament o entitat destinatària i, si cal, es reorienta al llarg del procés. A més de determinar els continguts de l'activitat,

també se selecciona un professional del sector que impartirà les sessions; per norma general, PACAS treballa amb professionals reconeguts en la seva disciplina artística, molts dels quals són també estrangers, i que, tot i que puguin haver participat sovint en projectes de caire social, només ocasionalment imparteixen formació. Un altre aspecte a determinar en aquest moment és la durada del taller, que pot dependre de la disponibilitat del centre receptor així com dels recursos disponibles.

El format més habitual dels tallers és de sessions setmanals, d'entre 1h30 i 2h cadascuna, al llarg de 6 a 8 setmanes. Amb tot, també s'han realitzat tallers de fins a 6 mesos de durada o bé cursos intensius de 10 sessions al llarg d'un mes. El format que es considera ideal seria de 2 sessions per setmana durant entre 6 i 8 setmanes.

Com a exemple, un taller de tècniques de DJ comença presentant l'ús i el muntatge de l'equip tècnic necessari, passa per sessions teòriques i pràctiques al voltant dels temps i la mètrica de la música, els diversos gèneres de música electrònica o els diversos tipus de mescles possibles i condueix



Imatge 10.
Imatge d'una de les
activitats del projecte
PACAS
*Font: DJs contra la Fam /
Sergi Cochs*

Anàlisi d'experiències

DJ'S CONTRA LA FAM: PROJECTE PACAS

a sessions més pràctiques sobre mescles, equalització, etc.

El pressupost disponible ha de servir tant per a cobrir les despeses d'organització del taller com l'equipament bàsic per a realitzar-lo, que després es deixarà al centre o equipament on s'ha dut a terme l'activitat: plats giradiscos, amplificadors, micròfons, altaveus, taula de mescles, ordinadors portàtils per a edició, etc. Aquest aspecte és, de fet, el que encareix més el cost dels tallers. Per tal d'assegurar un ús continuat del material o equipament tècnic necessari, en els tallers també hi participa un educador o responsable del centre o entitat que acull l'activitat.

3.10.6.

Accés

La participació als tallers és gratuïta. El fet que les activitats tinguin lloc en centres o equipaments d'ús habitual, o bé als propis centres on resideixen els grups destinataris, facilita la participació per part dels grups als quals s'adrecen les activitats. En alguns casos, la selecció de participants és assumida pels responsables del centre, mentre

en d'altres es fa una difusió oberta de l'activitat (mitjançant cartells, etc.) o bé els educadors socials inviten determinades persones a participar-hi o integren l'activitat en el programa regular d'accions de reinserció social. Tot i això, sovint la participació continuada de determinats beneficiaris és difícil, sobretot quan els tallers es prolonguen al llarg de diversos mesos.

El fet que molts dels professionals que imparteixen els tallers siguin estrangers que han pogut desenvolupar una carrera al sector cultural és percebut com un actiu del projecte, ja que pot facilitar que els beneficiaris, majoritàriament joves immigrants, s'hi identifiquin i els vegin com a model.

Per les característiques de les activitats, es realitzen poques accions de comunicació pública dels tallers. Amb tot, DJs contra la Fam disposa d'una pàgina web i un canal a YouTube que ha difós vídeos amb els resultats dels tallers fets a PACAS i d'un perfil a Facebook, amb més de 4300 "amics", que informa de les activitats de l'entitat.

Anàlisi d'experiències

DJ'S CONTRA LA FAM: PROJECTE PACAS

3.10.7.

Model d'organització

Com ja s'ha esmentat, els agents principals en el disseny, coordinació i seguiment dels tallers són els responsables de PACAS, l'entitat o centre que acull l'activitat i el professional responsable d'impartir l'activitat. L'equip de PACAS és responsable, entre d'altres, de buscar el finançament que ha de fer possible la realització del taller.

Un cop s'ha iniciat l'activitat, l'equip responsable també pot introduir modificacions en el disseny previst inicialment, en base a la resposta dels participants i al qüestionari d'expectatives que es distribueix al principi de l'activitat, i que aborda qüestions com ara els coneixements i pràctica previs en la disciplina en què se centra el taller i els interessos i preferències per al desenvolupament del taller.

L'Associació Djs contra la Fam compta amb un equip format per quatre persones, que es fan responsables de les diverses activitats i projectes en què intervé l'entitat.

3.10.8.

Resultats obtinguts o previstos

Entre els anys 2005 i 2008, PACAS va dur a terme 23 tallers en 14 centres o entitats diferents, que van arribar a uns 200 participants i van comptar amb la participació de 16 professionals com a tutors responsables dels tallers. En aquest període, PACAS va fer donació d'equipament i material tècnic per valor de més de 16.000 euros als centres i entitats on es van realitzar les activitats. El nombre de tallers realitzats ha descendit des de 2009, principalment per les dificultats a l'hora de trobar finançament per a realitzar les activitats.

Entre els resultats positius percebuts hi ha millores en l'autoestima i l'autodeterminació dels participants i la constatació que, per a persones poc habituades a realitzar activitats d'èxit, la participació en tallers d'aquest tipus pot conduir a resultats tangibles i a la sensació d'haver completat un procés.

Per tal d'avaluar les activitats, es distribueixen qüestionaris als participants (al principi i al final del taller) i als responsables dels centres (en acabar

Anàlisi d'experiències

DJ'S CONTRA LA FAM: PROJECTE PACAS

el taller). Aquest darrer qüestionari aborda aspectes com ara l'interès percebut en els usuaris, l'adequació del model pedagògic al treball autònom dels usuaris i a la consolidació de coneixements, la repercussió del taller en la realitat dels assistents, la repercussió del taller en la realitat del centre o la previsió per part del centre de continuïtat en l'ús del material o equipament cedit.

A més dels qüestionaris, l'avaluació passa pels contactes regulars entre els responsables de PACAS, del centre i el professor al llarg del taller i per la realització d'entrevistes en vídeo amb els joves participants, que se senten més atrets per aquesta metodologia que no pels qüestionaris escrits. Per últim, i amb l'objectiu de valorar l'ús de l'equipament a mig termini, DJs contra la Fam contacta regularment els responsables o educadors dels centres on s'han realitzat les activitats per conèixer les activitats realitzades posteriorment. Sovint, la sostenibilitat s'observa no només en l'ús continuat del material sinó també en el fet que els centres tornen a contractar el tutor del taller per a noves activitats formatives.

Un dels impactes de les activitats realitzades cal trobar-lo en el fet que alguns dels joves participants han començat a desenvolupar una carrera professional a partir de l'experiència guanyada, com en el cas del col·lectiu badaloní Culture DJs, que, a partir de la participació en un taller de PACAS, ha estat invitat a diversos festivals i *showcases* i ha obtingut finançament de programes europeus com ara Joventut en Acció.

3.10.9.

Elements de valoració

L'experiència s'adreça a un tipus de col·lectiu, format principalment per joves immigrants en situació de risc, que és sovint objecte d'iniciatives d'aquest tipus. Com en d'altres casos, el paper de les entitats socials i equipaments culturals de proximitat que participen en el projecte es demostra essencial a l'hora d'adequar els continguts als destinataris i assegurar-ne una participació continuada.

Amb tot, en comparació amb d'altres projectes, PACAS destaca per la voluntat de fer sostenibles les activitats no només a través de la transmissió de co-

Anàlisi d'experiències

DJ'S CONTRA LA FAM: PROJECTE PACAS

neixements a beneficiaris i responsables dels grups sinó també mitjançant la donació d'equipament i material tècnic de qualitat.

Un altre aspecte a remarcar té a veure amb l'obertura de vies d'inserció professional per als joves que participen en els tallers, un fet que probablement té a veure amb la disciplina artística (DJ i producció de so) que és majoritàriament objecte de les activitats proposades.

Anàlisi d'experiències

FUNDACIÓ TRINIJOVE: CENTRE D'ART SOCIAL COMUNITARI

Títol del projecte

Centre d'Art Social Comunitari

Entitat responsable

Fundació Trinijove

Descripció breu

Projecte d'educació, art social i art terapèutic per a persones que viuen en situacions d'exclusió social.

Àmbit territorial

Trinitat Jove (Sant Andreu) i barris i municipis propers, com ara Santa Coloma de Gramenet.

www.trinijove.org

<http://casadelesaigues.wordpress.com>

3.11.1.

Entitats impulsores i altres entitats implicades

El projecte és impulsat per la Fundació Trinijove, una entitat privada que des de l'any 1985 porta a terme accions en l'àmbit de la formació i la inserció sociolaboral al barri de Trinitat Vella (Sant Andreu). Per tal d'ajudar a superar les situacions d'exclusió social, Trinijove intervé des d'una visió global, que combina la informació, la formació, la promoció ocupacional i les activitats de lleure. Tot i que l'acció de l'entitat té un caràcter territorial molt adreçat al barri, algunes accions es dirigeixen també a persones en risc d'exclusió social de barris i municipis veïns, com ara Santa Coloma de Gramenet.

El projecte "Centre d'Art Social Comunitari" s'ha implantat a l'antiga Casa de les Aigües de Trinitat Vella, un edifici d'interès històric que va ser rehabilitat per l'Ajuntament de Barcelona l'any 2009 gràcies a una subvenció obtinguda en el marc de la Llei de Barris de Catalunya. El Centre compta amb

Anàlisi d'experiències FUNDACIÓ TRINIJOVE: CENTRE D'ART SOCIAL COMUNITARI

el suport de l'Institut Català d'Assistència i Serveis Socials (ICASS) i el programa d'activitats 2010 s'ha dut a terme gràcies a una subvenció del Ministeri de Sanitat i Política Social.

Entre les altres organitzacions que participen al projecte cal esmentar també l'Associació Sociocultural de Creació Artística i Audiovisual SIROCO, que coordina els tallers artístics del Centre, així com entitats d'atenció a persones que viuen en l'exclusió social, com ara ASAUPAM, Associació d'intervenció comunitària en drogodependències que opera principalment a Santa Coloma de Gramenet.

3.11.2.

Context i antecedents

D'acord amb el dossier presentat per l'Ajuntament de Barcelona l'any 2006 a la convocatòria de subvencions en el marc de la Llei de Barris, el barri de la Trinitat Vella tenia el juny de 2005 una població aproximada de 10.000 habitants. Destaquen els percentatges de població extracomunitària (al voltant del 30%, amb presència especialment destacada de persones provinents del Marroc, el

Pakistan, l'Equador i el Perú) i d'infants i joves (38% de la població era menor de 30 anys, en comparació amb un 30% al conjunt de Barcelona).¹² Entre els principals problemes socials del barri hi ha la incidència del consum de droga i l'elevada proporció de persones que no han acabat l'educació secundària.

L'any 2005, mitjançant la signatura d'un conveni global de col·laboració, l'Ajuntament de Barcelona va cedir a TriniJove la utilització de la Casa de les Aigües, per tal de donar continuïtat a experiències de formació ocupacional que ja s'hi havien dut a terme des de principi de la dècada. D'altra banda, la proposta presentada a la convocatòria de la Llei de Barris el 2006 va indicar la voluntat de convertir l'edifici, un cop rehabilitat, en un centre que oferiria diàriament activitats formatives i ocupacionals i que s'adreçaria principalment a dos col·lectius: els beneficiaris de la renda mínima d'inserció i persones exconsumidores d'alcohol i estupefaents, en situació de tractament.

Posteriorment, mitjançant un procés de consulta amb diversos agents socials i experts, es va deci-

¹² Ajuntament de Barcelona, *Projecte d'Intervenció Integral del Barri de Trinitat Vella (Sant Andreu)* (Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2006).

Anàlisi d'experiències FUNDACIÓ TRINIJOVE: CENTRE D'ART SOCIAL COMUNITARI

dir orientar l'oferta formativa del centre a l'ús de les tècniques artístiques i socioculturals com a eina d'inserció social. D'aquesta manera, es feia seguiment d'anteriors experiències de Trinijove en aquest àmbit, que s'havien dut a terme, per exemple, a la Unitat d'Escolarització Compartida (UEC) de Santa Coloma de Gramenet, un espai que s'adreça a l'alumnat amb necessitats educatives especials.

3.11.3.

Objectius

Els principals objectius del Centre són els següents:

- Promoure el valor de l'art social, i especialment l'accés i la participació en activitats artístiques per a tot tipus de col·lectius, independentment del lloc, la institució, l'edat o el gènere i tenint sempre en compte el context dels participants.
- Contribuir a millorar la qualitat de vida i les aptituds socials de persones que viuen en situacions d'exclusió, mitjançant la creativitat, la transformació i el diàleg.
- Establir col·laboracions amb entitats i institucions socials i culturals del barri i la resta de la

ciutat amb interessos compartits.

De manera indirecta, el Centre també ha de contribuir a altres objectius de Trinijove en l'àmbit de la inserció sociolaboral, si bé a curt termini les activitats no estan dissenyades amb aquesta finalitat. Algunes accions formatives, amb tot, per exemple en tècniques audiovisuals, podrien ser un primer pas per a una futura incorporació dels beneficiaris al mercat de treball.

3.11.4.

Grups als quals s'adreça el projecte i modalitat d'implicació

El grup beneficiari està format majoritàriament per persones toxicòmanes o extoxicòmanes, la majoria de les quals no tenen ingressos econòmics regulars o bé en tenen de molt baixos, i que en molts casos pateixen algun tipus de discapacitat. Un grup més reduït de participants és format per persones amb problemes de salut mental. Els participants tenen tots més de 30 anys. S'ha observat que són els usuaris d'edat superior a 40 anys els que demostren una participació més continuada.

Anàlisi d'experiències FUNDACIÓ TRINIJOVE: CENTRE D'ART SOCIAL COMUNITARI

Tot i que el projecte inicial s'adreçava a la població del barri de Trinitat Vella, en el primer any d'implantació del Centre d'Art Social Comunitari la majoria dels beneficiaris provenen de Santa Coloma de Gramenet, atès que ha estat més fàcil la col·laboració amb entitats socials d'aquesta població que no del mateix barri, un fet que es voldria equilibrar de cara al futur.

El Centre ofereix formació diària a 20 persones, en torns de matí i tarda que acullen 10 participants cadascun. Durant 3 hores al dia (15 hores per setmana), els usuaris participen en diverses activitats formatives impartides per professionals de l'associació SIROCO. Cada divendres es convoca un espai de debat, que permet als grups valorar les activitats realitzades i compartir punts de vista i sensacions. Els beneficiaris també reben un seguiment individualitzat per part de la psicòloga i l'educadora social del Centre.

El projecte inicial establí com a objectiu que els participants al programa tinguessin una assistència a les sessions per sobre del 50%. D'acord amb la primera memòria semestral del Centre, aquest

objectiu s'ha assolit, ja que la mitjana de l'assistència dels beneficiaris es de gairebé el 75%.

3.11.5. Principals activitats realitzades

El Centre d'Art Social Comunitari basa la seva oferta formativa en dos conceptes: l'art social comunitari, basat en la noció anglosaxona de *community arts* i que vol fomentar l'accés a la producció cultural de les persones excloses o que tenen dificultats per accedir amb normalitat a l'activitat artística; i l'"art teràpia", que es basa en el desenvolupament de processos terapèutics significatius mitjançant la creació artística.

En aquest marc, el principal àmbit d'actuació consisteix en la formació en diverses disciplines culturals: audiovisual (tècniques de so i llum, fotografia, etc.), expressió corporal, "risoteràpia" (que també inclou tècniques de *clown* i expressió escènica), música (principalment batucada), arts plàstiques, teatre, costura creativa, etc. Un element recurrent, i que enllaça amb un àmbit tradicional del treball de TriniJove, és la utilització de



Imatge 11.
Imatge d'un dels tallers
realitzats al Centre d'Art
Social Comunitari
Font: Fundació TriniJove

Anàlisi d'experiències FUNDACIÓ TRINIJOVE: CENTRE D'ART SOCIAL COMUNITARI

materials reciclats en diverses tècniques creatives (maquetes, instruments musicals, etc.).

El juliol de 2010 es va organitzar la 1^a *Mostra Artística de la Casa de les Aigües*, que va servir per obrir les portes al públic i presentar els resultats de les activitats dutes a terme el primer semestre (mantes creatives, un puzzle fet amb les maquetes elaborades individualment, una obra de teatre escrita pels mateixos beneficiaris, etc.). L'activitat va congrega unes 80 persones, entre familiars dels beneficiaris, treballadors socials i altres usuaris de les entitats col·laboradores.

Pel que fa a la comunicació, cal esmentar també que s'ha creat un blog del Centre, que difon informació sobre les activitats i permet que els usuaris exposin les seves valoracions pròpies.

Finalment, es realitzen visites a equipaments culturals de Barcelona, aproximadament una vegada al mes, sobretot per visitar exposicions que són triades prèviament pels participants al programa.

Els responsables del Centre contempen la possibilitat de realitzar intercanvis amb projectes similars en altres barris de la ciutat.

3.11.6. **Accés**

La selecció dels participants es fa a partir de la col·laboració amb altres entitats, centres d'atenció sanitària i treballadors socials. Malgrat que la majoria de participants han mostrat una assistència continuada des de l'inici del projecte, periòdicament cal buscar nous possibles beneficiaris per tal de cobrir places vacants (motivades principalment per qüestions laborals, de salut o la derivació a altres entitats més adequades). La incorporació de nous beneficiaris es fa després d'una entrevista amb els tècnics del Centre.

A diferència d'altres projectes similars, aquesta iniciativa requereix que els usuaris es desplacin diàriament a l'equipament, fet que d'entrada podia comportar una dificultat si bé en la pràctica l'assistència ha estat força regular.

Anàlisi d'experiències FUNDACIÓ TRINIJOVE: CENTRE D'ART SOCIAL COMUNITARI

Cal destacar que, per tal d'incentivar la puntualitat i l'assistència continuada, els usuaris reben una beca de formació per valor de 25 EUR a la setmana, que resta condicionada a l'assistència a totes les sessions (a raó de 2,5 EUR per cada sessió de 1h30).

3.11.7. **Model d'organització**

El Centre d'Art Social Comunitari s'integra en l'organigrama de la Fundació Trinijove i depèn de la direcció tècnica d'aquesta entitat. El Centre en si té un personal fix format per tres persones: directora, educadora social i psicòloga. D'altra banda, en les activitats hi intervenen els formadors de l'associació SIROCO.

L'equip tècnic del Centre i els formadors realitzen trobades diàries per a valorar el seguiment de les activitats i situacions particulars amb els usuaris. El programa de l'any 2010 s'ha finançat principalment amb una subvenció atorgada pel Ministeri de Sanitat i Política Social.

3.11.8.

Resultats obtinguts o previstos

En el moment d'elaborar aquest informe, el Centre té només nou mesos d'experiència, fet que limita en part la valoració dels resultats obtinguts. Mitjançant l'observació de la participació dels usuaris, els resultats de les sessions setmanals d'avaluació i els qüestionaris que aquests omplen semestralment, es constaten millores en l'autoestima, la motivació, l'atenció i les aptituds cooperatives i d'escolta mútua. En aquest sentit, diversos usuaris van destacar que havien trobat a faltar les activitats del Centre durant el mes de vacances d'estiu.

El blog creat pel Centre aporta algunes valoracions dels propis usuaris:

“Al principio era un poco rebelde ya que veía estos talleres como un rollo y me costaba mucho venir cada día. (...) Un día de los muchos que no iba, estando en mi casa me puse a pensar y yo misma me dije: ¿es verdad lo que me dicen, qué hago sola, aburrida y pensando en cosas que no tendría que pensar?... y un día me propuse empezar a venir y vi que me iba bien que me

Anàlisi d'experiències FUNDACIÓ TRINIJOVE: CENTRE D'ART SOCIAL COMUNITARI

gustaba lo que hacía y me empezó a gustar y luego yo misma me decía: el tiempo que había perdido por no haber venido más veces.”

“Cuando vine no me esperaba que la Casa les Aigües fuera para mí como salir del pozo donde estaba metida y gracias a [la psicóloga] nada más que me vio me dijo de quedarme, pero no al otro día, sino al momento. Me pareció increíble como me ayudó en un principio porque yo de un principio tuve voluntad y a partir de ahí con las actividades me motivaron. Y yo creo que lo mas importante es que he cambiado muchísimo.”

El Centre ofereix formació diària a 20 persones, en torns de matí i tarda que acullen 10 participants cadascun. D'acord amb la primera memòria semestral del Centre, gairebé el 75% dels participants que van començar el procés continuen assistint-hi. El percentatge elevat d'assistència continuada a les activitats del centre també es pot considerar, així, un aspecte positiu de la iniciativa.

Entre els aspectes que es volen millorar hi ha la participació per part d'usuaris del mateix barri de la Trinitat Vella. Així mateix, a llarg termini

es podria plantejar una més gran vinculació amb processos d'inserció laboral.

3.11.9.

Elements de valoració

El projecte destaca pel treball amb un col·lectiu que, per edat i característiques (majoritàriament toxicòmans i extoxicòmans, tots majors de 30 anys), no és un destinatari freqüent d'aquest tipus d'iniciatives. Cal subratllar-ne també el treball en grups petits, d'un màxim de 10 membres per activitat, i la regularitat i intensitat de les activitats, atès que es duen a terme classes cinc dies a la setmana durant tot un any.

Cal esmentar també l'aposta clara pels usos socials i terapèutics de l'art i la cultura en un projecte que ha rebut suport de diverses administracions públiques i que, per la seva vinculació amb un edifici i una entitat força significatius, pot adquirir certa visibilitat com a iniciativa singular.

La sostenibilitat del projecte a mig i llarg termini serà un element a tenir en compte, tant pel que

Anàlisi d'experiències **FUNDACIÓ TRINIJOVE:** **CENTRE D'ART SOCIAL COMUNITARI**

fa a l'obtenció de recursos que permetin la continuïtat del Centre com pel que fa a la progressiva vinculació amb altres entitats i contextos en els quals es puguin aprofundir les dinàmiques d'inclusió social.

Aquest projecte s'integra en part en la categoria d'accions de desenvolupament d'aptituds en un entorn educatiu, si bé també s'hi detecten aspectes secundaris que l'apropen a altres tipus d'accions, per la voluntat de contribuir a la inserció laboral o de realitzar tasques de mediació que contribueixin a l'accés a la cultura.

Anàlisi d'experiències

MUSEU MARÍTIM: PROJECTE NORAI

3.12

Títol del projecte

**Norai, projecte cultural
i de responsabilitat social**

Entitat responsable

**Museu Marítim
(Consorti de les Drassanes Reials i
Museu Marítim de Barcelona)**

Descripció breu

Projecte cultural i de responsabilitat social centrat en la gastronomia marítima, que vol integrar l'espai del restaurant-cafeteria en el Museu i contribuir a la millora de la qualitat de vida del barri del Raval mitjançant accions de formació i inserció sociolaboral de persones que viuen en situacions d'exclusió social.

Àmbit territorial

Barri del Raval.

www.mmb.cat

3.12.1.

Entitats impulsores i altres entitats implicades

El projecte NORAI és impulsat pel Consorci de les Drassanes Reials i Museu Marítim de Barcelona, un ens públic de caràcter local constituït l'any 1993 i que integren l'Ajuntament de Barcelona, que és el propietari de l'edifici; la Diputació de Barcelona, que és la institució titular del Museu; i l'Autoritat Portuària de Barcelona. El Consorci té per objecte la conservació i la rehabilitació del conjunt patrimonial immoble on s'allotgen les Drassanes Reials, així com la prestació dels serveis vinculats al Museu Marítim.

El projecte va néixer del diàleg entre el Consorci i tres entitats del barri del Raval: la cooperativa d'iniciativa social Impulsem SCCL, que treballa en l'àmbit de la integració educativa, social i laboral i que des de fa anys ha col·laborat amb el Museu en la inserció laboral de persones del barri; la Fundació Surt, una entitat privada i sense ànim de lucre que té com a objectiu facilitar la incorporació al mercat de treball de les dones, especialment les que

Anàlisi d'experiències

MUSEU MARÍTIM: PROJECTE NORAI

es troben en situació de vulnerabilitat; i la Fundació Tot Raval. Impulsem SCCL i la Fundació Surt han constituït la cooperativa de segon grau Norai – Raval SCL, que ha obtingut el contracte de gestió del projecte NORAI en el període 2010-12.

El Museu Marítim és un dels membres fundadors de la Fundació Tot Raval, fet que, fora de l'àmbit de NORAI, també ha conduït a col·laboracions amb diverses entitats del barri.

3.12.2.

Context i antecedents

El projecte es desenvolupa en el marc de la política de responsabilitat social del Museu, inspirada en la voluntat que la institució s'integri en la comunitat que l'envolta. Els valors de responsabilitat social sobre els quals treballa el Museu són els següents:

- Un museu de proximitat, vinculat amb el seu entorn més immediat, el Raval, un barri marcat per la densitat de població, la diversitat cultural i la incidència de diversos fenòmens que poden conduir a l'exclusió social.

- Un museu vinculat a la ciutat, que participa en els principals esdeveniments i actes festius més arrelats a la vida ciutadana.
- Un museu accessible, que, entenent que l'accés a la cultura és un dret fonamental, vol eliminar les barreres que dificulten la participació, especialment per a persones amb discapacitats.
- Un museu social i solidari, compromès amb temes problemàtics i d'interès social.

Aquests valors es vehiculen a través de la col·laboració amb entitats de la societat civil i d'un seguit d'iniciatives d'aproximació a l'entorn del Raval, que des de mitjans de la dècada s'han traduït, primer, en la integració de la primera sala de venopunció ("narcosala") de la ciutat en el propi edifici de les Drassanes. Més recentment, i mitjançant la col·laboració amb el Departament de Justícia, el Museu ha ofert la possibilitat que menors d'edat i adults condemnats per faltes o delictes menors poguessin realitzar treballs en benefici de la comunitat; fins ara, unes 300 persones han participat en aquesta iniciativa fent tasques d'atenció al públic o de col·laboració amb el personal del pailebot Santa Eulàlia, amb un èxit notable. Així

Anàlisi d'experiències MUSEU MARÍTIM: PROJECTE NORAI

mateix, la col·laboració amb la cooperativa Impulsem es tradueix des de fa temps en la realització d'activitats d'inserció laboral, per al manteniment dels jardins del centre, de persones que participen en mòduls formatius en aquest àmbit.

Fent seguiment d'aquesta voluntat, en el marc del procés de rehabilitació i restauració arquitectònica del complex i davant la necessitat de trobar una nova empresa que assumís la concessió del servei de cafeteria i restaurant del Museu, a finals de 2009 el Consell General del Consorci va aprovar el projecte cultural i de responsabilitat social NORAI, que s'ha començat a implementar l'any 2010.

3.12.3.

Objectius

El projecte NORAI té una doble missió: per una banda, vol integrar l'espai del restaurant-cafeteria en el Museu i incorporar-lo al discurs museogràfic del centre; per l'altra, vol contribuir a la millora de la qualitat de vida del barri del Raval.

De manera més concreta, s'hi poden identificar cinc objectius:

- Impulsar la formació no reglada per a joves i col·lectius en risc d'exclusió sociolaboral.
- Oferir oportunitats d'inserció laboral per a aquestes persones dins el servei de restaurant i cafeteria del Museu.
- Contribuir a difondre el patrimoni cultural marítim, a través de la gastronomia marítima.
- Afavorir la col·laboració i el treball en xarxa amb agents socials, culturals i econòmics del barri del Raval, vinculats als propis valors del Museu.
- Oferir una oportunitat de negoci empresarial, mitjançant la gestió del servei de restaurant i cafeteria, que ha de buscar la sostenibilitat en termes socials, econòmics i culturals.

3.12.4.

Grups als quals s'adreça el projecte i modalitat d'implicació

Pel que fa als seus eixos socioeducatiu i comunitari, el projecte té un caràcter territorial molt marcat, que es tradueix en la col·laboració amb entitats del barri del Raval que, per la seva banda, ofereixen oportunitats d'inserció educativa i laboral a veïns de la zona.

Anàlisi d'experiències

MUSEU MARÍTIM: PROJECTE NORAI

Els grups beneficiaris són diversos, si bé tots comparteixen el vincle amb el Raval i una situació d'exclusió dels àmbits formatiu i/o laboral. En el cas de la Fundació Surt, una de les entitats que conformen la cooperativa que gestiona el projecte, les activitats s'adrecen a dones en situació de vulnerabilitat. D'altra banda, atès que els processos de formació i inserció laboral en què participen Impulsem SCCL i Surt reben finançament públic, els criteris de participació responen a les línies establertes als programes públics d'inclusió social. Així, el 50% dels beneficiaris provenen del circuit ordinari d'inserció i l'altre 50% de processos de formació-inserció per a persones en situació de desigualtat social. Les modalitats d'implicació dels beneficiaris són diverses, però se centren principalment en la realització d'activitats de formació i la inserció professional en els serveis de restaurant i cafeteria del Museu.

En darrera instància, el projecte té com a beneficiaris tots els visitants al Museu Marítim i la resta de persones que assisteixen a alguna de les seves activitats o fan ús dels seus serveis.

3.12.5.

Principals activitats realitzades

El projecte s'ha posat en marxa l'any 2010 i alguns dels elements previstos s'hi aniran incorporant properament. A grans trets, la iniciativa es pot resumir en els quatre eixos següents:

1. L'eix cultural, centrat en la gastronomia marítima, en el marc de la missió del Museu de preservar, estudiar, gestionar i difondre el patrimoni i la cultura marítima. En aquest sentit, es vol donar impuls a la recerca i l'experimentació sobre gastronomia marítima (receptes i pràctiques antigues i actuals) i, un cop s'enllesteixin les actuals obres de reforma, incorporar la visita al restaurant com a darrera sala del recorregut del Museu. A més, es preveu realitzar activitats especials al voltant de la gastronomia (sopars-concert, etc.), que d'aquesta manera entra a formar part de la noció de "patrimoni i cultura marítima" i del discurs expositiu propis del centre.



Imatge 12.
Equip del projecte NORAI
Autor: José Luis Biel

Anàlisi d'experiències

MUSEU MARÍTIM: PROJECTE NORAI

2. L'eix socioeducatiu, que es tradueix en tres tipus d'accions:

- Formació ocupacional en el sector de l'hostaleria i la restauració per a les persones que després s'incorporaran al servei de restaurant i cafeteria del Museu.
- Educació compartida per a joves en edat escolar, a través de mòduls formatius.
- Inserció laboral: el servei de restaurant i cafeteria del Museu compta amb 4 persones de personal fix (2 a la cuina i 2 a la sala) i unes 10 persones que, després de la realització de 300 hores de formació, tenen un contracte d'inserció com a auxiliars de cambrer o assistents de cuina durant 6 mesos. En funció de la valoració d'aquest període, obtindran una renovació per a 6 mesos més; en aquest període també es treballarà amb ells per a trobar-los una sortida laboral fora del Museu en acabar el contracte. Així, aquestes places s'aniran cobrint cíclicament amb noves persones que hagin passat el període de formació. El servei de restaurant i cafeteria del Museu es va començar a gestionar d'aquesta manera a principis d'agost de 2010.

A més de l'equip bàsic del servei de restaurant i cafeteria, i per tal de garantir la conciliació familiar, es preveu constituir altres equips per al servei de cap de setmana i per a les activitats que es duguin a terme fora de l'horari habitual.

3. L'eix comunitari, que, a partir de l'experiència de cooperació intersectorial al barri, preveu desenvolupar tres línies d'acció comunitària:

- Creació d'un espai d'"amics de NORAI", que col·laboraran amb el desenvolupament del projecte (aportació d'idees, proveïdors, etc.). En aquest sentit, serveis com ara la neteja o l'adquisició de productes del restaurant s'han concedit a empreses i equipaments del Raval, com ara el Mercat de la Boqueria.
- Creació d'una línia de participació en la divulgació de coneixements de la gastronomia marítima.
- Creació d'una pauta de referència de participació comunitària per a altres territoris.

En certa manera, les activitats d'aquest eix influeixen de manera transversal en els altres tres eixos del projecte.

Anàlisi d'experiències MUSEU MARÍTIM: PROJECTE NORAI

4. Leix empresarial, que es concreta en la concessió del contracte mixt d'explotació del servei de restaurant i cafeteria, després d'un concurs públic, a la cooperativa Norai-Raval SCL. Aquest servei inclou el servei de bar-cafeteria, el servei de restaurant i el servei de càtering (per a actes organitzats pel Museu o per d'altres entitats).

El contracte estableix que, al final de cadascun dels dos anys de gestió, el Museu rebrà 42.000 euros en cas que hi hagi hagut beneficis superiors a aquesta quantitat. La resta dels beneficis es reinvertiran en la millora dels serveis de la cooperativa. Al final dels dos primers anys d'explotació, en funció de la valoració que se'n faci, el contracte es podria renovar per un període més extens.

3.12.6.

Accés

La participació dels beneficiaris en les activitats educatives i d'inserció laboral és gratuïta i subvencionada amb fons públics. Com ja s'ha indicat, pel que fa a l'accés es prioritzen les persones del barri amb dificultats derivades d'una situació de vulnera-

bilitat social i manca d'accés al mercat laboral.

D'altra banda, en el marc de la política de responsabilitat social del Museu, s'han incorporat mesures per assegurar l'accessibilitat integral a l'equipament.

Pel que fa a la visibilitat, si bé el projecte es troba encara en una primera fase, se n'ha difós informació mitjançant la pàgina web i s'ha presentat en algunes jornades professionals. A finals d'octubre de 2010 tingué lloc un acte públic de presentació del projecte, de caràcter festiu i amb participació de diverses entitats artístiques i culturals del barri.

3.12.7.

Model d'organització

El projecte és impulsat i coordinat pel Consorci de les Drassanes Reials i Museu Marítim de Barcelona, a través del seu equip tècnic. La gestió dels serveis de formació, inserció laboral i restauració recau en la cooperativa Norai – Raval SCL. Les institucions implicades han establert mecanismes d'avaluació periòdica del procés i els resultats del projecte.

Anàlisi d'experiències MUSEU MARÍTIM: PROJECTE NORAI

3.12.8.

Resultats obtinguts o previstos

El fet que el projecte s'hagi iniciat molt recentment impedeix que per ara se'n puguin percebre gaire els resultats, més enllà del fet que s'han creat una dotzena de llocs de treball fixos o temporals. Els responsables del projecte també valoren positivament l'acollida que ha tingut el nou servei de restaurant i cafeteria del Museu, que serveix uns 100 menús al dia.

Atesa la complexitat de la iniciativa, la valoració dels resultats i impactes haurà de tenir en compte diverses dimensions. Per una banda, la rendibilitat econòmica, en el sentit que el projecte no generi pèrdues, i l'índex d'inserció laboral assolida, en nombre de llocs de treball. Per altra banda, es vol valorar la capacitat d'interrelacionar els diversos eixos que conformen el projecte i, d'aquesta manera, definir un nou model de museu que vagi més enllà de la seva dimensió com a centre patrimonial.

3.12.9.

Elements de valoració

El projecte destaca per voler incorporar, en la pròpia naturalesa de l'equipament cultural, una noció de responsabilitat social que inclou la realització de projectes i que implica canvis no només a nivell de projecte sinó també del conjunt de la institució: el discurs expositiu, les relacions amb l'entorn, la política de personal, etc.

D'altra banda, cal remarcar-ne l'impacte previst en creació de llocs de treball, per bé que la relativa joventut del projecte encara en limita l'apreciació dels resultats.

Per últim, i com en d'altres projectes observats al llarg de l'informe, es pot subratllar el treball de col·laboració entre entitats de diversos sectors i naturaleses, que comparteixen territori i cooperen per definir objectius comuns i una metodologia de treball que en permeti l'encaix.

Anàlisi d'experiències

ACTIVITATS SOCIALS DE L'ESCOLA DE MÚSICS I L'ESCOLA DE MÚSICA JPC

3.13

Títol del projecte

Activitats socials al barri del Raval i el districte de Ciutat Vella

Entitat responsable

Escola de Músics i Escola de Música Juan Pedro Carrero (JPC), així com l'Associació Cultural i Social L'EM i JPC

Descripció breu

Aquests centres d'educació musical imparteixen activitats d'introducció a la música i participació en diversos centres educatius del barri del Raval i el districte de Ciutat Vella, i porten a terme diverses activitats amb vocació social en aquest territori.

Àmbit territorial

Barri del Raval i Districte de Ciutat Vella.

www.lescolademusics.com

<http://lescolademusicsjpc.wordpress.com/>

3.13.1.

Entitats impulsores i altres entitats implicades

L'Escola de Músics i l'Escola de Música JPC porten a terme activitats d'educació i formació musical a Ciutat Vella des de l'any 1992. Uns anys després, ambdues institucions van optar per unir-se i programar de manera conjunta la seva oferta formativa. El centre ofereix activitats de sensibilització i iniciació a la música per a nens i nenes, així com educació musical per a totes les edats, de grau elemental i mig i preparació per a l'accés a l'ESMUC o a d'altres conservatoris.

A banda dels cursos d'educació musical, el centre ha realitzat nombrosos projectes amb una orientació més social, i ha constituït l'Associació Cultural i Social L'EM i JPC per a realitzar accions d'aquest tipus. Generalment es realitzen en col·laboració amb altres entitats i institucions del districte: per exemple, 11 Centres d'Educació Infantil i Primària i altres escoles; diversos centres cívics, biblioteques, casals de joves i de gent gran i esglésies; i

Anàlisi d'experiències

ACTIVITATS SOCIALS DE L'ESCOLA DE MÚSICS I L'ESCOLA DE MÚSICA JPC

entitats com ara el CCCB, el Forn de teatre Pa'tot-hom o el Casal dels Infants del Raval. Cal esmentar especialment que el centre té una relació molt estreta amb la Fundació Tot Raval.

Per a la realització dels projectes de caire social, el centre ha rebut suport de l'Ajuntament de Barcelona. Ocasionalment també ha obtingut altres aportacions, per exemple de la Fundació "la Caixa".

3.13.2.

Context i antecedents

L'Escola de Música JPC i l'Escola de Músics van néixer l'any 1992 amb la voluntat d'apropar la música als nens i joves del districte de Ciutat Vella i de Barcelona en general. Les direccions d'aquests centres creuen que la música és per a tothom i el fet de ser un llenguatge desconegut per la majoria de nens i joves, independentment del seu origen o classe social, fa que les condicions s'igualin davant la música. Així, amb el pas dels anys els centres s'han encarregat d'oferir un ensenyament actiu, obert als alumnes de totes les edats, nivells, aptituds, condicions i orígens. L'oferta s'intenta adap-

tar al màxim possible a les persones, les característiques i necessitats particulars de cada alumne, amb la voluntat que tothom, en qualsevol etapa d'aprenentatge, pugui gaudir de la música.

Com a extensió de la seva tasca d'educació musical, el centre participa activament en moltes activitats al barri del Raval. A més, ofereix un programa de musicals en català, que es treballa actualment amb uns 700 alumnes de les escoles públiques del barri.

3.13.3.

Objectius

En conjunt, el centre té els objectius següents:

- Sensibilitzar l'alumne en el món de la música i aconseguir que interioritzi intuïtivament els elements bàsics del ritme i la pulsació, altura tonal, timbre, expressió corporal i expressió cantada.
- Iniciar el desenvolupament de l'oïda, aprenent els patrons rítmics, melòdics i estructurals.
- Potenciar l'experiència sensorial i motriu de l'alumne, com a primera forma de comprensió i apropament a la música.

Anàlisi d'experiències

ACTIVITATS SOCIALS DE L'ESCOLA DE MÚSICS I L'ESCOLA DE MÚSICA JPC

- Iniciar l'alumne en el món de la veu com a factor d'aprenentatge de l'expressió musical amb el propi cos. Aprendre a valorar la veu com un dels mitjans expressius més importants en el fet musical.
- Promoure l'assistència a audicions que permeten fomentar l'expressió pública dels coneixements de l'alumne, afavorir-ne la motivació i suprimir la por a expressar-se en públic.
- Contribuir a la integració social a través de la música i l'aprenentatge del català, mitjançant els tallers de musicals en català que es fan a les escoles.

3.13.4.

Grups als quals s'adreça i modalitat d'implicació

Principalment, infants, nens i joves del barri del Raval, el districte de Ciutat Vella i tot Barcelona, tant en l'educació formal com en la no formal.

En els últims 15 anys, més de 5000 alumnes han passat pels centres. D'acord amb les últimes dades,

en l'actualitat assisteixen a classe a ambdós centres 623 persones, un 33% de les quals són del mateix barri del Raval i un 39% dels voltants, mentre un 16% prové de la resta de Barcelona i un 12% d'altres municipis. Un 15% dels alumnes tenen menys de 5 anys i un 39% se situa en la franja dels 6 als 12 anys; el 45% restant es reparteix entre els 12 a 16 anys (15%) i els majors de 16 anys (30%).

Pel que fa a les activitats que es duen a terme fora dels centres, cal destacar que el projecte "Aprenem català tot fent un musical" compta amb la participació d'uns 700 alumnes i, gràcies a les presentacions en públic, arriba a uns 2000 espectadors. Així mateix, les classes de cant coral als CEIPs s'ofereixen a uns 500 alumnes i poden arribar a uns 3000 espectadors, unes xifres similars a les que tenen les activitats en centres cívics. També es porten a terme activitats de musicoteràpia en casals de gent gran, que compten amb uns 50 alumnes i uns 1000 espectadors.

El grau d'implicació dels alumnes és molt elevat, d'una banda per la participació en activitats

Anàlisi d'experiències

ACTIVITATS SOCIALS DE L'ESCOLA DE MÚSICS I L'ESCOLA DE MÚSICA JPC

d'aprenentatge i, de l'altra, per la interpretació musical en públic, que ajuda a relacionar-se amb altres i perdre la vergonya.

3.13.5.

Principals activitats realitzades

L'Escola participa activament en nombroses activitats al barri del Raval i el districte de Ciutat Vella. En especial, cal remarcar les següents accions de caire social:

- *Aprenem català tot fent un musical*: l'Escola té un programa de musicals en català, que es treballa amb uns 700 alumnes de diferents escoles públiques del barri, per tal de donar suport a la integració del català a les escoles. A través de 15 hores de formació per grup, cada curs s'organitzen al Raval uns 40 musicals amb el català com a llengua vehicular. Aquesta activitat s'integra en el Pla Educatiu d'Entorn del Raval.
- *Raval's Band*: formació musical caracteritzada per la intergeneracionalitat; participa en nombroses festes i celebracions al Raval i a la resta de la ciutat.
- *Pla d'Acollida*: classes de cant coral amb alumnes dels col·legis públics de Ciutat Vella.
- *Musicoteràpia* als casals de gent gran, per animar i motivar els participants.
- *Concerts* a tota la ciutat de Barcelona, que permeten als alumnes i beneficiaris consolidar la seva formació, afavorir la seva autoestima i potenciar la seva sociabilitat. Entre d'altres, es participa a la Mostra d'Entitats de Ciutat Vella, la Festa de la Música, el Dia de la Dona, la Mercè, Santa Eulàlia, Sant Jordi, la festa major del Raval, el festival "Món Llibre", etc.
- *Fons d'instruments a Ciutat Vella*: es tracta d'un programa de cessió d'instruments nous, de l'Escola, que permet que els nens que no s'ho poden permetre puguin gaudir de l'ús d'un instrument musical. Els principals destinataris són la Raval's Band, els CEIPs del barri i d'altres entitats del Raval i Ciutat Vella. Aquesta activitat s'integra en el Pla d'Acollida de la Immigració de Ciutat Vella.
- *Música i noves tecnologies*: formació del professorat de música de les escoles per tal d'utilitzar les noves tecnologies en l'ensenyament de la música a nens i joves.



Imatge 13.
Presentació del projecte
"Aprenem català tot fent
un musical" en el marc de
l'activitat Ens Raval'em
(2009)
Font: Escola de Músics i
Escola de Música JPC

Anàlisi d'experiències

ACTIVITATS SOCIALS DE L'ESCOLA DE MÚSICS I L'ESCOLA DE MÚSICA JPC

- *Ens Raval'em*: l'any 2009 es va aconseguir obrir les portes del Liceu per la gent del barri, per tal de presentar-hi les actuacions de les diferents bandes, corals i alumnes de les escoles del barri. En total hi van assistir unes 3000 persones.

3.13.6. **Accés**

Les activitats que organitza l'Associació L'EM i JPC són gratuïtes i en la major part d'ocasions es duen a terme fora de l'escola de música: en altres equipaments públics o bé en espais oberts, tot coincidint amb esdeveniments del barri o d'altres zones de Barcelona. La realització d'activitats en llocs públics o d'ús habitual facilita la participació de més gent i dona visibilitat als projectes.

D'altra banda, l'Escola de Músics i l'Escola de Música JPC difonen informació de la seva oferta mitjançant tríptics, la pàgina web de la primera i a través del boca a boca. En ocasions, alguns mitjans de comunicació també s'han fet ressò de les seves activitats.

3.13.7. **Model d'organització**

Com s'ha indicat, els dos centres d'educació musical van veure la necessitat de crear una associació per poder donar sortida a totes les activitats de caire sociocultural que es portaven a terme des de les escoles. El fet que moltes de les activitats necessitessin personal voluntari o hi hagués un pressupost diferenciat al de l'escola comportava confusions. Per tal de facilitar la realització d'aquestes activitats es va crear l'Associació Cultural i Social L'EM i JPC, que actualment està gestionada per tres persones des de la direcció dels centres educatius.

Cadascuna de les activitats de caire social que duu a terme l'Associació compta amb un grup ampli de col·laboradors. Les activitats d'*Aprenem català tot fent un musical*, per exemple, han implicat la col·laboració d'unes 24 persones, inclosos el professorat del centre i els músics. Per la seva banda, les activitats als centres cívics han comptat amb la participació de 48 persones.

Anàlisi d'experiències

ACTIVITATS SOCIALS DE L'ESCOLA DE MÚSICS I L'ESCOLA DE MÚSICA JPC

Cal destacar, finalment, el treball en xarxa amb altres entitats públiques i privades del Raval, de Ciutat Vella i d'altres zones de la ciutat.

3.13.8.

Resultats obtinguts o previstos

Entre els cursos escolars 2005/06 i 2008/09, més de 2700 alumnes i professors de les escoles del barri han participat en els tallers de musicals en català (63,6%), cant coral (31,4%) i música amb noves tecnologies (1,5%) que ofereixen aquests centres. Si inicialment hi participaven tres escoles, el darrer curs l'oferta ja arribava a 14 centres; el nombre d'alumnes ha augmentat al mateix ritme, dels 90 el curs 2005/06 als gairebé 1200 del curs 2008/09. Tot i que es tracti d'activitats que juguen un paper puntual en el currículum escolar (1 hora per setmana), contribueixen a enriquir els processos educatius a través de la cultura i l'art i, d'altra banda, afavoreixen l'aprenentatge de la llengua.

Cal destacar també el fet que el conjunt d'activitats en l'entorn del barri realitzades l'any 2009 van ser presenciades per unes 17.000 persones en total.

3.13.9.

Elements de valoració

Aquesta activitat se centra en la participació cultural i el desenvolupament de valors de convivència en un entorn educatiu.

Entre els elements que cal destacar-ne hi ha la vinculació amb el territori, expressada en la realització de nombroses activitats en col·laboració amb d'altres entitats de petita escala o bé en el marc de festes populars del barri; la qualitat de l'oferta cultural, reforçada per la vinculació amb un centre d'educació musical; i la visibilitat adquirida, tant a través de la realització d'actes públics com per la repercussió puntual d'algunes activitats als mitjans de comunicació. Es tracta d'una activitat sorgida de l'anàlisi d'un barri i d'una situació concreta amb els habitants del mateix, que s'adapta a les necessitats de l'entorn.

Anàlisi d'experiències

ATENEU POPULAR DE 9BARRIS: FORMACIÓ I CIRC SOCIAL

3.14

Títol del projecte

**Formació i Circ social.
Art i educació per a la transformació social**

Entitat responsable

Ateneu Popular de 9Barris

Descripció breu

Diverses accions formatives en l'àmbit del circ, amb vocació social, que s'adrecen a diversos tipus de públics i participants. S'hi inclouen accions en l'educació formal, en l'educació no formal, activitats d'educació extraescolar i d'altres destinades a persones amb discapacitat.

Àmbit territorial

Districte de Nou Barris

www.ateneu9b.net/htm/formacio.html#pro4.

3.14.1.

Entitats impulsores i altres entitats implicades

El projecte és impulsat per l'Ateneu Popular de 9Barris, un equipament gestionat per l'Associació Bidó de Nou Barris. L'Associació Bidó de Nou Barris és una entitat sense ànim de lucre que aposta per la cultura com a mitjà de transformació social i la vinculació territorial com a forma d'aconseguir la participació en el projecte. Dins d'aquesta entitat, la Comissió de Formació i Circ Social assumeix la coordinació i la gestió de les activitats de formació circense.

Entre les institucions que hi han donat suport o que hi han col·laborat cal esmentar l'Ajuntament de Barcelona (ICUB i Districte de Nou Barris), el Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (CoN-CA), la Fundació "la Caixa", el Consorci d'Educació de Barcelona, l'empresa pública ADIGSA i la Xarxa d'entitats infantils i juvenils de Nou Barris.

Anàlisi d'experiències

ATENEU POPULAR DE 9BARRIS: FORMACIÓ I ACCIÓ SOCIAL

3.14.2.

Context i antecedents

L'Ateneu Popular de Nou Barris és un centre sociocultural situat a la perifèria nord-oest de Barcelona, nascut als anys 70 del segle XX, arran de l'ocupació per part dels veïns d'una fàbrica, i gestionat des dels inicis a través de la participació ciutadana. L'Ateneu té la voluntat de promoure i sostenir un equilibri complex entre la lògica artística (centrada principalment en l'àmbit del circ) i la lògica comunitària o de dinamització social del territori. Actualment, l'Ateneu és un símbol d'identitat d'aquest districte i aquesta proximitat fomenta la participació ciutadana tant a nivell professional com a nivell voluntari i també artístic.

En aquest marc, l'Ateneu Popular de 9Barris du a terme accions formatives en l'àmbit del circ, amb vocació social, que s'adrecen a diversos tipus de públics i participants.

3.14.3.

Objectius

La finalitat de l'Ateneu Popular de 9Barris en l'àmbit del circ social és transformar la realitat a través de la participació directa, l'educació en valors i l'aprenentatge de les tècniques circenses.

Els objectius generals d'aquesta tasca són els següents:

- Ubicar la persona i els grups com a actors capacitats per conèixer i canviar la realitat que els envolta a través del circ.
- Facilitar la inclusió social de persones o col·lectius específics.
- Desenvolupar la capacitat de creació artística.
- Fomentar la millora del domini psicomotor del propi cos.
- Desenvolupar la capacitat d'interrelació personal.
- Fomentar la cohesió social.
- Fomentar la creació i el creixement de projectes formatius en circ social de qualitat i accessibles a tota la població.



Imatge 14. Una de les activitats de l'Ateneu Popular de 9Barris
Font: Ateneu Popular de 9Barris

Anàlisi d'experiències

ATENEU POPULAR DE 9BARRIS: FORMACIÓ I ACCIÓ SOCIAL

- Aprofundir en la formació de circ en el lleure i el circ social.
- Fomentar el circ com a eina de desenvolupament comunitari.
- Crear i mantenir espais de formació, trobada i assaig de circ.
- Donar suport a la dinamització d'activitats artístiques i socials del territori proper.
- Fomentar la cohesió i el treball en xarxa entre els diferents projectes i grups de l'Ateneu.
- Enfortir les xarxes de relació socioculturals i formatives amb les diferents associacions del barri, districte i ciutat.
- Mantenir i enfortir les coordinacions amb projectes d'àmbit internacional.

El treball educatiu en circ i arts de carrer permet assolir fites com el desenvolupament de la creació artística, la millora del domini psicomotor del propi cos, el desenvolupament de la capacitat d'interrelació personal, la capacitat d'expressar la pròpia opinió, la utilització del temps de lleure de manera creativa i no consumista, la dinamització comunitària i la promoció de la cohesió social.

3.14.4.

Grups als quals s'adreça el projecte i modalitat d'implicació

L'Ateneu ofereix diversos programes formatius, que s'adrecen a diferents grups. Els principals grups destinataris són els següents:

- Nens i nenes de 6 a 14 anys, que aprenen les tècniques de circ assistint a l'Escola Infantil de Circ. Hi ha nens que escullen aquesta proposta com a activitat extraescolar i n'hi ha d'altres que hi van per recomanació dels serveis socials, ja que són nens amb necessitats especials. Aquests últims van becats a les classes. En total, al llarg del curs 2009/10 van assistir a aquestes classes uns 80 nens, que compten amb el suport de 11 professors. Les classes es duen a terme en grups reduïts, de 6 a 9 infants cadascun, s'estructuren en funció de l'edat i tenen periodicitat setmanal.
- Nens i nenes de 6 a 12 anys que participen als casals infantils de Trinitat Nova, Roquetes, Verdum i al mateix Ateneu. Cada infant participa en unes 10 sessions repartides al llarg del curs, d'octubre a juny. Es tracta del col·lectiu numèri-

Anàlisi d'experiències

ATENEU POPULAR DE 9BARRIS: FORMACIÓ I ACCIÓ SOCIAL

cament més important entre totes les activitats formatives de l'Ateneu.

- Joves fins a 17 anys, que assisteixen a l'Escola Juvenil de Circ. Els participants acostumen a ser els mateixos que prèviament han assistit a l'Escola Infantil i que no tenen possibilitat de continuar l'aprenentatge a cap altra escola.
- Alumnes de l'IES La Guineueta, de 12 a 16 anys. Un grup de 25 alumnes participa en 10 sessions de formació al llarg de tot el curs.
- Alumnes de 3r i 4t d'ESO de diversos instituts de la zona, amb necessitats d'aprenentatge especial, als quals s'ofereix la participació en un taller de circ com a recurs de diversificació curricular, amb l'objectiu últim que puguin obtenir el Graduat Escolar de Secundària (GES). Aquesta iniciativa forma part del programa Èxit, depenent del Consorci d'Educació de Barcelona. Al llarg del curs 2009/10 hi van participar 90 alumnes.
- Persones adultes amb discapacitat intel·lectual, als quals s'ofereixen tallers de circ adaptats a les seves característiques.

També es realitzen activitats de formació de formadors en circ social, adreçades d'una banda

als mateixos professionals de l'Ateneu i de l'altra a professionals del sector educatiu i circense. Finalment, cal esmentar els Intercanvis Infantils i Juvenils en circ social, que permeten a infants i joves de l'Ateneu viatjar, conèixer altres cultures, realitats i compartir i posar en pràctica els seus coneixements, tot enriquint-se mútuament amb altres pràctiques culturals en circ social i aportant a l'Ateneu i la seva comunitat més propera l'experiència adquirida.

3.14.5.

Principals activitats realitzades

L'Ateneu ofereix un ampli ventall d'activitats de formació en circ social. D'una banda, hi ha les escoles infantil i juvenil, que funcionen com a activitats d'educació extraescolar i permeten un coneixement més aprofundit de les tècniques circenses. Més enllà de l'educació pròpiament artística, entre els objectius de l'Escola Infantil de Circ hi ha donar alternatives creatives i participatives en el temps de lleure, en contraposició amb les opcions més consumistes i passives. L'Escola Juvenil de Circ també vol afavorir i potenciar el treball en

Anàlisi d'experiències

ATENEU POPULAR DE 9BARRIS: FORMACIÓ I ACCIÓ SOCIAL

grup i les habilitats associades, com ara el respecte mutu, l'escolta activa o l'observació; a més, es vol potenciar la relació amb el territori, sobretot amb d'altres projectes educatius.

D'altra banda, hi ha els tallers de circ, de durada més breu i que sovint actuen de forma introductòria, com a integradors a la dinàmica de l'Ateneu. Es tracta d'accions realitzades en col·laboració amb centres educatius de primària i secundària, casals infantils i altres equipaments i entitats de la zona, i que aporten recursos per a sostenir les activitats pròpies de l'Ateneu. Els objectius de caire social també hi són explícits: en el cas dels tallers de circ als casals infantils, els CEIP o els IES, es parla de la voluntat de generar la participació activa d'infants i joves a les activitats del barri, a partir del circ; així mateix, s'hi percep l'objectiu de desenvolupar actituds, valors i normes. En el cas dels tallers adreçats a persones adultes amb discapacitat intel·lectual, entre els objectius hi ha disminuir la sensació d'aïllament mitjançant el treball en grup i participatiu, i augmentar l'actitud cooperativa dins del grup i del grup vers l'exterior. Un altre objectiu implícit en moltes d'aquestes activitats és enfortir la col·

laboració amb altres entitats educatives i socials del territori.

Els equips de professors/es de l'Ateneu, quan realitzen la seva intervenció educativa, creen un espai de seguretat física i emocional per treballar, amb un gran nivell tècnic, diferents disciplines circenses i de les arts de carrer (malabars, acrobàcia, equilibri sobre objectes, aeris, percussió, etc.) i la seva exhibició. Aquest treball en circ permet educar en valors com la participació, la solidaritat, l'esforç, el suport mutu, entre molts altres, fet que pot provocar un canvi en l'autopercepció de l'alumne i en la percepció de la comunitat envers els alumnes i de l'alumne envers la comunitat.

3.14.6.

Accés

Les Escoles Infantil i Juvenil de Circ tenen preus que van dels 63 als 178 EUR per trimestre, en funció de l'edat i la durada, si bé molts alumnes hi poden accedir de manera totalment gratuïta gràcies a una beca. La resta d'activitats s'ofereixen de forma gratuïta o s'ofereixen a preus socials, que

Anàlisi d'experiències ATENEU POPULAR DE 9BARRIS: FORMACIÓ I ACCIÓ SOCIAL

permeten un fàcil accés.

Les activitats de l'Ateneu tenen una visibilitat notable, ja que l'equipament existeix des de fa trenta anys i és prou conegut. A més, el fet d'haver estat el primer equipament de l'Estat espanyol que va oferir formació especialitzada en l'àmbit del circ li dona una "marca" o estatus que li ofereix un pes especial i que atreu persones d'altres barris. Cal esmentar, d'altra banda, que l'oferta formativa i la programació de l'Ateneu es difonen a través de la pàgina web, la revista mensual de distribució gratuïta (8000 exemplars) i la publicitat en diaris i revistes.

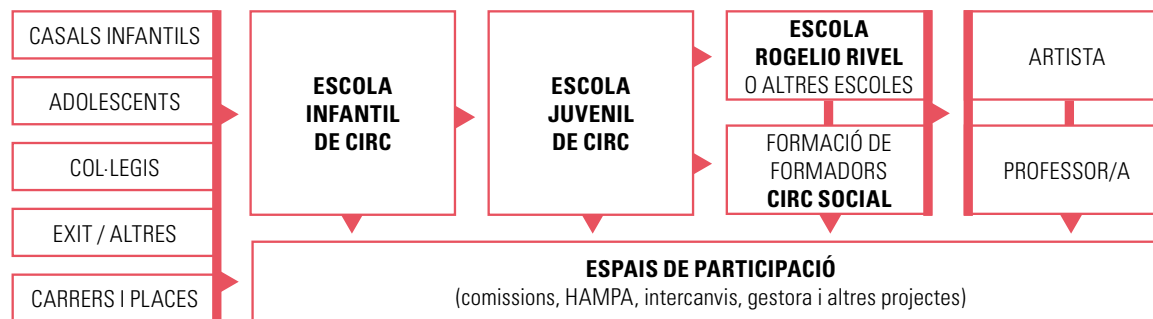
Les activitats de l'Ateneu es porten a terme majoritàriament en el mateix centre. Alhora, hi ha accions que es fan a les escoles o al carrer (especialment en els barris de Roquetes i Trinitat Vella) i que també aspiren, entre d'altres objectius, a atraure infants i joves dels diversos barris de la zona cap a l'Ateneu.

El següent esquema permet visualitzar els itineraris vitals i educatius que interrelacionen les diferents activitats de l'àmbit de la formació i el circ social i les persones que hi participen:

Gràfic 2

Itineraris vitals i educatius en l'àmbit de la formació i el circ social

Font: Ateneu Popular de 9Barris



Anàlisi d'experiències

ATENEU POPULAR DE 9BARRIS: FORMACIÓ I ACCIÓ SOCIAL

Aquests itineraris es reforcen a partir de sistemes de beques, reunions de seguiment i avaluació per tal de proposar i plantejar els camins que pot recórrer cada persona.

Com a exemple, es pot explicar el cas d'una nena de sis anys que coneix el circ a partir d'un taller de descoberta que fan els joves de l'Ateneu en una plaça del barri. Aquesta nena veu que li agrada el circ i s'apunta a l'activitat que ofereix el Casal Infantil del seu barri. En practicar-ho de manera regular veu que és una activitat que li va bé i en la qual se sent còmoda, i decideix, amb el consell dels seus educadors i famílies, apuntar-se a l'Escola Infantil de Circ. En fer tretze anys, decideix continuar a l'Escola Juvenil de Circ, una activitat que combina amb els estudis formals a l'Institut, participar a d'altres propostes com els intercanvis, etc. Als divuit anys, fa el Curs de Formació de Formadors en Circ Social i amb posterioritat decideix formar-se a l'Escola de circ Rogelio Rivel. Així amb el temps comença a fer de professora o a actuar en alguna de les produccions circenses de l'Ateneu i a implicar-se en la gestió de l'equipament a través de Bidó de 9Barris.

3.14.7.

Model d'organització

Les activitats de l'Ateneu es porten a terme gràcies a l'equip tècnic i els voluntaris/es de les diferents comissions que treballa des de l'associació Bidó de Nou Barris i sempre en relació amb la xarxa social del territori. Dins de l'equip tècnic de l'Ateneu, un educador/a social assumeix tasques de coordinació i coresponsabilització del conjunt de projectes socioeducatius del centre.

Pel que fa a l'orientació de les activitats de formació en circ social, cal esmentar el paper de la Comissió de Formació i Circ Social, espai de coordinació i decisió principal en aquest àmbit, formada per professionals de la pedagogia del circ i persones del món educatiu, representants de tots els projectes formatius de l'Ateneu, que hi participen de manera voluntària. En reunions mensuals, la Comissió estableix el marc global formatiu i sociocultural de l'Ateneu, les línies de treball, els criteris educatius, valoracions i seguiment del marc general del projecte.

Anàlisi d'experiències

ATENEU POPULAR DE 9BARRIS: FORMACIÓ I ACCIÓ SOCIAL

D'altra banda, les Escoles Infantil i Juvenil de Circ tenen cadascuna un claustre de professorat, que estableix la línia educativa, l'organització interna, el seguiment i la valoració del projecte. Així mateix, els altres projectes formatius tenen equips pedagògics autònoms, que se'n fan responsables.

També cal esmentar la creació de l'Heroica Associació de Mares Pares de les Escoles de Circ (HAMPA), un espai de participació propi de les famílies de l'Escola de Circ de l'Ateneu Popular de 9Barris, que també serveix per enriquir el projecte educatiu.

3.14.8.

Resultats obtinguts o previstos

D'acord amb les dades proporcionades per l'Ateneu, al voltant de 2.800 infants, joves i adults participen cada any en les activitats formatives del centre. Cal destacar que el nombre més elevat de participants correspon als tallers de circ que es realitzen en casals (400 participants l'any 2009), així com el fet que el programa *Èxit* adreçat a joves amb necessitats educatives especials va arribar a

80 alumnes l'any 2009. En canvi, les Escoles pròpies de l'Ateneu tenen un nombre de participants força menor (85 l'Escola Infantil i 16 la Juvenil l'any 2009) però permeten un treball més continuat i en profunditat.

Les observacions de caire més qualitatiu realitzades pels responsables de l'Ateneu i els altres professionals que participen en les activitats de formació indiquen diversos resultats i impactes relacionats amb la participació en les activitats. Per exemple, la millora en la motivació i en la cohesió de grup que s'observa progressivament al llarg de les activitats. Així mateix, el fet que alguns joves passin d'un tipus de formació a una altra es percep com un indicador d'èxit de les iniciatives.

Més enllà de la participació individual i els seus impactes, cal subratllar el fet que la col·laboració amb el Consorci d'Educació de Barcelona en el marc del programa *Èxit* hagi significat la incorporació del circ al currículum escolar, dins l'educació formal.

Anàlisi d'experiències

ATENEU POPULAR DE 9BARRIS: FORMACIÓ I ACCIÓ SOCIAL

3.14.9.

Elements de valoració

L'experiència adquirida al llarg dels anys i l'especialització en l'àmbit del circ han fet de l'Ateneu Popular de 9 Barris un referent en l'àmbit de la cultura i la cohesió social, amb una vocació territorial, de qualitat artística i de participació ciutadana molt marcades.

Pel que fa a l'acció formativa, cal remarcar la xarxa de col·laboracions amb nombrosos equipaments i serveis educatius i socials, que contribueixen a diversificar l'oferta de cursos i poden actuar com a elements d'atracció cap a les produccions pròpies de l'Ateneu. L'oferta educativa inclou tant propostes de naturalesa universal com d'altres que s'adrecen especialment a col·lectius en risc d'exclusió social. El disseny de les activitats té en compte necessitats específiques detectades per professionals de diversos àmbits.

Anàlisi d'experiències

FUNDACIÓ TOT RAVAL: FESTIVAL RAVAL(S)

3.15

Títol del projecte

Raval(s), Festival de Cultura del Raval

Entitat responsable

Fundació Tot Raval

Descripció breu

Festival anual orientat al desenvolupament i la dinamització comunitària del barri a través de la cultura.

Àmbit territorial

Barri del Raval

www.totraval.org

3.15.1.

Entitats impulsores i altres entitats implicades

La Fundació Tot Raval és una plataforma de 60 associacions, institucions, persones i empreses vinculades al Raval que es crea el 2002 amb l'objectiu comú de millorar la qualitat de vida al barri. La Fundació desenvolupa un treball comunitari, partint d'una visió integral del barri, que incideix en els àmbits social, cultural i econòmic i comercial.

D'acord amb la seva memòria 2009, la Fundació Tot Raval ha rebut finançament, aportacions i suport de més de 40 administracions, institucions i entitats, així com aportacions individuals de membres i altres donants. L'edició 2009 del Festival de Cultura Raval(s) va rebre finançament de l'Ajuntament de Barcelona (ICUB i Districte de Ciutat Vella), la Societat Metropolitana de Gestió i Rehabilitació REGESA (dependent del Consell Comarcal del Barcelonès), la Diputació de Barcelona, el Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana de la Generalitat de Catalunya i l'Obra Social de "la Caixa".

Anàlisi d'experiències FUNDACIÓ TOT RAVAL: FESTIVAL RAVAL(S)

La setena edició del Festival Raval(s), celebrada el mes de novembre de 2009, va implicar 96 entitats del barri, que treballen en els àmbits cultural, artístic o socioeducatiu: casals de joves i de gent gran, escoles i altres centres educatius, associacions culturals, centres cívics, associacions de comerciants i de veïns, biblioteques, museus, etc.

3.15.2.

Context i antecedents

D'acord amb dades de 2009, el barri del Raval té una població de 49.315 persones, un 47,3% de les quals és de nacionalitat estrangera. L'elevada densitat de població, en un barri amb una superfície de 1,08 Km², juntament amb la situació socioeconòmica, una de les més baixes de Barcelona, genera problemes socials específics. Tanmateix, el barri també compta amb una alta presència de serveis i entitats socials com a mitjà per a donar resposta a aquestes necessitats.

En aquest marc, la Fundació Tot Raval aposta per un treball conjunt, de nombroses entitats de diversos orígens, orientat a contribuir a la millora de la

qualitat de vida al barri, mitjançant una visió integral que, entre d'altres factors, inclou els aspectes culturals. En l'àmbit de la cultura, Tot Raval fa èmfasi en la dinamització comunitària i la cohesió social al territori mitjançant activitats culturals, a través de la vinculació de les organitzacions en el disseny i l'execució d'accions conjuntes, el suport a les iniciatives culturals existents i l'enfortiment de la relació entre els centres culturals i la població del barri. Les línies de treball prioritàries en aquest sector van ser definides pel Taller de Futur de la Cultura al Raval, realitzat per la Fundació l'octubre de 2004, en el qual van participar una seixantena d'agents culturals vinculats al territori.

3.15.3.

Objectius

El Festival de Cultura Raval(s) té com a objectiu general promoure la participació del veïnat, entitats, institucions i empreses en el desenvolupament d'un festival comú per fomentar un sentiment d'identitat i coresponsabilitat envers el barri a partir del treball en xarxa, així com projectar a l'exterior un model positiu de barri plural i dinàmic.

Anàlisi d'experiències FUNDACIÓ TOT RAVAL: FESTIVAL RAVAL(S)

Els objectius específics de l'edició 2009 van ser els següents:

- Enfortir la xarxa associativa i facilitar la creació de sinergies entre les diferents organitzacions del barri per fomentar les coneixences, col·laboracions i/o projectes conjunts.
- Fomentar la cohesió social a través d'accions culturals.
- Generar espais educatius i de lleure mitjançant recursos artístics i culturals on s'estableixin relacions intergeneracionals i interculturals per afavorir la convivència i la cohesió social.
- Convidar la ciutadania a visitar el barri i conèixer-ne les iniciatives culturals, per tal de fomentar una nova imatge del Raval a partir de la projecció exterior de la seva riquesa cultural.
- Potenciar l'aparició de notícies en positiu sobre el barri als mitjans de comunicació.
- Donar suport a les iniciatives i activitats de les entitats del territori, tot oferint una plataforma on mostrar la diversitat d'accions que s'hi ofereixen.
- Fomentar la implicació dels equipaments culturals del barri.

3.15.4.

Grups socials als quals s'adreça el projecte i modalitat d'implicació

De manera general, Raval(s) s'adreça a la població del barri del Raval, així com de la resta de Barcelona i d'altres poblacions properes.

Les modalitats d'implicació són diverses, i van des de la implicació directa en l'organització i realització de les activitats fins al públic que assisteix al festival. Cal fer notar que moltes de les activitats incloses al programa són de tipus participatiu o protagonitzades pels propis ciutadans del Raval (jocs, tallers, corals del barri, actuacions dels centres educatius, teatre-fòrum, activitats organitzades pels comerciants, etc.), fet que comporta una implicació més activa de la població.

3.15.5.

Principals activitats realitzades

El programa de l'edició 2009 va incloure un total de 81 activitats, repartides en quatre jornades. Els principals àmbits de treball es poden resumir de la

Anàlisi d'experiències FUNDACIÓ TOT RAVAL: FESTIVAL RAVAL(S)

manera següent:

- Jocs i tallers infantils en diverses disciplines: pa, aquarel·la, reciclatge, maquillatge clown, disfresses, etc.
- Tallers participatius, orientats a desenvolupar habilitats de caràcter cultural o social (hàbits alimentaris saludables, autoimatge, metes personals i professionals, percussió, etc.).
- Expressions culturals del barri: concerts de cors infantils provinents de les escoles del Raval, obres de teatre realitzades per veïns, danses i músiques tradicionals de diversos països, etc.
- Activitats culturals participatives: teatre-fòrum sobre temes d'interès social, performances participatives, cercavila, etc.
- Itineraris guiats per diversos indrets del barri, sobretot en espais poc coneguts, i activitats de portes obertes en diversos equipaments culturals (CCCB, MACBA, Arts Santa Mònica, Gran Teatre del Liceu, Monestir de Sant Pau del Camp, Palau Güell). Algunes visites s'adreçaven específicament als centres educatius del barri.

Cal destacar que cadascuna de les activitats proposades és organitzada per una o diverses entitats. L'edició 2009 va proposar l'Any Amades" (50è aniversari de la mort de Joan Amades, etnòleg i folklorista nascut al Raval) com a temàtica comuna i es va animar les entitats a proposar activitats que hi tinguessin relació: així, es van realitzar dos concerts amb peces basades en algunes rondalles d'Amades, un taller i un espectacle de titelles inspirats en aquest personatge, una exposició que recopilava material recollit per Amades al llarg de la seva vida i un petit homenatge durant la cercavila.

El programa 2009 també va voler fer èmfasi en les activitats d'arts escèniques i circ provinents del barri.

Finalment, cal esmentar la voluntat que el Festival Raval(s) afavoreixi la constitució d'espais de trobada interculturals; en aquest sentit, algunes activitats són compartides per entitats d'origens diversos i la preparació del Festival té lloc mitjançant reunions a les quals es convoca totes les entitats, fet que facilita que es comparteixin punts de vista i es puguin identificar sinergies entre els interessos del conjunt de les entitats implicades.

Anàlisi d'experiències FUNDACIÓ TOT RAVAL: FESTIVAL RAVAL(S)

3.15.6.

Model d'organització

El Festival Raval(s) es basa en una metodologia de treball en xarxa i d'implicació activa de nombroses organitzacions. Així, té lloc un procés conjunt de disseny i implementació, sota la coordinació de l'equip tècnic de la Fundació Tot Raval, que també es fa responsable d'implicar determinats sectors i de fer propostes específiques a les institucions i entitats implicades (per exemple, l'edició 2009 va proposar a alguns comerciants que alberguessin un cicle de música acústica en bars i restaurants del barri, que prèviament no hi havien participat).

Per tal d'afavorir el coneixement mutu, la identificació de sinergies i la col·laboració entre entitats, s'opta per organitzar reunions de preparació conjuntes, a les quals es convoca totes les entitats interessades.

El paper de la Fundació Tot Raval en aquest marc inclou la convocatòria de les reunions, la recollida de propostes presentades per les entitats, el foment de sinergies entre els participants, el

suport a les activitats, la confecció del programa, la recerca de finançament i la gestió dels aspectes logístics i de producció del Festival. A més, Tot Raval també proposa i organitza directament, en col·laboració amb altres entitats, algunes de les activitats integrades al programa.

3.15.7.

Accés

La gratuïtat de les activitats i la realització majoritàriament en espais públics de pas molt quotidià (la Rambla del Raval com a lloc central en edicions anteriors, substituïda per la Plaça dels Àngels l'any 2009) faciliten l'accés de persones, tant dels mateixos veïns del barri com d'altres zones de Barcelona i de fora.

D'altra banda, el Festival es difon prèviament mitjançant diversos materials de comunicació (programes de mà, cartells, postals d'invitació, correus electrònics, així com un monogràfic encartat anualment a *El Periódico*) i també obté presència en diversos mitjans de comunicació, que contribueixen a donar-li visibilitat i faciliten l'accés del públic.



Imatge 15.
Reunió d'entitats per
preparar l'edició 2009 del
festival Raval(s)
Font: Fundació Tot Raval

Anàlisi d'experiències FUNDACIÓ TOT RAVAL: FESTIVAL RAVAL(S)

3.15.8.

Resultats obtinguts o previstos

Cadascun dels objectius específics del projecte s'acompanya d'una sèrie d'indicadors per a mesurar-ne el grau d'assoliment. En aquest sentit, l'observació de l'edició 2009 de Raval(s) realitzada per la Fundació Tot Raval aporta, per una banda, dades quantitatives relacionades amb el propi desenvolupament de les activitats (1250 persones implicades directament en l'organització i la realització de les activitats; 96 entitats implicades; 81 activitats; 10.050 visitants) i d'altres elements que ajuden a contextualitzar les dades: consolidació de les activitats de les organitzacions; realització de diverses activitats com a fruit de la relació entre entitats i del treball en xarxa; creació d'espais de trobada intercultural entre associacions de procedència molt diversa; consolidació de la participació dels centres educatius a les activitats tradicionals dins el Festival; augment del nombre d'activitats intergeneracionals; etc.

3.15.9.

Elements de valoració

Amb set edicions, el Festival Raval(s) es pot considerar una iniciativa consolidada i sostenible, que destaca entre d'altres coses per la visibilitat adquirida, el treball en xarxa de nombroses organitzacions, més enllà de l'àmbit pròpiament cultural, i la voluntat de canviar percepcions sobre el territori.

En tractar-se d'una activitat de durada breu, amb un grau d'implicació variable però en general no gaire intensa per part del públic assistent, i anar adreçada a sectors molt amplis de la població, la seva vinculació amb els processos d'inclusió social rau principalment en la dimensió del coneixement mutu, la cohesió, l'autoestima col·lectiva i el canvi en les percepcions d'altres grups i barris de la ciutat. Així, es pot considerar una acció orientada a la convivència i la ciutadania, a partir de la participació i el reconeixement cultural.

CULTURA
PER LA
INCLUSIÓ
SOCIAL
A BARCELONA

MAPATGE
D'EXPERIÈNCIES 1.0

Anàlisi general i apunts per a la reflexió

4

Anàlisi general i apunts per a la reflexió

A partir de la identificació inicial de projectes i les experiències descrites al capítol anterior, aquest apartat ofereix, en primer lloc, alguns elements descriptius i d'anàlisi de les experiències d'acció cultural per a la inclusió social que tenen lloc a Barcelona; i, en segon lloc, algunes orientacions per a la reflexió i per al treball futur de la Xarxa Cultura per a la Inclusió Social en aquest àmbit.

Anàlisi general i apunts per a la reflexió

TIPOLOGIA

Com a conseqüència de la pròpia diversitat de les temàtiques i les entitats que intervenen en l'àmbit que és objecte d'anàlisi, l'observació realitzada mostra una gran diversitat d'aproximacions i metodologies. En aquest sentit, el mapatge inicial i l'anàlisi d'experiències han servit per posar a prova la tipologia elaborada per Interarts inicialment, que ha estat modificada lleugerament d'acord amb les observacions fetes.

La classificació que es presenta tot seguit és una tipologia ideal: com l'anàlisi ha demostrat, en la pràctica és freqüent que una experiència se situï enmig de dos models o bé que comparteixi trets de diversos àmbits.

A.

Foment de l'accés en equipaments i projectes culturals

Les activitats que se situen en aquest àmbit són desenvolupades per organitzacions clàssiques o noves del sector cultural, que progressivament s'han orientat a diversificar els grups de població amb els quals interactuen. Tot i que en moltes

ocasions això comporta principalment un treball de comunicació i accés orientat a l'ampliació i diversificació de públics, les iniciatives d'aquest tipus es poden orientar a diversos moments del cicle cultural: per exemple, amb un caire formatiu (de desenvolupament d'aptituds creatives) o d'implicació de diversos col·lectius de la població en la planificació i la gestió d'activitats. Per regla general, el projecte no incideix en el producte cultural que s'ofereix, sinó principalment en les formes d'accedir-hi i interpretar-lo. En certa manera, el que explica la intervenció és la noció del producte o servei cultural com a bé públic, que hauria d'estar a l'abast del conjunt de la ciutadania.

En aquest àmbit es poden identificar diversos models:

A.1.

Accions de mediació i diversificació de l'accés.

En aquest àmbit hi ha iniciatives que, mitjançant la col·laboració amb entitats socials i de proximitat o bé persones que funcionen com a "ambaixadores" de la institució cultural, busquen atansar als equipaments culturals a persones i col·lectius

⁸ En aquest sentit, és interessant la distinció entre les "necessitats socials agudes" i les "necessitats socials o riscos socials difusos" que introdueix un estudi recent d'Artibarri i el Grup de Participació, Art i Comunitat (grupPAC): Rodrigo Barahona et al., Itinerarios posibles, rutas deseables, caminos que se hacen al andar... Caja de Herramientas para Proyectos Artísticos de Intervención Comunitaria (Artibarri / grupPAC, no publicat), p. 12

Anàlisi general i apunts per a la reflexió TIPOLOGIA

que tradicionalment no hi han accedit. Més enllà de les accions de desenvolupament d'audiències, els projectes que se situen en aquest àmbit han de comportar idealment activitats de mediació (sessions explicatives, cursets, etc.) que facilitin la comprensió, el gaudi i/o la participació activa en les activitats. Això no implica necessàriament un canvi en l'oferta cultural última de l'equipament. Iniciatives com ara *L'Auditori Apropa*, el treball del Centre Cívic Zona Nord en l'àmbit de les arts escèniques o el projecte *A l'estiu, Barcelona t'acull* corresponen principalment a aquest àmbit.

A.2.

Accions per fomentar l'accessibilitat integral.

Nombrosos equipaments i institucions culturals de la ciutat han posat en marxa dispositius fets a mida per a les persones amb discapacitats físiques o psíquiques, amb l'objectiu de permetre'ls accedir als continguts que el centre ofereix a la resta del públic. Entre d'altres, es poden esmentar les audiodescripcions per a persones sordes, els objectes tàctils per tal que les persones amb discapacitat visual puguin experimentar formes i textures o les activitats educatives adaptades a persones

amb discapacitats físiques o psíquiques. A més, hi ha programes que permeten que les institucions culturals facin arribar béns i serveis culturals als domicilis o llocs de residència de persones que no es poden desplaçar; aquesta línia de treball és pròpia principalment de museus i biblioteques; per exemple, el *Museu Ambulant* del Museu de Ciències Naturals. Sovint, les iniciatives incloses en aquest àmbit poden tenir una finalitat terapèutica, de millora del benestar i la qualitat de vida de les persones mitjançant la participació en activitats creatives i culturals, com posa de manifest la iniciativa *La bellesa cura* del MUHBA – Monestir de Pedralbes.

B.

Desenvolupament de les capacitats creatives de la ciutadania

En aquest àmbit se situen accions orientades especialment a persones i col·lectius en risc d'exclusió. Generalment són impulsades per organitzacions que treballen en l'àmbit de l'acció i la inclusió social i la construcció de la comunitat, que compten amb la cultura com a eina transformadora

Anàlisi general i apunts per a la reflexió TIPOLOGIA

de la societat. Tant s'hi poden trobar entitats que operen en diversos terrenys de l'acció social com altres organitzacions, sovint d'aparició més recent, que aposten específicament per dur a terme treball cultural orientat a la inclusió social. És freqüent que en el desplegament de les iniciatives hi intervinguin diverses entitats. En certa manera, aquests projectes donen una resposta directa a la idea de “desigualtat cultural” en la qual es fonamenta el treball cultural per a la inclusió social. La motivació dels projectes també es pot entendre en termes de “cultura com a eina de desenvolupament personal” o, en altres casos, de “cultura com a comunicació” (sensibilització sobre temes d'interès socials, promoció del coneixement de determinats serveis públics, etc.).

En aquest àmbit es poden identificar diversos models:

B.1.

Accions de desenvolupament d'aptituds en un entorn educatiu.

Les pràctiques incloses en aquest apartat s'adrecen sovint a joves o persones que es troben en un

procés formatiu, però també poden comptar amb la participació d'altres col·lectius en risc d'exclusió social. L'objectiu de les activitats és, a partir de la participació en processos creatius de caràcter normalment col·lectiu i que tenen lloc en diverses disciplines artístiques, contribuir a desenvolupar les seves capacitats d'interrelació i d'expressió. L'art és emprat com a mitjà de comunicació i com a eina pel coneixement d'un mateix, en un context integrador. Els projectes duts a terme per entitats com Artixoc, Impacta Teatre, Djs contra la Fam o transFORMAS, el Centre d'Art Social Comunitari de la Fundació Trinijove o el projecte Emetís corresponen principalment a aquest tipus de treball. Cal destacar que moltes d'aquestes entitats tendeixen cada cop més a buscar un treball amb grups reduïts de beneficiaris, per incrementar-ne la profunditat.

B.2.

Accions orientades a la inserció laboral en el sector cultural.

Algunes entitats i centres porten a terme projectes de formació cultural que volen facilitar que les persones en risc d'exclusió social puguin millorar

Anàlisi general i apunts per a la reflexió TIPOLOGIA

la seva inserció al món laboral. En aquest sentit, a més dels cursos orientats a les aptituds pròpiament artístiques, se'n porten a terme d'altres centrats en altres professions de la cultura (tècnic d'imatge i so, producció, etc.) o bé en serveis annexos als equipaments culturals (restauració, etc.). Juntament amb les activitats formatives, hi ha mercats i espais d'interrelació que volen afavorir que les persones que han participat en cursos puguin fer-se conèixer i guanyar visibilitat. Un exemple significatiu en aquest sentit és el projecte NORAI del Museu Marítim. Altres projectes inclosos a la recerca també compten amb una dimensió relativa a la inserció laboral, si bé en menor escala.

C. **Apropiació cultural ciutadana**

Més enllà de les accions que de manera explícita se situen en la intersecció de cultura i inclusió social, hi ha projectes que afavoreixen la construcció compartida de la ciutat i que, com a tals, poden servir alhora com a antídote en la prevenció de l'exclusió social. En aquests casos, la voluntat

d'inclusió social no sempre hi és explícita i no s'hi afirmen de manera tan nítida els col·lectius als quals s'adrecen les iniciatives, atès que un dels objectius és afavorir la interacció de diferents segments de la població, el reconeixement mutu i la construcció de referents o narratives compartides. El paper del territori (el barri, el districte) hi és molt marcat. Destaquen en aquest sentit les activitats que tenen lloc en el context de l'educació formal i les accions que tenen lloc en l'espai públic. En conjunt, aquestes experiències responen a la interpretació de la cultura com a vehicle per a la construcció del capital social.

En aquest àmbit es poden identificar diversos models:

C.1.

Accions en l'àmbit educatiu.

Es tracta d'activitats que, a partir de l'aprenentatge i la participació en activitats culturals, promouen valors vinculats a la convivència. Tot sovint se centren en aspectes vinculats a la diversitat i la immigració i s'adrecen a grups escolars en sentit ampli, sense especificar col·lectius especí-

Anàlisi general i apunts per a la reflexió

TIPOLOGIA

tics. Amb tot, poden tenir especial incidència en entorns marcats per problemes d'exclusió social. Les experiències de l'Escola de Músics i l'Escola de Música JPC, així com la formació i el circ social de l'Ateneu Popular de Nou Barris, responen principalment a aquesta finalitat.

C.2.

Accions i processos de convivència en l'espai públic.

En aquest cas trobem aquelles activitats pensades per atreure tot tipus de col·lectius que conviuen a la ciutat, amb una finalitat integradora i de viure la ciutat de forma conjunta, i que aprofiten el potencial de comunicació individual i col·lectiva que té la pràctica cultural. Dintre d'aquesta tipologia d'acció es poden incloure esdeveniments puntuals (com ara els festivals, els concerts i les festivitats tradicionals) així com la tasca d'entitats i col·lectius que promouen la participació ciutadana en la vida cultural de la ciutat. El festival Raval(s) de la Fundació Tot Raval se situa principalment en aquesta esfera.

Anàlisi general i apunts per a la reflexió

OBSERVACIONS GENERALS

Més enllà de la tipologia, es poden introduir algunes observacions generals:

1. Impactes múltiples i creuats.

Malgrat que s'hagin inclòs en un apartat o altre, molts projectes poden tenir impactes simultanis en diversos àmbits.

2. Paper clau de la mediació.

Nombroses experiències, de diversos tipus, han assenyalat la importància dels professionals o entitats que actuen com a mediadors o facilitadors dels processos, i que serveixen per vincular les organitzacions més pròpiament culturals amb aquelles que tenen una orientació de tipus més social.

3. Problemes de visibilitat.

Si bé alguns projectes han obtingut certa repercussió (un fet que sovint pot dependre del barri on s'actua, el prestigi de l'entitat que n'és responsable o la implicació d'alguna personalitat rellevant), en general es detecta poca visibilitat pública de les experiències analitzades. Això es deu en part a la pròpia naturalesa dels projectes (que s'entenen

com a "procés" i no necessàriament condueixen a un "producte" final clar i que, per altra banda, es treballen amb grups reduïts), però també indica un dèficit pel que fa a la comunicació en aquest àmbit.

4. Proximitat i territori.

Cal fer notar la força que han adquirit en alguns barris i districtes, com ara el Raval o Nou Barris, les dinàmiques de col·laboració entre entitats socials i culturals. Sovint, les mateixes entitats col·laboren en diferents projectes, tot adoptant en cada cas un rol diferent. La constitució de xarxes de proximitat també pot ser una forma de diversificar els públics i fer projectes adreçats no només als grups de risc sinó al conjunt de la ciutadania.

5. Preeminència de les accions educatives.

Tot i que el recull d'experiències no pretén ser representatiu del conjunt del sector, sí que ha servit per detectar l'abundància d'entitats que fan ús de les pràctiques culturals i creatives per afavorir la participació activa dels joves i que s'adrecen principalment a grups en situació de vulnerabilitat; és a dir, els casos recollits a l'apartat B.2. Cal dir, de

Mapatge d'experiències CRITERIS DE SELECCIÓ

fet, que no s'han inclòs en l'anàlisi altres entitats que també duen a terme un treball consolidat en aquest àmbit.

6. Diversitat de grups beneficiaris.

Es detecten experiències consolidades sobretot pel que fa a l'àmbit infantil i juvenil i, de manera més incipient, l'atenció a la diversitat derivada dels processos migratoris, especialment entre les generacions joves. Les institucions de l'àmbit patrimonial i l'oferta més institucionalitzada destaquen sobretot pel que fa a les experiències de suport a l'accessibilitat integral i adreçades a persones amb discapacitat. Existeixen alguns projectes més singulars envers grups residents en entorns institucionals (presons) o d'altres tipus (extoxicòmans).

7. Diversitat d'aliances.

Com a conseqüència del punt anterior, també s'identifiquen diferents objectius i diverses dinàmiques de col·laboració amb altres entitats i sectors polítics. Sobresurten les col·laboracions amb l'àmbit educatiu i social, mentre també s'observen algunes experiències interessants de col·laboració amb departaments i entitats de l'àmbit de la justí-

cia. En canvi, ha estat difícil trobar gaires experiències significatives de col·laboració amb l'esfera econòmica i d'ocupació.

8. Diversitat d'espais.

Una de les recomanacions habituals de la literatura sobre cultura i inclusió social remarca la importància que les activitats es duguin a terme en espais i equipaments d'ús habitual dels grups als quals s'adrecen: escoles, espais públics, centres socials, etc. L'observació realitzada referma aquesta idea, però també s'han detectat experiències que aconsegueixen generar noves centralitats en espais de nova creació i que es poden recolzar en altres mesures orientades a l'accés i la participació.

9. Fragilitats.

Tot i que de les experiències observades se'n poden extreure nombroses lliçons i aprenentatges, el sector també evidencia certes debilitats, especialment pel que fa a la situació de les entitats sense ànim de lucre, la seva sostenibilitat i la seva dependència d'aliances i solidaritats disperses i no sempre consolidades. Sovint, els projectes es porten a terme de manera puntual i han decrescut com a

Mapatge d'experiències CRITERIS DE SELECCIÓ

resultat de la reducció en el finançament públic els darrers exercicis.

10. Progressiu creixement i encaix.

Malgrat el punt anterior, també es pot observar que algunes entitats, equipaments i experiències de l'àmbit de la cultura i la inclusió social tendeixen a créixer: en la diversitat d'aproximacions, en l'aprofundiment de dinàmiques, en la definició d'espais de reflexió per poder repensar el treball realitzat i en el reconeixement extern i l'encaix en determinats marcs institucionals. Diversos responsables de projectes han indicat la voluntat de passar a assentar-se sobre bases més estables, sòlides i profundes, la preferència creixent pels projectes a mig i llarg termini i la consolidació de les col·laboracions amb altres disciplines i àmbits professionals per tal d'aconseguir impactes, un fet que fa evident la creixent complexitat de les motivacions, els objectius i les metodologies. Així, alguns projectes demostren haver assolit un grau important de maduresa.

Anàlisi general i apunts per a la reflexió

APUNTS PER A LA REFLEXIÓ

A partir de l'observació realitzada, es poden suggerir una sèrie de temàtiques que podrien merèixer l'atenció de la Xarxa Cultura per a la Inclusió Social:

1. Foment del treball en xarxa.

Com ja han indicat les reunions del Grup Impulsor de la Xarxa celebrades entre la primavera i l'estiu de 2010, caldria fomentar l'intercanvi d'experiències i el coneixement mutu entre les entitats i institucions que treballen en aquest àmbit. L'observació ha demostrat la diversitat de formes de treball en xarxa (el paper dels mediadors que eduquen o sensibilitzen els públics; les plataformes d'entitats diverses en un mateix barri; la prestació i contraprestació de serveis; etc.). La col·laboració en el marc de la Xarxa Cultura per a la Inclusió Social podria servir per enriquir i aprofundir aquests processos, a nivell de ciutat.

2. Visibilitat.

La conjunció d'entitats i interessos a la Xarxa també hauria de servir per atorgar més visibilitat a experiències significatives que ara no en tenen gaire.

3. Formació.

Els projectes més sòlids han vist la necessitat d'incorporar accions de formació amb el pas del temps. Atesa la necessitat de perfils específics per a donar resposta a les necessitats del sector (per exemple, els mediadors o facilitadors, així com els dinamitzadors de barri), sembla convenient una reflexió pel que fa als processos formatius que han de permetre el progressiu desenvolupament del sector.

4. Avaluació.

L'observació posa de manifest l'escassetat de models consolidats d'avaluació, especialment pel que fa als impactes a mig termini. En aquest sentit, sembla necessari introduir aquesta qüestió a l'agenda de treball de la Xarxa.

Aquestes reflexions es presenten, en primera instància, a l'equip tècnic de la Xarxa i, posteriorment, al Grup Impulsor. Com la resta de l'informe, resten obertes a esmenes i comentaris per part de la resta d'entitats i institucions que participen en el procés.

CULTURA
PER LA
INCLUSIÓ
SOCIAL
A BARCELONA

Annex

MAPATGE
D'EXPERIÈNCIES 1.0

Bibliografia

- Ajuntament de Barcelona, Pla Municipal per a la Inclusió Social: Barcelona Inclusiva 2005-2010 (Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2005).
- Ajuntament de Barcelona, Projecte d'Intervenció Integral del Barri de Trinitat Vella (Sant Andreu) (Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2006).
- Ajuntament de Barcelona, Reagrupament familiar. Alguns aspectes importants a tenir en compte abans i després del reagrupament (Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2010).
- Ajuntament de Barcelona / Associació Barcelona per l'Acció Social, Marc estratègic per a l'acció social a la ciutat de Barcelona. Entitats i institucions compromeses per una ciutat més cohesionada i inclusiva (Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2008).
- Rodrigo Barahona et al., Itinerarios posibles, rutas deseables, caminos que se hacen al andar... Caja de Herramientas para Proyectos Artísticos de Intervención Comunitaria (Artibarrí / grupPAC, no publicat).
- Biblioteques de Barcelona, Pla de Biblioteques de Barcelona 1998-2010 (Barcelona: Biblioteques de Barcelona, 1998).
- Diversos autors, "El retorn social de la cultura", Quaderns d'acció social i ciutadania. Revista d'informació, anàlisi i investigació socials, n°10 (2010).
- Christopher Gordon, Chris Bailey, et al., Report of a thematic study using transnational comparisons to analyse and identify cultural policies and programmes that contribute to preventing and reducing poverty and social exclusion (Brussel·les: Comissió Europea, 2004).
- Jon Hawkes, "Why Should I Care?", Museums & Social Issues, vol 1, n°2 (2006).
- Institut de Cultura de Barcelona, Pla Estratègic de Cultura de Barcelona: Nous accents '06 (Barcelona: ICUB, 2006).
- François Matarasso, Use or Ornament. The social impact of participation in the arts (Stroud: Comedia, 1997).
- Carme Mayugo, Xavi Pérez i Marta Ricart (coords.), Joves, creació i comunitat (Barcelona: Fundació Jaume Bofill, 2004).
- Policy Action Team 10, Arts & Sport. A Report to the Social Exclusion Unit (Londres: Department for Culture, Media and Sport, 1999).
- Marta Ricart i Masip i Enric Saurí i Saula, Processos creatius transformadors. Un estudi sobre els projectes artístics d'intervenció comunitària protagonitzats per joves a Catalunya (Barcelona: Fundació Jaume Bofill / Editorial del Serval, 2007).

Les pàgines web citades al llarg de l'informe s'han comprovat entre octubre i desembre de 2010.



Ajuntament de Barcelona